

Isabell Rong

«Tenke sjæl og mene...»

En analyse av norsk konspirasjonskultur på nett
og dens kontekstuelle tilpasningsevner

Masteroppgave i religionsvitenskap

Trondheim, August 2014

Forord

Det er flere som fortjener takk i forbindelse med denne avhandlingen, både de faglig involverte og de personlig engasjerte. Først og fremst vil jeg takke min kjære far som aldri har lagt seg inn i hvor lukrativ min valgte retning er eller ikke er, så lenge jeg gjør mitt beste og koser meg i prosessen. Sindre Gabrielsen, min beste venn og kommende ektemann, har vært interessert, engasjert, hjelpsom og en god lytter. Sindre – du fortjener en medalje!

Selve avhandlingen har jeg fått hjelp til fra mange hold. Studiekonsulent Birgitte Moe Rolandsen har vært behjelpelig med alt praktisk og annet diverse; ikke bare gjennom disse to masterårene men også siden første året mitt på NTNU da jeg var førsteårs bachelorstudent og hun jobbet på instituttkontoret.

John Færseth har hjulpet til med mer enn han aner selv. Han har svart på alle spørsmål jeg har spurt om med stort engasjement og tipset om mange og interessante poeng og temaer. Han har også vært en stor inspirasjon for meg personlig. Boken hans *KonspiraNorge*(2013) ristet meg tilbake til den delen av den faglige religionsvitenskapen som er både interessant og sosialt relevant. Han er en stor del av at jeg virkelig har hatt det gøy med denne avhandlingen, hvilket er en kunst som veldig få kan få til.

Sist men ikke minst har vi selve kongen, prinsen, hertugen av denne historien; Asbjørn Dyrendal. Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg har ytret til mine venner ”jeg har nettopp snakket med Asbjørn, så nå går det bra”. Asbjørn har en helt spesiell evne til å føle deg som verdens smarteste samtidig som han gjør det helt klart at du har et helt enormt forbedringspotensial. Han er en overordnet men samtidig en likeverdige. Jeg forteller at jeg ligger veldig bak skjema, og han forteller at han er enda mer bak skjema på noe annet. Jeg sier at jeg får det gjort og han tror på meg fordi han jobber på en lignende måte. Perfeksjonister er ofte prokrastinører. Sånn sett er vi ganske like.

Tusen takk, Asbjørn. Det er viktig å ha noen som tror på deg selv om målet til tider virker uoppnåelig.

Innholdsfortegnelse

Kilder

Forord

1: Innledning

- 1.1 Presentasjon av tema og problemstillinger
- 1.2 Valg av materiale
- 1.3 Valg av metode
- 1.4 Forskningskontekst
- 1.5 Avhandlingens disposisjon

2: En introduksjon til konspirasjonsteori

- 2.1 Innledning
- 2.2 Hva er konspirasjonsteori?
  - 2.2.1 Kjennetegn
  - 2.2.2 Stigmatisert kunnskap og det kultiske miljø
- 2.3 Typer konspirasjonsteori
  - 2.3.1 Hendelseskonspirasjon: Mordet på JFK
  - 2.3.2 Systemisk konspirasjon: Big Pharma
  - 2.3.3 Superkonspirasjon: New World Order
- 2.4 Hva er konspirasjonsteoriens appell?

3: Frykt for autonomitap som konspirasjonsteoretisk katalysator

3.1 Innledning

3.2 Agency panic

3.3 USA og forutsetninger for agency panic

3.3.1 Overvåkning og bevisstgjøring på statens makt

3.3.2 Innvandring og det ukjente

3.3.3 Økt makt til myndighetene

3.3.4 "The Organization Man"

3.4 Amerikanske forutsetninger i norsk kontekst

3.4.1 Populærkultur

3.4.2 Internett

3.4.3 Terror og det ukjente

4: Metode: Diskursanalyse og Internett

4.1 Innledning

4.2 Diskursanalyse

4.2.1 Kritisk diskursanalyse

4.3 Forskning på materiale fra Internett

4.4 Metodisk grunnlag

5: Norsk konspirasjonskultur på nett – en diskursanalyse: Del I – Etablering av diskurser og nodalpunkter.

5.1 Innledning og etablering av diskurser

5.2 Antivaksinediskursen

5.2.1 Nodalpunkter og momenter

5.2.2 Diskusjon

5.3 Politikdiskursen

5.3.1 Nodalpunkter og momenter

5.3.2 Diskusjon

6: Norsk konspirasjonskultur på nett – en diskursanalyse. Del II: Språklige virkemidler.

6.1 Innledning

6.2 Hegemoni i antivaksinediskursen

6.2.1 Fripresse.com

6.2.2 Fotballfrues kommentarfelt

6.2.3 Nettavisers kommentarfelt

6.3 Hegemoni i politikkdiskursen

6.3.1 Nyhetsspeilet

6.3.2 Siviliserte Åndsdannende Samtaler

6.3.3 Nettavisers kommentarfelt

7: Avsluttende diskusjon

1: Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstillinger

Denne avhandlingen skal analysere diskurser og språklige tendenser innenfor den norske konspirasjonskulturen på Internett. Den norske konspirasjonskulturen på nett defineres her av norske tekstinnspill på nett som bidrar med påstander eller indikasjoner om konspirasjon i stor eller liten skala.

Konspirasjonskulturen er et flytende og potensielt svært omfangsrikt forskningsobjekt, spesielt siden den kan innebefatte begge ytterpunkt i overbevisningsspekteret – fra ordinær og ”folkelig” autoritetsskepsis til fullblåste og utrolige teorier om hemmelige og altomfattende makthavere. Konspirasjonskulturen kan også forårsake overlapping av ulike miljø, hvor en konspirasjonsteori kan samle mennesker fra fundamentalt kristne miljøer til nynazistiske miljøer til kommunistiske miljøer, og nært sagt alt som finnes imellom. Denne flytende tendensen inneholder et stort antall ideer som adopteres og byttelånes fra miljø til miljø, og representerer det sosiolog Colin Campbell kaller *det kultiske miljø* (Campbell 1972: 122-124). Denne teorien skal forklares videre i kapittel 2, men bør nevnes allerede her ettersom den er fundamental for forståelsen av konspirasjonskulturens evne til å tilpasse seg til ulike situasjoner og kontekster.

Når Campbell omtaler det kultiske miljø snakker han ikke spesifikt om konspirasjonskulturen, men om et paraplymiljø som inneholder alle miljøer som dedikerer seg til troen på kunnskap som er vitenskapelig avvist. Mennesker som tror på slik avvist kunnskap kan få utspill for sine meninger på Internett, og behøver ikke å gå gjennom mange og tungvinte ledd for å få publisert litteratur om dette. Følgelig er det rimelig å anta at Internett har spilt en stor rolle i spredningen av det moderne kultiske miljø, og dermed også den moderne konspirasjonskulturen.

Som kyndige brukere av Internett er vi klar over dets mange muligheter, og vi har generelt sett kjennskap til hvordan kommunikasjonen foregår på en gitt nettside. Vi skriver ikke lange og akademisk kompliserte artikler inn i statusoppdateringen vår på Facebook på samme måte som vi ikke legger ut tilfeldige bilder av hunden vår på akademiske fora. Vi har lært oss hva som passer seg på hvilke nettsider, og vi tilpasser oss etter konteksten og miljøet vi befinner oss i på nett. Vi aner hvem vårt publikum er, og justerer språkbruk for å best mulig kunne nå

frem til den aktuelle leseren vi skriver til eller kommuniserer med – enten bevisst eller ubevisst.

Denne avhandlingen vil finne ut hvordan og i hvilken grad norske konspirasjonskulturen på nett forholder seg til disse kontekstuelle og uskrevne reglene, og vil derfor analysere konspirasjonsteoretiske diskurser på nettsider som befinner seg innenfor ulike kontekster og som konstituerer ulike miljøer. Jeg vil med denne analysen avdekke hvilke virkemidler som brukes for å tilpasse seg miljøet som teksten eller kommentaren befinner seg i, og hvordan språket likevel forsøker å etablere konspirasjon som sannhet.

1.2 Valg av materiale

Konspirasjonskulturen eksisterer i mange former, og hele spekteret av dedikasjon og overbevisning kan observeres på Internett. Inntoget av sosiale medier og den generelle økningen av internettbruk hos den gjengse nordmann har muliggjort forskning på internettmateriale i større grad enn før. Stadig flere inkluderer Internett som en selvsagt del av hverdagen, og bruker nettet til både kommunikasjon og informasjon. Som forskere sitter vi derved på en enorm ressurs til å observere menneskelig oppførsel. Denne avhandlingen vil bruke materiale innhentet fra nettopp Internett.

Grunnen til at jeg har valgt å bruke Internett som felt er dets endeløse muligheter som forskningsobjekt, og på grunn av at de fleste nordmenn bruker Internett daglig og for utallige hensikter. Internett er et helt unikt forskningsfelt, ettersom det representerer et informasjonssamfunn som eksisterer *utenfor* det ”virkelige” samfunn (Jones 1999: 2). Vi kan derfor til en viss grad sammenligne det å forske på menneskelig adferd på nett med å forske på menneskelig adferd i det virkelige liv. Det finnes dog flere grunner til at vi ikke ukritisk *sidestiller* disse to feltene, men heller ser forskningsresultatene som kontekstuelle betingede. Analyse materialet i denne avhandlingen er tilfeller av konspirasjonsteoretiske tekster og kommentarer funnet på ulike typer norske nettsted.

Spesifikt består analyse materialet av brukerkommentarer til norske nettavisartikler, tekster fra norske konspirasjonsteoretiske nettsider, kommentarfeltet til et innlegg på bloggen *Fotballfrue*, og innlegg i Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*. Materialspekteret er forholdsvis bredt ettersom jeg vil belyse norsk konspirasjonskultur på

nett som et så nært helhetlig bilde som mulig. Jeg har derfor valgt å lete etter materiale på både åpenbare og mindre åpenbare steder. For samme hensikt har jeg valgt å analysere tekster og kommentarer med både eksplisitt og implisitt konspirasjonsteoretisk innhold. Innsamling av materialet har foregått ved tilfeldigheter, ved at jeg har forsøkt å bekrefte egne fordommer, ved tidligere kjennskap til sidene, og ved aktiv oppsøking ved hjelp av søkemotorer. Jeg har også regnet med at visse nyhetssaker får mer oppmerksomhet av konspirasjonskulturen enn andre, og har derfor oppsøkt de temaene jeg mener er fruktbare for innsamling av konspirasjonsteoretiske kommentarer.

Jeg har valgt å analysere kommentarer i norske nettavisers kommentarfelt fordi jeg tidligere har observert flere tilfeller av både implisitt og eksplisitt konspirasjonstro etter jeg begynte å interessere meg for konspirasjonsteori. Mine personlige opplevelser av kommentarfeltene har også gjort meg til dels fordomsfull mot hvilke typer kommentarer jeg tror jeg vil finne under en gitt nettavisartikkel. Det har i dette tilfellet vist seg å være fruktbart, men også en tankevekker for meg ettersom jeg har måttet opprettholde streng forskerrefleksivitet mot materialet og mine egne fordommer.

Materialet fra konspirasjonsteoretiske sider er for det meste innhentet fra nettmagasinet/fellesbloggen *Nyhetsspeilet*, men også fra wordpressbloggen *FriPresse*. Jeg har valgt *Nyhetsspeilet* som analysemateriale fordi jeg allerede er kjent med deres profil gjennom en semesteroppgave jeg skrev i 2009. Siden da har jeg jevnlig tittet innom siden for å holde meg oppdatert på norsk konspirasjonskultur gjennom *Nyhetsspeilet*'s øyne. *Nyhetsspeilet* har også et stort artikkelbibliotek som inneholder et stort spekter av tematikk, noe som ga meg et godt utgangspunkt for å danne meg et bilde av deres budskap og hvilke temaer som er viktige for dem i arbeidet mot å utføre avhandlingens diskursanalyse. *Nyhetsspeilet* har en klart konspirasjonsteoretisk profil, hvilket reflekteres både i deres grunnsyn og i artiklene de publiserer. De har mange bidragsyttere, og noen bidrar mer hyppig enn andre. Jeg har blant annet valgt å analysere flere *Nyhetsspeilet*-artikler skrevet av Hans Gaarder fordi han har gjort seg bemerket som en frittalende og aktiv pådriver for konspirasjonskulturen i både media og på *Nyhetsspeilet*. Dette mener jeg øker hans legitimitet som representant for norsk konspirasjonskultur.

Jeg valgte å legge til *FriPresse* i materialet etter jeg så flere kildereferanser til siden da jeg gjennomgikk noen av de konspirasjonsteoretiske kommentarene til nettavisartiklene jeg ville bruke som materiale. *FriPresse* gir ikke umiddelbart inntrykk for å være en

konspirasjonsteoretisk nettside på samme måte som Nyhetsspeilet, spesielt ettersom FriPresse publiserer sine artikler uten videre forklaring rundt sidens hensikter eller grunnsyn. FriPresse inkluderes derfor for å skape dynamikk innad i det eksplisitt konspirasjonsteoretiske analyse materialet.

En tilsynelatende tilfeldig og relativt overraskende del av materialet kommer fra kommentarfeltet til et innlegg på bloggen *Fotballfrue*. Dette kommentarfeltet bidro sterkt til min avgjørelse om å fokusere del av analysen på antivaksinediskursen ettersom kilden umiddelbart slo meg som det siste stedet man ville komme over en konspirasjonsteoretisk ladet vaksinediskurs.. Jeg valgte å først og fremst analysere den første kommentaren av bruker ”Camilla”. Grunnen til at jeg valgte nettopp denne kommentaren er at den virker å ha vært en katalysator for en ganske omfattende vaksinediskurs i kommentarfeltet, og fordi den bruker ganske ulike språklige virkemidler i forhold til mange andre konspirasjonsteoretiske tekster på nett. Fotballfrues kommentarfelt er inkludert i analysen nettopp på grunn av dets overraskelsesfaktor, og dets gode grunnlag for tekstanalyse.

For å kunne belyse det konspirasjonsteoretiske innholdet innenfor generelle frisinnede grupperinger som ikke spesifikt befinner seg innenfor det konspirasjonsteoretiske rammeverket har jeg valgt å analysere enkelte innlegg i Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*. Jeg har konsentrert meg mest om innlegg fra to ulike brukere som jeg har gitt alias ”Magnus” og ”Geir”, først og fremst fordi de er de mest aktive konspirasjonsteoretikerne i gruppen. Innlegg fra andre brukere har blitt inkludert i analysen for å vise at ”Magnus” og ”Geir” ikke er alene i sine konspirasjonsteoretiske meninger til tross for at de andre ikke publiserer konspirasjonsteoretisk innhold like hyppig som de gjør. Jeg ble tipset om denne gruppen av forfatter John Færseth og inkluderte gruppen i analyse materialet etter jeg fant flere innlegg med konspirasjonsteoretisk innhold, samt brukere som la ut artikler fra blant annet Nyhetsspeilet. Jeg valgte å analysere innlegg i denne gruppen fordi jeg ville inkludere konspirasjonsteoretisk innhold som publiseres i blandet miljø. Gruppen er i prinsippet et fristed hvor medlemmene kan dele de meningene de ønsker uten å dømmes av samfunnet. I praksis indikerer medlemskap i en slik gruppe at man har meninger som ikke alltid tåler dagslys og som kan være sårbare for stigmatisering. *Siviliserte Åndsdannende Samtaler* kan sies å representere et blandet idebasseng, og er et godt vakuumpakket eksempel på Michael Barkuns teori om det kultiske miljø. Denne teorien vil forklares i et senere kapittel.

Tekstene og kommentarene som analyseres i avhandlingen er ment som et representativt utvalg av norsk konspirasjonskultur på nett, men mine funn strekker seg lenger enn disse bestemte tekstene. Eksemplene tar for seg spesifikke diskurser som finnes innen norsk konspirasjonskultur, men dekker ikke hele spekteret. De er ment som demonstrasjoner på hvordan konspirasjonskulturen kan observeres på både åpenbare og uventede steder og i forskjellige former. Min oppgave har vært å påvise hvordan norsk konspirasjonskultur gir seg selv til kjenne på nett og hvilke virkemidler som tas i bruk for å tilpasse innholdet til konteksten de befinner seg i. Analyse materialet representerer mine funn på en begrenset men presis måte.

1.3 Valg av metode

Det ble forholdsvis tidlig klart at jeg ville bruke diskursanalyse som metode i avhandlingen, til tross for at det ikke umiddelbart var klart at jeg ville bruke materiale fra Internett. Grunnen til at jeg ville bruke diskursanalyse er at konspirasjonskulturen opererer med svært meningslatente begreper, og som ofte betegner annet innhold for øvrige befolkningen. Jeg ville finne ut hvordan konspirasjonskulturen tilpasser seg til ulike kontekster, hvilket gjorde diskursanalyse til en enda mer fruktbar metode ettersom den kan avdekke hvordan språket skaper og opprettholder diskursive maktrelasjoner hvor det ikke umiddelbart synes åpenbart. For å skape et vidt spenn i analysen ville jeg analysere tekster i både konspirasjonsteoretiske og ikke-konspirasjonsteoretiske kontekster, hvilket gjorde det fornuftig å velge Internett som forskningsfelt.

Av denne grunn fant jeg det hensiktsmessig å tillegge avhandlingen en metode som satte retningslinjer for å undersøke materiale fra Internett, og for hvilke prinsipper jeg må opprettholde for å studere dette på en habil måte.

For å utføre diskursanalysen har jeg valgt å hovedsakelig benytte meg av Marianne W. Jørgensen og Louise Phillips bok *Diskursanalyse som teori og metode* (1999) fordi den sammenfatter flere ulike måter å utføre diskursanalyse på, og fremlegger grundige beskrivelser og gode metaforer for å forstå og utføre en diskursanalyse. Jeg har også brukt Torjer A. Olsens kapittel ”*Diskursanalyse i Religionsvitenskapen*” fra *Metode i Religionsvitenskap* (2006) for supplerende stoff. Diskursanalysen jeg bruker er en forsøkt skreddersydd analysemetode som trekker inspirasjon fra både den generelle og den kritiske

diskursanalysen. Jeg vil bruke diskursanalysen til å finne ut hvordan konspirasjonskulturen omtaler teoriene som de fremlegger og hvilke virkemidler de bruker for å skape legitimitet rundt dem.

For å fremlegge hvordan best mulig forske på materiale fra Internett har jeg hovedsakelig benyttet meg av Steve Jones bok *Doing Internet Research - Critical Issues and Methods for Examining the Net* (1999), ettersom han legger mye vekt på et svært viktig prinsipp, nemlig refleksivitet i møtet med feltet.

1.4 Forskningskontekst

Teoretisering av konspirasjonskulturen og dens innhold har pågått i mangfoldige tiår, men må sies å ha økt som interessefelt i løpet av begynnelsen på det 21. århundre. En av de mest grunnleggende verkene er Colin Campbells teoretisering av det kultiske miljø, som fikk plass i flere av hans artikler gjennom 1970-tallet. I senere tid har Campbells litteratur blitt utvidet og satt i kontekst med mer moderne teorier om konspirasjonskulturen, blant annet av Michael Barkun i *A Culture of Conspiracy – Apocalyptic Visions in Contemporary America* (2003) og av Christopher Partridge i tobindsverket *The Re-Enchantment of the West* (2004-2005). Disse tar i stor grad for seg det kultiske miljø som helhet og konspirasjonskulturen som del av dette. Andre viktige tidligere akademiske bidrag til teoretiseringen av konspirasjonskulturen kommer blant annet fra Richard Hofstadters *The Paranoid Style in American Politics* som først ble utgitt i 1964.

Flere akademikere har også vært opptatte av hva konspirasjonskulturen betyr for samfunnet, og denne litteraturen har hovedsakelig vært fokusert på USA og hvordan konspirasjon og konspirasjonsteori nærmest har blitt en realpolitisk tradisjon. Timothy Melley ga ut boken *Empire of Conspiracy – The Culture of Paranoia in Postwar America* i 2000, og legger i denne frem forslag til hvordan frykt for tap av personlig autonomi kan føre til en økende aktiv konspirasjonskultur innenfor amerikanske kulturelle rammer. Kathryn S. Olmsted har skrevet et langt mer historisk fokusert bidrag til å forklare USAs spesielle forhold til konspirasjonsteori i boken *Real Enemies – Conspiracy Theories and American Democracy, World War I to 9/11* (2009). I dette verket går hun gjennom USAs historiske utvikling i forbindelse med faktiske konspirasjoner og hvordan disse har påvirket det amerikanske folk og dets tendens til å betvile sin regjering og sine autoritetsinstanser. Denne tematikken har

vært relativt populær, og det er skrevet mange bøker dedikert til amerikansk konspirasjon og konspirasjonsteori.

Sett i sammenligning med litteraturen om konspirasjonskulturen i USA er det langt færre som har viet særlig oppmerksomhet til spesifikt norsk konspirasjonskultur. En av de nyeste og kanskje mest populære bidragene til å forstå norsk konspirasjonskultur kommer fra journalist John Færseth i *KonspiraNorge* (2013). Færseths bok gir en oversikt over konspirasjonskulturens utvikling og inntog til Norge, samt et innblikk i flere kjente og ukjente norske konspirasjonsteoretikers tankegang. *KonspiraNorge* kan sies å ha vært en viktig katalysator for offentlig diskurs om norsk konspirasjonskultur, og har vært en stor inspirasjon for denne avhandlingens tematikk og vinkling.

Med denne avhandlingen vil jeg tilføye noe nytt til den akademiske verden ved å avdekke konspirasjonskultur der man normalt ikke forventer å finne den, og finne ut hvordan en kultur som beskjefter seg med empirisk falsifiserbar kunnskap bruker språklige virkemidler for å overbevise om dens tilsynelatende ikkeeksisterende sannhetsgehalt. Med dette håper jeg å belyse en del av den moderne norske konspirasjonskulturen som aktivt eller passivt gjemmer seg unna for å unngå stigmatisering og som heller ønsker være del av et miljø hvor disse meningene blir akseptert som legitime. For dette har jeg brukt Internett for å innhente materiale, hvilket jeg mener er svært fruktbart ettersom det representerer et felt hvor nært sagt alle nordmenn kan sies å til en viss grad være aktive deltagere.

1.5 Avhandlingens disposisjon

Kapittel nummer to tar for seg en introduksjon av konspirasjonsteori, hvilke typer man kan kategorisere dem inn i, og et bidrag til å finne ut *hvorfor* de kan virke så appellerende for enkelte. Hensikten med dette er å legge frem et grunnlag for hva vi kan regne som innholdet i konspirasjonskulturen.

Tredje kapittel går dypere inn i de kulturelle, politiske og kognitive perspektivene som gjør konspirasjonskulturen mulig ved å se på Timothy Melleys teori om *agency panic*. Dette gjør jeg fordi jeg i senere kapitler skal analysere enkeltpersoners bidrag til konspirasjonskulturen på nett, og vil gjøre meg kjent med hvilke forhold som kan tilrettelegge og utløse konspirasjonsteoretisk tenkning, i tillegg til hvilke tankeprosesser som foregår i en slik

utvikling. Jeg legger også frem teorier om hvordan Norge har tilrettelagt for følelsen av agency panic og snakker derfor også om USA og deres forutsetninger, samt forslag til hvordan tendensen i USA kan ha vært delaktig i oppblomstringen av norsk agency panic.

Kapittel fire er metodekapittelet. Her legger jeg frem diskursanalysen og hvilke deler av denne metoden som skal anvendes i analysekapitlene. Jeg forklarer også hvilke prinsipper som er viktige når man forsker på Internettmateriale.

Kapittel fem er det første av to analysekapitler. I dette kapittelet etablerer jeg to diskurser innen den norske konspirasjonskulturen på nett. Etableringen av disse diskursene er basert på mine observasjoner over tid og på spesifikke eksempler av disse observasjonene. Her identifiserer jeg nodalpunkter som underlegges diskursene, og viser eksempler på hvordan disse utarter seg. Sjette kapittel bygger videre på kapittel fem og tar for seg hvilke språklige virkemidler som tas i bruk av konspirasjonskulturens deltagere for å skape og opprettholde deres verdensbilde som legitimt og mektig i diskursens hegemoniske balanse, og hvordan språket tilpasses etter kontekst og miljø.

Syvende og siste kapittel er en avsluttende diskusjon hvor jeg sammenfatter mine funn og diskuterer betydningene av disse i sammenheng med hvordan norsk konspirasjonskultur på nett tilpasser seg etter kontekst og miljø.

2: En introduksjon til konspirasjonsteori

2.1 Innledning

Konspirasjonskulturen er full av indre dynamikk, og inneholder teorier om nært sagt alt man forestille seg. Det er ikke alltid lett å skille mellom konspirasjonsteori og teorier som baserer seg på vitenskapelig forskning. Konspirasjonskulturen baserer seg nemlig på det ”faktum” at verden bedras og at sannheten aktivt skjules og blir holdt hemmelig. Empirisk bevis er dermed et relativt begrep for konspirasjonskulturen, og de opererer heller med sin egen empiri som ikke holder mål innen normativ vitenskapelig forskning.

Konspirasjonsteorier eksisterer i både stor og liten skala, og omfatter både små og store potensielle konspirasjoner. Dette kapitlet skal legge frem hva som kjennetegner en konspirasjonsteori, og hvilke prinsipper som må være tilstede for at man kan kalle en teori for en *konspirasjonsteori*. For å utdype denne informasjonen ser kapitlet på Michael Barkuns kategorisering av konspirasjonsteori og eksemplifiserer hver enkelt av Barkuns kategorier. Jeg har valgt å bruke mye teori fra Barkuns bok *A Culture of Conspiracy – Apocalyptic Visions in Contemporary America* (2003) ettersom den legger frem svært gode og pragmatiske forklaringer av grunnleggende viktige konspirasjonsteoretiske prinsipper, i tillegg til at han presenterer egne og utvidende teorier. Til sist skal jeg komme med et bidrag til å forklare *hvorfor* konspirasjonskulturen kan virke så appellerende. Dette for å sette konspirasjonskulturen i en mer menneskelig sfære hvor det er lettere å forstå hvorfor mange av dagens gjengse norske internettbrukere virker å ha omfavnet deler av konspirasjonstroen.

Hensikten med dette kapitlet er å legge frem en kort introduksjon til konspirasjonsteori og konspirasjonskultur, samt forklare interne ulikheter og forskjeller i konspirasjonskulturen.

2.2 Hva er konspirasjonsteori?

"(...) a conspiracy belief is the belief that an organization made up of individuals or groups was or is acting covertly to achieve some malevolent end." (Barkun 2003: 3)

Michael Barkun definerer konspirasjonsteori som en overbevisning om at *noen* handler, eller har handlet i hemmelighet, og at dette blir gjort for å oppnå et lugubert mål (Barkun 2003: 3). Disse "noen" kan operere på flere nivåer av hemmelighetshold. Barkun deler konspiratorisk hemmelighetshold i fire kategorier. De to første kategoriene omhandler selve konspiratørene, hvor gruppen som konspirerer enten er 1: hemmelig eller 2: ikke hemmelig. Eksempelvis nevner han at Illuminati ville konstituert en hemmelig konspiratorisk gruppe, mens Frimurerne konstituerer en ikke-hemmelig gruppe som tillegges konspiratoriske aktiviteter (Barkun 2003: 4-5). Videre kategoriserer Barkun selve aktivitetene som foregår innenfor disse gruppene, hvor aktivitetene kan være enten 3: hemmelige eller 4: ikke hemmelige. Disse fire kategoriene konstituerer dermed fire typer konspiratoriske grupper: 1: Hemmelig gruppe med hemmelige aktiviteter, 2: Hemmelig gruppe med ikke-hemmelige aktiviteter, 3: Ikke-hemmelig gruppe med hemmelige aktiviteter, og 4: Ikke-hemmelig gruppe med ikke-hemmelige aktiviteter. Barkun presiserer dog at det er type 1 og 3 som er mest relevante innen konspirasjonskulturen ettersom hemmelig aktivitet indikerer at man ikke har gode hensikter (Barkun 2003: 4-5). Følgelig vil en gitt konspirasjonsteori omhandle en hemmelig eller ikke-hemmelig gruppe som påstås å ha hemmelige aktiviteter. Slike mistanker kan dog også oppstå rundt grupper som har åpne aktiviteter, og er ikke kun begrenset til spesifikt hemmelighetsfulle grupper som Frimurerne.

Konspirasjonskulturen kan nemlig hevde at politiske partier, som i utgangspunktet har plikt til å melde sine aktiviteter til offentligheten, også bedriver skjulte aktiviteter som de unnlater å rapportere om på grunn av deres lugubre hensikter. Dette har sannsynligvis sammenheng med konspirasjonskulturens avvisning av ortodoks kunnskap, hvor ingenting er som det virker. I følge Timothy Melley krever troen på konspirasjonsteori en nærmest religiøs form for overbevisning, ettersom teoriene mangler empirisk bevis. Han argumenterer for at en konspirasjonsteori kan konstituere en nærmest overnaturlig kraft som innehar så vanvittig mye makt at den kontrollerer enorme mengder av verden (Melley 2000:8). Melley refererer nødvendigvis her til det Barkun kategoriserer som superkonspirasjoner, og som kapittelet kommer tilbake til senere. Først skal vi se på noen konspirasjonsteoretiske kjennetegn.

2.2.1 Kjennetegn.

Om man ikke har anledning til å sjekke kilder kan det være vanskelig for den gjengse verdensborger å identifisere en konspirasjonsteori. Barkun mener at det finnes tre prinsipper som kan finnes i nærmest alle konspirasjonsteorier. For det første må teorien tilsi at *ingenting skjer ved tilfeldighet*. Teorien må fortelle at enhver hendelse er nøye planlagt som et ledd i den overordnede konspirasjonen, og at ethvert uttrykk for at noe skjer ved tilfeldighet kun er en bevisst forkledning i regi av de onde kreftene som står bak (Barkun 2003: 3-4).

For det andre – *ingenting er som det virker*. Konspirasjonen omfatter og manipulerer alt og alle for å kunne utøve sine onde planer. På grunn av dette er det få eller ingen som er helt utelukket fra mistanke i konspirasjonsteoretisk sammenheng (Barkun 2003: 4).

For det tredje, *alt er sammenkoblet*. Konspirasjonen er så omfattende at den underordner seg et nesten uendelig nettverk av både vitende og uvitende samarbeidspartnere. Barkuns to tidligere nevnte prinsipper tilegner konspirasjonsteoretikerne et verdensbilde der alt er gjort med vilje og i hemmelighet. Det er derfor konspirasjonsteoretikerens selvpåførte lodd å konstant lete etter de skjulte sammenhengene mellom de pågående hendelsene som potensielt kan konstituere konspirasjoner (Barkun 2003: 4). Kunnskapen som konspirasjonskulturen hevder å ha kan dog virke svevende og uhandgripelig fordi de ofte har mange indre ulikheter og spenner over et stort spekter av teorier samtidig. Sosiologien Colin Campbell har teoretisert denne tendensen ved å utarbeide teorien om *det kultiske miljø*.

2.2.2 Stigmatisert kunnskap og det kultiske miljø

Campbell introduserte konseptet om det kultiske miljø på 1970-tallet etter å ha studert de nyreligiøse bevegelsene som oppsto rundt denne perioden. Campbell fant det mest hensiktsmessig å studere *miljøet* rundt kultene fordi det på 70-tallet var stor hyppighet av kulter som oppsto, ble lagt ned, gikk gjennom en overgang til noe annet eller gjenoppsto med litt andre trekk. Det var også meget løs struktur på dem, og av denne grunn var svært vanskelig å studere individuelt. *Det kultiske miljø* betegner miljøet som inneholdt ideene som produserte de nyreligiøse bevegelsene - altså selve idébassenget som fostret de såkalte kultene på 1970-tallet. I følge Campbell tilhører alle konvensjonelt avvikende trossystemer det kultiske miljø, og begrepet innebærer dermed også konspirasjonskulturen (Campbell 1972: 122-124)

Til tross for det kultiske miljøes svevende natur fant Campbell noen samlende tendenser som kunne plassere de flytende bevegelsene inn i miljøet. En av de samlende tendensene er at disse kultene er svært skeptiske og ofte direkte opponerende mot all konvensjonell kunnskap

– et trekk som er svært karakteristisk også for konspirasjonskulturen. Et annet kjennetegn på det kultiske miljø er at ideene flyter fra kult til kult og blir derfor veldig løse i form. Dette skyldes at menneskene i det kultiske miljø er svært mottagelige for alle ukonvensjonelle ideer (Campbell 1972: 122-124) og har god tilgang på nye konspirasjonsteoretiske innspill gjennom publikasjoner, og i nyere tid – Internett.

Barkun har videreutviklet Campbells teori om kultiske miljø. Han mener sosiologien har blitt et mer fremtredende aspekt innen dagens religionsvitenskap, og at definisjonen av “kult” ikke betegner det samme i dag som det gjorde på 70-tallet. Derfor mener Barkun at man må inkludere et bredere spekter av fenomener til konseptet om det kultiske miljø. Dette gjør han ved å introdusere konseptet om *stigmatized knowledge* – stigmatisert kunnskap (Barkun 2003:26).

Stigmatisert kunnskap er, i følge Barkun, kunnskap som anses å være utelukkende riktig innenfor det kultiske miljø – til tross for at forskningsinstitusjoner, universiteter og lignende har avvist disse påstandenes gyldighet. Stigmatisert kunnskap deles opp i fem typer: Glemte, erstattet, ignorert, avvist og undertrykt kunnskap. Undertrykt kunnskap er kunnskap som de autoritative instansene angivelig vet at er sann, men som undertrykkes med vilje i frykt for hvilke konsekvenser som kan oppstå om sannheten kommer ut. Barkun forklarer at undertrykt kunnskap som regel virker oppslukende av de andre typene av stigmatisert kunnskap fordi når grupper innenfor det kultiske miljø møter motstand fra den ortodokse omverdenen vil de begrunne dette med at de konspiratoriske kreftene undertrykker den stigmatiserte ”sannheten” på grunnlag av egoistisk egeninteresse eller ondskap. Alle konvensjonelt trodde sannheter må dermed nødvendigvis være falske om de ikke samsvarer med ideene som befinner seg innenfor det kultiske miljø og konspirasjonskulturen (Barkun 2003:26-27).

2.3 Typer konspirasjonsteori

Når konspirasjonsteoretikerne legger skylden for livets vanskeligheter på overhengende konspiratører blir det aktuelt å snakke om hvordan hierarkiet innen den angivelige konspirasjonen er organisert og dermed hvem som bør pålegges skyld. Barkun klassifiserer forskjellige typer konspirasjoner/konspirasjonsteorier etter hvordan de er bygget opp. Disse er *event conspiracies*, *systemic conspiracies* og *super conspiracies*.

Event conspiracies, eller hendelseskonspirasjoner, innebærer at konspirasjonen ikke står i sammenheng med et større eller overhengende komplott, men heller konsentrerer seg om én

eller noen få hendelser for å oppnå et spesifikt mål. Den medfører et separat hendelsesforløp med én spesifikk hendelse for øyet. Dette til forskjell fra systemic conspiracies, systemiske konspirasjoner, som dreier seg om særskilte grupper og organisasjoner som infiltrerer og manipulerer samfunnsinstitusjoner med hensikt om å overta makt over større områder. Mange har beskyldt grupper som for eksempel jødene, kommunistene og Frimurerne for å stå bak slike konspirasjoner. De to nevnte teoritypene har relativt kompleks oppbygning, og står både som kontrast og som innhyllt i Barkuns siste typifisering av konspirasjonsteori - superkonspirasjoner. Superkonspirasjoner består av flere og mange forskjellige konspirasjoner og betegnes som et hierarkisk organisert komplott. Makten er sentrert på toppen og konspirasjonene utføres av de mange gruppene og institusjonene nedover i hierarkiet (Barkun 2003: 6). Jovan Byford gjenforteller fra den klassiske konspirasjonsteoretiske boken *The New World Order* (1991) om hvordan en hierarkisk konspirasjonsteori er bygget opp. I sentrum har man en svært liten og svært hemmelig gruppe som fungerer som den øverste og innerste kjerne, en litt mindre hemmelig og litt større gruppe i midten, og den mye større og svært offentlige gruppen som er synlige for folket (Byford 2011: 73). Det er dog ofte vanskelig for konspirasjonsteoretikerne å nøyaktig identifisere konkrete mennesker som er i disse gruppene, så de refererer heller til grupper av folk. Dette kan eksempelvis være jøder, katolikker, kommunister eller bankmenn. Brede kategorier gjør det mulig for konspirasjonsteoretikerne å mistenke nært sagt alle (Byford 2011: 73). For å utdype Barkuns kategoriseringer av konspirasjoner skal vi nå se på eksempler på hver enkelt av disse typene.

2.3.1 Hendelseskonspirasjon: Mordet på John F. Kennedy.

John F. Kennedy, USAs daværende president, ble myrdet i november 1963. Den offisielle versjonen av hendelsen hevder at Kennedy ble skutt og drept av én eneste gjerningsmann, som kjapt ble identifisert som Lee Harvey Oswald. Den offisielle versjonen har dog møtt mye motstand fra personer som mener den ikke samsvarer med forholdene rundt attentatet, og at konklusjonen om at Oswald handlet alene var et resultat av at amerikanske myndigheter ville gjøre situasjonen mindre komplisert (Olmsted 2009: 111-114). Konspirasjonsteoriene rundt mordet på JFK dreier seg nettopp om alternative teorier om *hvem* og *hvor mange* som faktisk sto bak JFKs død, men også i stor grad om hvilke grunner myndighetene hadde for å dekke over sannheten bak mordet.

Teoriene om hvorfor Oswald ble etablert som den eneste involverte i attentatet dreier seg rundt myndighetenes ønske om å unngå potensielle komplikasjoner som følge av en

dyptgående etterforskning. Olmsted hevder at det var flere potensielle resultater som kunne åpenbare seg under en etterforskning – blant annet at de faktiske gjerningspersonene var tilknyttet Sovjetunionen eller Cuba. I følge Olmsted ville en oppdagelse om at drapet hadde sammenheng med disse resultert i en truende situasjon for USA, og at den beskjedne etterforskningen derfor raskt konkluderte med at Oswald var den eneste som hadde deltatt i mordet på Kennedy. En annen versjon hevder at hensikten var å dekke over FBI's utilstrekkelighet til å fange opp en plan om å myrde presidenten. Om det kun var én person som sto bak mordet ville dette være vanskeligere å oppdage på forhånd, og dette ville virke mindre nedrivende for FBI's legitimitet (Olmsted 2009: 114). De fleste konspirasjonsteoriene om JFKs død omhandler teorier om hvem og hvor mange som skjøt, hva deres motiv var, og hvorfor myndighetene har unngått å etterforske en sak som mange mener burde etterforskes videre.

Konspirasjonsteorien om mordet på JFK, med all dens interne dynamikk betegner en hendelseskonspirasjon fordi den handler om én spesifikk hendelse og ikke nødvendigvis behøver å være en del av et mer omfattende plott. Den *kan* dog, som alle andre hendelseskonspirasjoner, settes i kontekst med systemiske konspirasjoner som et ledd i et større spill, eller settes i forbindelse med superkonspirasjoner som omfatter nært sagt alle hendelser. Melley hevder at hendelseskonspirasjoner er et sjeldent tema i en konspirasjonskultur som for det meste konsentrerer seg om systemiske og mer omfattende konspirasjonsteorier (Melley 2000: 8).

2.3.2 Systemisk konspirasjon: Big Pharma

Big Pharma betegner et mektig nettverk av farmasøytiske selskaper som angivelig skjuler sannheten om hvilke effekter og bivirkninger produktene deres forårsaker.

Konspirasjonsteorien hevder at disse selskapene lager medisin med hensikt om å gjøre forbrukerne syke eller sykere, og dermed skape et større behov for farmasøytiske produkter som genererer desto større inntekt til selskapene som produserer dem. Det males ofte et bilde av Big Pharma som rent økonomisk motiverte selskaper som aktivt skader folket i deres jakt på ytterligere økonomisk vinning. Del av denne planen skal være vaksinasjonsprogrammer, og Big Pharma har angivelig brukt lobbyvirksomhet for å få dette implementert i mange land

For dem som befinner seg utenfor konspirasjonstroen om Big Pharma er vaksiner viktige fordi de immuniserer kroppen mot smitte, og fordi de har drastisk minsket eller helt utryddet

sykdommer som polio, difteri, tuberkulose og pest. Mange motstandere av Big Pharma har nektet å vaksinere seg selv og/eller sine barn på grunnlag av deres overbevisning om at det finnes skadelige stoffer i vaksinerne og at de forårsaker andre helseproblemer og sykdommer som ADHD, narkolepsi og autisme. Det hevdes også at det finnes flere alternative metoder som er effektive for å motvirke og kurere sykdommer som de farmasøytiske produktene hevder å hjelpe mot, men at lobbyvirksomheten har resultert i dårlig støtte oppunder disse alternative metodene.¹

Big Pharma-teorien kan stå for seg selv som en systemisk konspirasjon hvor det er det farmasøytiske nettverket som underordner seg folket ved hjelp av manipulering av produkter som samfunnet ser på som livsnødvendige. Den kan, og blir ofte inkorporert i teorien om et større og mer omfattende nettverk som kalles New World Order.

2.3.3 Superkonspirasjon: New World Order

Selv om det i konspirasjonskulturen har en svært ladet betydning er "New World Order" et begrep som historisk sett har blitt brukt i flere sammenhenger. Etter Sovjetunionen og kommunismen falt i 1990 ble New World Order brukt som et politisk konsept (Goodrick-Clarke 2003: 279). Daværende president i USA George H.W. Bush ønsket med dette begrepet å signalisere en mer stabil internasjonal sikkerhet, og New World Order skulle representere en ny æra i amerikansk politikk og et globalt skift av maktbalanse.

Konspirasjonskulturen fikk nok av interessepunkter å bryne seg på når dette begrepet ble offentlig brukt som en indikasjon på "veien videre". Bush Seniors tidligere tilknytning til Yales hemmelige brorskap "Skull and Bones" og de Forente Nasjoner fungerte som svært brennbart ved på bålet for enkelte grupperinger, ettersom New World Order-begrepet allerede var hyppig brukt blant tilhengere av den ekstreme politiske høyresiden i USA, samt innen visse endetidfokuserte religiøse grupperinger. Disse gruppene brukte begrepet New World Order om henholdsvis maktovergrep utført av hemmelige foreninger og om verdens ende i form av Antikrists komme. Da Bush brukte begrepet som del av sine politiske fremtidsplaner tok det ikke lang tid før "New World Order" i konspirasjonsteoretiske kretser ble betraktet

---

¹ Generell informasjon om Big Pharma-konspirasjonsteorien er innhentet fra artikkelbiblioteket til Nyhetsspeilet og FriPresse.

som den skjulte maktelitens videre framsteg mot verdensovertagelse. For dem var bruken av dette begrepet et signal om at det de hadde fryktet virkelig lurte rett rundt neste sving (Barkun 2003: 40, Berlet & Lyons 2000: 286, Goodrick-Clarke 2003: 279-280).

Konspirasjonsteorier om utenomjordiske fartøy, hemmelig overvåkning og tankemanimulering ble undertematikk for det som nå ble kalt New World Order, eller NWO – betegnelsen på en gruppe hemmelige makthavere som styrte folket mot deres vilje og egeninteresser for å opprette en global oligarkisk regjering (Goodrick-Clarke 2003: 279 - 280).

Globaliseringsaspektet er en gjennomgående faktor innenfor NWO-teoriene fordi mange av konspirasjonsteoretikere ser ut til å mene at globaliseringstendensen gagnar NWOs formål om verdensherredømme. Dette er dog ikke overraskende ettersom NWO angivelig styrer alle politiske aspekter, paradigmer og hendelser; globaliseringen er en del av planen - som alt annet. New World Order-teoriene representerer dermed en superkonspirasjon i tråd med Barkuns typekategorisering; det sitter en gruppe mennesker på toppen av hierarkiet og dikterer verdens gang ved hjelp av det enorme nettverket som er underlagt dem.

2.4 Hva er konspirasjonsteoriens appell?

Den gjennomsnittlige verdensborger vil nok synes konspirasjonsteorier virker lite realistiske, eller vil i det minste være skeptisk mot dem som predikerer dem i stor skala. Likevel fortsetter populære konspirasjonsteorier å spre seg til alle deler av verden, og adopteres av personer fra alle politiske og religiøse poler. Når vi nå har sett på hva som betegner en konspirasjonsteori og hvilke måter de kan manifestere seg på, så kan det være hensiktsmessig å spørre om hva konspirasjonsteoriens *appell* kan være. Hva er det med konspirasjonsteori som gjør at mennesker dedikerer store deler av sin tid til teorier som ikke har vitenskapelig belegg? Hvor ligger fornuften som gjør dem så appellerende for enkelte mennesker, og hvorfor velger noen å tilbakevise konvensjonell kunnskap? Disse er åpenbart store spørsmål som ikke kan helhetlig besvares i et begrenset underkapittel som dette, men vi skal her forholde oss til de tendensene som kan tillegge konspirasjonsteoriene en tilsynelatende logisk og fornuftig appell og tiltrekningssevne.

Først og fremst, som med all annen religion, er konspirasjonsteori som regel umulig å falsifisere (Barkun 2003: 28-29). Hele poenget med konspirasjonen er å utøve de onde planene uten å legge igjen bevis. Det er dermed umulig å falsifisere konspirasjonsteorien på konspirasjonskulturens egne premisser, ettersom en eventuell vitenskapelig og empirisk

falsifisering vil regnes som en iboende del av konspirasjonen. Tvert imot kan det oppfordre den gryende konspirasjonsteoretiker til å utfordre alt han eller hun vet om verden og hva som konstituerer bevis, empiri og korrekte forskningsfunn. Den stigmatiserte kunnskapen kommer igjen inn i bildet som en *bekreftende* kraft; det er sant *fordi* det er stigmatisert – hvorfor skulle kunnskapen stigmatiseres om den ikke er sann?

Til tross for konspirasjonskulturens mildt sagt skeptiske holdning til normativ vitenskapelig forskning vil de ikke *alltid* avvise resultatene som universiteter og forskningsinstitusjoner kommer frem til. Om forskningen bekrefter eller sannsynliggjør en del av en konspirasjonsteori vil denne informasjonen brukes som en bekreftelse på konspirasjonsteoriens sannhetsgehalt, til tross for at konspirasjonskulturen aktivt avviser kilden som korrumpert og manipulert. Richard Hofstadter hevder at konspirasjonsteoretikerne ønsker å få bekreftelse fra disse institusjonene, selv om institusjonene er del av konspirasjonsteorien (Hofstadter 1996: 38-39). Slik skapes en viss falsk og intern legitimitet til konspirasjonsteoriene, ettersom både faktiske og falske fakta brukes for å støtte opp under teoriene.

En annen taktikk som ofte brukes for å skape legitimitet rundt påstandene om konspirasjonsteori er konspirasjonskulturens tendens til å gi inntrykk av vitenskapelig holdbarhet. Barkun forklarer at konspirasjonsteoretisk litteratur ofte etterligner akademiske tekster, og siterer andre konspirasjonsteoretiske verk på samme måte som man gjør i vitenskapelig og empirisk litteratur. Dette har resultert i en tradisjon for at konspirasjonskulturen siterer hverandre frem og tilbake, hvilket genererer falsk bekreftelse av teoriene som omtales (Barkun 2003: 28-29). Leseren kan dermed få inntrykk av at informasjonen i en konspirasjonsteoretisk artikkel har faktisk vitenskapelig belegg, og vil derfor ha større slagkraft for en ikke-konspirasjonsteoretiker som verdsetter ortodoks vitenskapelig forskning. Etterligning av vitenskapelige funn kan gjøre at konspirasjonsteorien virker svært interessant og utrolig, som igjen kan resultere i flere tilhengere til konspirasjonskulturen.

En annen viktig årsak til konspirasjonskulturens appell er unektelig deres inntog i populærkulturen. Christopher Partridge skriver om populær okkultur i boken *The Re-Enchantment of the West Volume 1* (2004). Partridge forklarer okkultur som et mer presist paraplybegrep som kan erstatte ”kult” i Campbells kultiske miljø, og som ikke nødvendigvis

må inkludere de mystiske aspektene som indikeres av Campbells forklaring av en kult (Partridge 2004: 66-67). Partridge poengterer at populærkulturen og okkulturen påvirker hverandre ved at populærkulturen tar ideer fra okkulturen og at okkulturen tar ideer fra populærkulturen. Okkulte ideer kan dermed spre seg ved at de etableres som aksepterte meninger, hvilket gjør dem mer lettfordøyelige for samfunnet de vanligvis forholder seg som utenforstående til (Partridge 2004: 123). Flere populære filmer har hatt konspirasjonsteoretisk tematikk, som *The Da Vinci Code* (2006), *Conspiracy Theory* (1997) og *JFK* (1991). Populære TV-serier som *24* og *Prison Break* har også hatt viktige plott som har omhandlet konspirasjoner i forskjellig grad. Gjennom disse filmene og seriene, samt flere andre, har konspirasjonsteoretiske ideer blitt formidlet til verden. Formidlingen av disse ideene kan ha hatt flere konsekvenser, hvor én av dem er at enkelte har adoptert dem som del av sin allerede etablerte konspirasjonstenkning, eller har ”fått øynene opp” for et verdensbilde som gir mening for dem.

Såkalt mainstreaming av konspirasjonsteorier har dog flere konsekvenser enn at flere mennesker inkorporeres i okkulturen. Barkun poengterer at fiksjonalisering av konspirasjonstematikk på film og TV kan frata konspirasjonsteorien noe av sitt iboende stigma. Populærkulturen fratar konspirasjonsteorien sin mystikk og gjør at de virker banale og mindre slagkraftige som realistiske teorier. TV og film har ”avslørt” det konspirasjonskulturen mener er de faktiske sannheter og presentert dem som grunne og som fiksjon (Barkun 2003: 35). Populærkulturen kan dermed gi inntrykk av konspirasjonskulturen som mindre skremmende og mer troverdige, men også som mindre effektfulle og mer trivielle. De skaper en grunnere forståelse av konspirasjonskulturen i sin helhet, og kan dermed samle inn flere gryende konspirasjonsteoretikere ved å lokke dem inn med sin banalitet og underholdningsverdi. Det er umulig å fastslå hva som er de viktigste årsakene til at konspirasjonsteoretisk tankegang slår røtter hos oss, men det er rimelig å anta at det ofte har å gjøre med frykt for å miste evnen til selvbestemmelse. Timothy Melley har utarbeidet en teori som forklarer denne typen frykt, og det er denne vi nå skal se på.

3: Frykt for autonomitap som konspirasjonsteoretisk katalysator

3.1 Innledning

Så langt har avhandlingen lagt frem kjennetegn ved konspirasjonskulturen og hvilke typer teorier som befinner seg innenfor dette miljøet. For å best mulig kunne forstå norsk konspirasjonskultur og dens deltagere når jeg senere skal ta fatt på å analysere tekster fra disse personene, er det hensiktsmessig å finne ut hva som kan ligge bak utviklingen av paranoid tankegang. Dette er et svært komplisert og åpent spørsmål som har mange svar og vinklinger. Jeg vil dog gjøre et argument for at konspirasjonsteoretiske meninger sjeldent eller aldri vil oppstå helt på egenhånd og totalt uten ytre påvirkninger fra den øvrige konspirasjonskulturen.

For å kunne gi et bidrag til forklaringen av hvordan en konspirasjonsteoretiker blir til skal jeg bruke teori som hovedsakelig omhandler USA. Til tross for at mitt overordnede mål er å analysere den spesifikt *norske* konspirasjonskulturen og dens tilpasningsevner, så er det rimelig å bruke USA som eksempel – dog med visse forbehold. Etter økt globalisering av amerikansk kultur, og på grunn av USAs globale posisjon som supermakt så må det påstås at den gjennomsnittlige nordmann er interessert i nyheter fra over dammen. Dette inkluderer både politikk, aktuelle hendelser, musikk, film, TV og annet. USA vil derfor kun brukes som sammenligningsgrunnlag og som et eksempel på en påvirkende kraft som har innvirkning på norsk konspirasjonskultur.

Først og fremst skal dette kapittelet ta for seg Timothy Melleys teoretisering av frykt for autonomitap som han betegner som *agency panic*. Hensikten med dette er å legge et grunnlag for å forstå hvilke menneskelige og kognitive prosesser som kan ligge bak når en person blir del av konspirasjonskulturen. Videre skal jeg legge frem USA som eksempel på en kultur som inneholder mye *agency panic*, og potensielle grunner til dette. Jeg vil bruke USA-eksempelet for å diskutere hvordan *agency panic* kan fungere som et katalysator for konspirasjonsteoretisk tankegang. Til sist skal kapittelet konsentrere seg om *agency panic* i Norge, og se på hvordan vi har blitt påvirket av amerikansk *agency panic* og amerikansk konspirasjonskultur. Hensikten med kapittelet er å skape en bredere forståelse rundt forholdene som bidrar til å skape og opprettholde norsk konspirasjonskultur, og vil fungere som et springbrett mot å analysere norsk nettbasert konspirasjonskultur.

3.2. Agency panic

Enkelte begrep forstås best på sitt originalspråk, og agency panic er en av disse, hovedsakelig fordi "agency" ikke kan oversettes til et enkelt norsk ord. Skulle man dog slå opp i en hvilken som helst engelsk ordbok vil man finne flere ulike definisjoner av "agency", og i denne sammenheng betyr "agency" det å ha evnen til å begå handlinger og å ta beslutninger av egen fri vilje. En "agent" betegner altså én som handler. Følgelig er *agency panic* - i følge Melley - en følelse av sterk angst for å ikke kunne gjøre egne beslutninger og foreta handlinger uten å påvirkes eller kontrolleres av eksterne, og gjerne skjulte makthavere; det er følelsen av frykt for at ens handlinger, tanker og ideer er resultat av andres påvirkning (Melley 2000: vii- ix).

Melley knytter agency panic tett opp mot den økende konspirasjonskulturen og dens frykt for sosial kontroll av massene og av individet. Han mener agency panic er en manifestering av angsten som enkelte føler over at spesielt statsmakter får økende kontroll over folket, og at denne angsten for enkelte kan føles så akutt at de beveger seg inn i det konspirasjonsteoretiske landskap (Melley 2000: vii-ix).

Agency panic refererer til en ekstrem form av frykt for uoriginalitet som de fleste av oss sannsynligvis har kjent på ved flere anledninger, spesielt ettersom referanser og ideer formes med utgangspunkt i tidligere erfaringer. Er man del av et sosialt aktivt samfunn har man tilgang på en stor, men begrenset idébank. Man kan derfor aldri tenke en tanke man ikke har hørt før, eller som ikke er bygget på ideer man allerede har bevisst eller ubevisst kjennskap til. Den komplett originale tanken eksisterer ikke for det sosiale mennesket ettersom idégrunnlaget skapes gjennom sosial kontakt med andre. Siden det finnes ytterst få mennesker i verden som ikke er del av et større samfunn kan vi anta at det alltid vil finnes et grunnlag for å utvikle frykt for autonomitap og ytre påvirkning. Enkelte personer har vanskeligheter med å akseptere det de anser som avvik fra visse romantiserte syn på mennesket som fremhever hvert enkelt individ som unikt og spesielt. Når følelsen av ytre påvirkning utvikler seg til å bli overveldende og tankeopplukende kan vi sammenligne denne følelsen med følelsen av agency panic (Melley 2000: vii-ix).

Til tross for at agency panic med letthet beskriver den gjengse konspirasjonsteoretiker så begrenser ikke fenomenet seg kun til denne gruppen. Melley eksemplifiserer begrepet ved å

blant annet beskrive sin personlige angst for å oppdage teorier og tekster som ligner på hans egne. Han vektlegger spesielt frykten for at våre egne ideer aldri helt og holdent er selvkonstruerte, og mener denne formen for agency panic er spesielt vanlig blant akademikere og forfattere. Slik gjør Melley det klart at paranoide tanker kan ramme flere mennesketyper, og ikke kun dem som tolker frykten for ytre påvirkning til punktet hvor de blir del av konspirasjonskulturen. Forskjellen, i følge Melley, beror på hvor lenge og hvor intenst følelsen av agency panic holder taket (Melley 2000: vii-ix).

Konspirasjonskulturen forklarer kompliserte hendelser og situasjoner med alternative historier som tillegger onde hensikter til skjulte bakmenn. Melley mener agency panic fremprovoserer dette. Skremmende sannheter er bedre enn usikre situasjoner, og konspirasjonsteoriene samler all usikkerheten til én stor, skremmende sannhet; "(...)it makes sense of the inexplicable(...)" (Melley 2000:8). John Færseth, forfatter av boken *KonspiraNorge* (2013) formidler at flere forskere har kommet frem til at vi som mennesker kan være predisponerte til å finne sammenheng der det ikke finnes, og at dette brukes som en selvbeskyttelsesteknikk (Færseth 2013: 31-32). Teorien om agency panic kan virke støttende for denne forskningen ettersom en generell paranoia overfor ytre påvirkninger gjør oss forberedt på enhver potensielt truende situasjon. Færseth argumenterer også for at enkelte foretrekker å tro på en komplett, men farlig realitet som innebærer konspirasjon fremfor å akseptere en realitet de oppfatter som kaotisk og forvirrende (Færseth 2013: 30). Følelsen av agency panic kan sies å fungere som beskyttelse mot det usikre, ettersom man bevisstgjør seg selv på det man oppfatter som truende fremfor å leve i usikkerhet og dermed være mer sårbar for potensielle konsekvenser.

Det må presiseres at agency panic ikke er *det samme som* konspirasjonsteoretisk tankegang. Det er en tynn linje mellom dem, men en person som føler frykt for autonomitap må ikke nødvendigvis befinne seg innenfor konspirasjonskulturen eller dens idébank. Agency panic kan dog være ett av leddene som en gryende konspirasjonsteoretiker må innom i tankeprosessen som kan føre ham inn i konspirasjonskulturen (Melley 2000: 7). Det er rimelig å anta at enhver konspirasjonsteoretiker som tror på systemiske- eller superkonspirasjoner vil føle en form for agency panic, ettersom disse typer konspirasjoner nødvendigvis innebærer at autoriteter misbruker sin makt over folket som det er meningen at de skal tjene og beskytte. Om følelsen av agency panic overfor slike autoriteter skulle oppstå så er veien til konspirasjonskulturen svært kort, spesielt om man aktivt oppsøker informasjon som virker bekreftende for bekymringene man har. Ettersom det finnes mye pseudovitenskap og generell

autoritetskritisk informasjon som kan videreutvikle følelsen av autonomitap vil agency panic kunne fungere som en svært effektiv katalysator til et inntog i konspirasjonskulturen.

Når vi nå har en generell oversikt over hva agency panic er, og hvordan den står i sammenheng med konspirasjonskulturen, skal vi nå se på det amerikanske eksempelet på agency panic.

3.3 USA og forutsetninger for agency panic

Amerikansk realpolitikk har en historie som tidvis har vært konspirativ, så når vi nå skal se på årsaker som kan fremprovosere agency panic i USA er det lett å formulere dem som forsvarstaler eller forsøk på å legitimere regjeringsfiendtlige tendenser. Samtidig er USAs politiske historie unektelig en av årsakene til at agency panic virker å være vanligere i USA enn i andre vestlige land - nettopp fordi folket har bevitnet flere tilfeller av konspirasjon som har avslørt maktmisbruk av myndighetspersoner og myndighetsinstanser. Konspirasjon har til en viss grad blitt en amerikansk realpolitisk tradisjon – dog ikke i like stor skala som mange konspirasjonsteoretikere hevder eller frykter. Det er likevel flere årsaker til at amerikanerne frykter autonomifrarøvelse i større grad enn andre, og det er disse vi nå skal ta for oss.

3.3.1: Overvåkning og bevisstgjøring på statens makt

Til tider har myndighetene i USA jobbet aktivt for å fremme folkets frykt mot sin egen regjering. Overvåkning og trakassering av grupper de så på som trusler, samt andre lysskye aktiviteter bidro til å øke mistilliten fra folket. Dette var også hensikten, ettersom FBI ville gjøre det klart for USAs befolkning at de var under konstant potensiell overvåkning. Frykt og paranoia for myndighetskonspirasjoner skulle fungere som et virkemiddel for å lettere kontrollere alle opposisjonelle grupperinger (Olmsted 2009:10). Dette faktum må sies å ha fungert som en svært avgjørende forutsetning for utviklingen av agency panic som kan observeres i USA. Man kan sågar se på disse aktivitetene som konspiratoriske, og dermed et bekreftende fragment for mennesker som allerede fryktet undertrykkelse fra statlig hold. Når myndighetene med vilje bruker frykt for å kue folket, eller deler av folket, kan dette også ses på i nær sammenheng med NWO-teoriene. De fragmenterte bitene falt stadig på plass for konspirasjonsteoretikerne som mistenkte både maktmisbruk fra myndighetene og at myndighetene var under kontroll av høyere politiske makter. Mange konspirasjonsteoretikere mente Clintons innstramming av våpenlovene i USA var et resultat av at NWO ville gjøre det

amerikanske folket minst mulig kampdyktig for at de lettere kunne overta landet og verden og møte minst mulig fysisk motstand. Kombinert med de tallrike faktiske konspirasjonene, som Watergate, Cuba-planene og falske etterforskninger rundt mordet på JFK (Olmsted 2009: 122) har amerikansk regjeringsfiendtlig konspirasjonskultur hatt en rik grobunn gjennom mange år.

3.3.2 Innvandring og det ukjente.

Kathryn S. Olmsted poengterer i *Real Enemies* (2009) at høy innvandring til USA har hatt stor påvirkning på landets forhold til regjeringsfiendtlig konspirasjonsteori – og dermed også til følelsen av agency panic. Innvandringen til USA etter 2. Verdenskrig medførte tilskudd av flere ulike og ukjente religioner, tradisjoner og kulturer til det amerikanske samfunnet. Innbyggerne av landet som i sin tid ble bygget av innvandrere ble møtt med veldig mye nytt som var ukjent for dem, og om vi tar for gitt at mennesker er predisponerte til å foretrekke en negativ men sikker realitet fremfor en usikker og kaotisk realitet så er det lite overraskende at mange av de nye gruppene ble stigmatisert som konspirerende og onde. Eksempler på disse har blant annet inkludert jødene, katolikkene og frimurerne (Olmsted 2009: 3).

Den amerikanske friheten som sannsynligvis var del av grunnen til at så mange utvandret til nettopp USA ble et tveegget sverd for mange grupper som bosatte seg i landet. Nye og gjerne ukjente tradisjoner og verdier fikk feste seg ved den amerikanske kulturen og fremmedfrykten kunne manifestere seg som frykt for å selv ubevisst påvirkes av disse inntrykkene. Det rådet stor usikkerhet rundt gruppenes *egentlige* hensikter, i tillegg til at de unektelig også representerte konkurranse i jobbmarkedet. Videre utviklet konspirasjonsteoriene seg til å mistenke at disse nye folkegruppene i skjul hadde tatt over makten i landet via infiltrering av den amerikanske regjering. På grunn av konspirasjonskulturens ukonvensjonelle tolkning av hva som konstituerer bevis er det naturlig å anta at dette dramatiske skiftet i konspirasjonskulturen gjorde at nivået av agency panic økte hos mange amerikanere som hadde tilgang på disse teoriene. Selve regjeringen som satte rammer rundt folks hverdagsliv ble tillagt skjulte og onde hensikter, og dermed kunne premisset for at folket skulle føle økt frykt for autonomitap vokse seg enda større. Konspirasjonskulturens verste mareritt hadde angivelig blitt virkelighet og man fikk enda større behov for å beskytte sin autonomi mot det som nå var et spesifikt mål, nemlig den amerikanske regjeringen (Olmsted 2009: 1-12).

3.3.3 Økt makt til myndighetene

Jovan Byford poengterer at når USAs myndigheter legger frem hendelsesforløp og handlingsplaner i forbindelse med store hendelser, som for eksempel terrorangrepet på World Trade Center i 2001, involverer disse handlingsplanene ofte at folket må pålegge regjeringen mer makt (Byford 2011: 22). Kombinert med den amerikanske regjeringens tendens til å holde kortene tett til brystet er det rimelig å anta dette har vært vesentlig for at folket har vært svært disponert for følelsen av agency panic. I dette tilfellet er det naturlig å snakke om agency panic, ettersom en slik situasjon direkte tilfører makt til myndigheter som i utgangspunktet ikke hadde denne makten. Om det skjer et terrorangrep på lik linje som med angrepet på World Trade Center er det lite som kan gjøres i regi av de sivile. Derfor må de sivile gi sine myndigheter makt til å handle på deres vegne.

Frykt for å miste sin autonomi er frykt for at liv, tanker og alt annet blir kontrollert av eksterne aktører. Samtidig kan agency panic manifestere seg ved tanken om at hvis vi *ikke* gir fra oss denne makten til myndighetene så myndighetene får stoppet det som foregår, øker sjansen for at terroristene overtar nasjonen og dermed *tar* makten som ikke frivillig ble gitt til myndighetene når de hadde sjansen til å stoppe overtagelse. Om man adopterer denne tenkemåten vil man alltid ha noe å være redd for – enhver ytre påvirkning representerer en trussel for individets autonomi. Hvis man først lider av agency panic og mener man blir manipulert av ytre krefter kan det være vanskelig å tro på offisielle historier fra myndighetene. Hvis man også aktivt leter etter alternative historier er det ikke vanskelig å finne dem, hvilket gjør at ”bitene faller på plass”.

3.3.4 ”The Organization Man”

Melley skriver at det etter andre verdenskrig oppsto det en ny type amerikansk ”sosial karakter” som resultat av den økte kjøpekraften og oppblomstringen av et mer konsumerende samfunn. Man studerte denne nye karakteren i forhold til hvordan han ble påvirket av ytre omstendigheter som staten, reklame, sosiale situasjoner, og lignende. Sosiolog David Riesman observerte ut fra disse studiene at personer som hadde vokst opp under påvirkning av store systemer og kollektivistisk tankegang hadde vanskelig for å holde på sin egen autonomi. Etter 2. Verdenskrig ble den amerikanske befolkning mer påvirket av sosiale signaler som media, omgangskrets, skolen og sine jevnaldrende. Dette til forskjell fra tidligere da innflytelsen var begrenset og folk gjerne var mer innadvendte men samtidig selvsikre og

urokkelige i egen autonomi. I følge Riesman var derimot den nye typen menneske usikker på seg selv og hadde lett for å tilpasse seg etter omstendighetene. Dette gjorde dem mye mer tilbøyelige for påvirkning fra andre hold og var derav lette å manipulere. Dette studiet mener Riesman at var med på å utløse en krise innen personlig identitetsfølelse i USA etter 2. verdenskrig (Melley 2000: 47-50).

Melley utvider argumentasjonen ved å forklare at Jaques Ellul kalte denne prosessen mot en mer fleksibel personlighetstype for en ufrivillig psykologisk kollektivisering og at han mente amerikanerne i større grad hadde begynt å modellere sine idealer og identifisere seg med reklameidealene. Senere ble denne typen kalt "the organization man" (Melley 2000: 50) som skulle representere et menneske som var så dypt inne i de ytre autoriteters påvirkning at alle hans ideer og ønsker var direkte resultater av den ytre påvirkningen han hadde gått gjennom. Behovene til "the organization man" var fullt ut konstruerte og hadde lite eller ingenting å gjøre med individets egne ønsker (Melley 2000: 47-50). Studiene på denne nye typen amerikaner har, i følge Melley, skapt en slags legitimitet rundt det å være svært opptatt av å opprettholde individuell autonomi og den mer dramatiske formen for agency panic. Kombinert med blant annet det uttalte amerikanske idiom om individets frihet ligger forutsetningene for å utvikle både agency panic og konspirasjonsteoretiske holdninger og tanker svært godt til rette innenfor landegrensene til verdens frihetsnasjon.

USA har opplevd faktiske konspirasjoner, statlige forsøk på å spre konspirasjonsteori, flere hendelser som har tilført staten mer makt, samt et stort etterkrigsskift som så at folket ble mer mottagelige for ytre påvirkningskrefter. Når disse potensielle farene truer individets personlige autonomi har mange amerikanere svart med å utvikle agency panic – i noen tilfeller har denne følelsen vært berettiget. Noen av disse har dog utviklet agency panic i så stor og intens grad at man må betrakte dem som del av konspirasjonskulturen. Denne utviklingen har nok ikke vært like berettiget, men har en mer "naturlig" forklaring enn man gjerne finner i andre vestlige lands konspirasjonskultur. Norge har ikke de samme forutsetningene for å utvikle verken agency panic eller konspirasjonsteori, så vi må derfor se på Norges spesifikke situasjon kombinert med USAs påvirkningskraft for å kunne bedre forstå den norske konspirasjonskulturen og dens årsaker.

3.4 Amerikanske forutsetninger i norsk kontekst

Som vi har sett har USA hatt mange forutsetninger til å utvikle agency panic, og har dermed også hatt forutsetninger til å utvikle eller videreutvikle amerikansk konspirasjonskultur. Når vi nå skal ta for oss norske forutsetninger for agency panic er det umulig å komme unna den generelle globale påvirkningsmakten som USA har og har hatt på norsk kultur. Der USA kan gi relativt gode grunner til å frykte tap av individets autonomi står vi igjen med en konspirasjonskultur som ikke på langt nær kan skyldes på erfaring som begrunnelse. Vi skal nå se på noen av måtene agency panic har manifestert seg i Norge, hvordan de har oppstått, og hva amerikansk agency panic kan ha bidratt med.

Først og fremst – USA er unektelig en nasjon som følges av hele verden på nært sagt alle måter. Det er ikke hensiktsmessig å liste grunnene til hvorfor dette er tilfellet, nettopp fordi dette er en helt åpenbar tendens i det norske samfunn. Vi interesserer oss for amerikanske nyheter, underholdning, litteratur og er generelt oppdaterte på USA når vi sammenligner det med andre land som ikke er Norge. Når USA har relativt betydelige forutsetninger for å utvikle frykt for autonomitap og konspirasjonskultur sett i forhold til andre vestlige land er det derfor nesten umulig å unngå å påvirkes, spesielt gjennom populærkulturen som ofte ønsker å lage spenning av sosial tematikk.

3.4.1 Populærkultur

Den mest åpenbare og kanskje tydeligste forutsetningen for agency panic i Norge er nettopp den kulturelle globaliseringen fra USA. Amerikansk TV, film og litteratur har funnet veien nordover, og flere populære utgivelser har konspirasjonsteoretisk tematikk. TV-serien *The X-Files* er et praktisk eksempel på et kulturelt fenomen som både er et barn av sin tid, med tanke på konspirasjonskulturens økende popularitet, og som pådriver for en konspirasjonskultur som allerede eksisterte (Melley 2000: 8). I Norge ble serien sendt på TV2 gjennom siste del av nittitallet og tidlig 2000tall, og i følge (potensielt tvilsomme) Wikipedia nøy serien stor popularitet i både USA og i Norge (Wikipedia.no – The X-Files).

The X-Files er ikke i seg selv viktig i denne sammenhengen, men serien representerer nordmenns gryende interesse for muligheten om at ting ikke er som de virker. Tanken om konspirasjon er spennende, men få tar det seriøst. Noen utvikler likevel et tankesett som korresponderer med følelsen av agency panic. Populærkulturen gjorde disse tankene mindre

fremmede for det norske folk, og plantet nok spirende frø hos mange potensielle konspirasjonsteoretikere.

3.4.2 Internett

Færseth formidler at forskning viser at hvis man tror på en konspirasjonsteori så er man i det fleste tilfeller mer mottagelig for flere konspirasjonsteorier (Færseth 2013: 33). Det er ikke alltid man innser de konspirasjonsteoretiske sammenhengene om man lurere på hvorvidt vaksiner forårsaker autisme hos barn, men det kan potensielt resultere i et engasjement hvor man med ett kan befinne seg på ulike nettforum for å fortelle om de skjulte interessene til Big Pharma. Det er ofte nettopp på nett at agency panic kan snike seg inni underbevisstheten og skape tanker som kan utvikle seg til konspirasjonsteori, og Norge er intet unntak i denne forstand. Internett har åpnet for alle typer meningsutvekslinger innenfor alle typer grupper på utkanten av samfunnet, og man kan gjøre et argument for at desto flere som hører om en konspirasjonsteori, desto flere potensielle konspirasjonsteoretikere. Hører man om en teori flere ganger og ikke umiddelbart avviser den som falsk så kan teoriene ofte utvikle seg til å virke troverdige.

Et globalt Internett betyr nødvendigvis global bruk av nett, og når USAs påvirkningskraft har spredd seg til alle kroker av verden må det kunne påstås at man kan finne amerikanskinspirerte uttrykk for agency panic fra alle land på nett. Dette kan vise seg å være en ond sirkel ettersom følelsen av agency panic selv kan konstituere en form for autonomitap om vi ser bredt på det. Om vi ferdes nok på nettsteder som formidler konspirasjonsteoretisk innhold eller uttrykk for agency panic så kan vi påvirkes av dette og etter hvert adoptere det som våre egne meninger. Dette kan representere et visst paradoks i den forstand at om andre har følelsen av agency panic og formidler disse til oss, så kan vi selv påvirkes av denne ytre påvirkningskraften og dermed gi fra oss en liten del av vår autonomi. Slik kan agency panic selv representere tap av autonomi.

3.4.3 Terror og det ukjente

9/11 gjorde en stor forskjell for utviklingen av konspirasjonskulturen i USA (Olmsted 2009: 1-3), og frem til 22. Juli 2011 hadde ikke Norge noen sammenlignbare hendelser som kunne fremstå som spesifikt norsk konspiratorisk aktivitet. I ettertid har det oppstått flere teorier om ”sannheten” bak terroraksjonene i regjeringsskvartalet og på Utøya. John Færseth beskriver sine egne samtaler med både sannhetsbevegelsesmedlemmer og med personer som er

skeptiske til Arbeiderpartiet, deres historie, praksis og potensielle hemmelighetshold rundt 22. Juli (Færseth 2013: 9-18). Sistnevnte samtale befinner seg i en sosial setting, og samtalepartneren hans får utløp for tanker som lett kan antas å være resultat av agency panic. Personen presiserer at han ”ikke sier at dette er en teori som han har, *men...*”. Dette ”men”-et virker å være nordmannens måte å få utløp for agency panic uten å plassere seg selv på utkanten av samfunnet.

Det ukjente er, som i USA, ofte skremmende for nordmannen. Vi hører hverdagsrasisme på trikken, på bar eller kanskje spesielt på nett, og det kan komme fra personer vi ellers har betraktet som åpne og liberale. Agency panic kan ha en stor rolle for hvorfor dette er så utbredt som det er. Som nevnt kan vi forklare agency panic som selvpreservering, og Norge har lang erfaring med dette. På samme måte som man kan ta i bruk kjerringråd for å bli kvitt en forkjølelse som man ikke har kontroll over, så kan man ta i bruk konspirasjonsteoretisk retorikk når man snakker om den såkalte ”snikislamiseringen”. Man holder sinnet åpent for usannsynlige resultater fordi man mener det kan ligge en usannsynlig sannhet bak.

Økt innvandring har, som i USA, også hatt betydning for agency panic i Norge. I *KonspiraNorge* skriver Færseth om kjente grupper som har tillagt seg sosiale stigma gjennom norsk historie. Jøder, jesuitter og munkeordener ble tidligere holdt ute fra protestantiske Norge ettersom man var bekymret over hvilken innvirkning de ville ha på samfunnslivet, men også fordi man lurte på hva de skjulte og hva deres hensikter var (Færseth 2013: 23). Vi kan sammenligne disse marginale gruppene med dagens ikke-vestlige innvandrere hvor alle ofte skjæres over én kam og hvor mange frykter at et flerkulturelt Norge vil resultere i nedbryting av norske verdier og tradisjoner. Noen mener også at dette ikke er en naturlig utvikling, men en bevisst plan – et *komplott*. *Sions Vise Protokoller* – en forfalsket møteprotokoll som forklarer jødernes plan om verdensherredømme - bragte med seg mye motbør for jødene og vanskeliggjorde prosessen med å få aksept i det norske samfunn (Færseth 2013:28-29). I samme åndedrett kan vi snakke om Carl I. Hagens såkalte ”Mustafabrev”. Mustafabrevet var et brev som i 1987 ble brukt av daværende formann i Fremskrittspartiet Carl Ivar Hagen for å poengtere farene ved å slippe muslimer inn i det norske samfunn. Brevet inneholdt uttalte planer om hvordan Islam skulle overta Norge, og ble, som Sions Vise Protokoller, bevist som falskt. Til tross for at både Sions Vise Protokoller og Mustafabrevet er bevist som uekte står de fortsatt støtt i visse grupper der de brukes som bevis på de onde planene som skal settes i verk om vi aksepterer jøder eller muslimer inn i samfunnet. Dette er sannsynligvis fordi konspirasjonskulturen opererer med ganske andre definisjoner på hva som konstituerer

bevismateriale, og at falsifiseringen av disse dokumentene dermed bedømmes som feilaktige og som konstruerte av konspiratørene.

Agency panic i Norge kan utvikles både med og uten påvirkning fra USA og Internett, men det er rimelig å anta at den ville vært betydelig redusert uten. Så vidt jeg vet finnes det ikke noen offisielle studier om norsk agency panic, men det er lett å se tendensene om man leter etter dem.

Først og fremst verner nordmannen godt om sin egen kultur, men synes å akseptere påvirkning fra kulturer som befinner seg innenfor den vestlige sfære, og som kun representerer en marginal forskjell fra hva nordmannen allerede er vant med. Det er derfor rimelig å anta at påvirkningskraften fra USA føles mindre påtvunget enn den mer ukjente ikke-vestlige påvirkningen som har funnet veien til Norge.

Amerikansk populærkultur knytter til seg positivitet – det er underholdning, gjerne trivielt og er laget for å nytes. Konspirasjonsteoretisk tematikk kan og vil snike seg inn mellom romantiske komedier og TV-serier om New York. Dette skjer fordi USAs kultur er farget av sine erfaringer, og disse erfaringene mates til verden gjennom popkulturen og dens underholdningsverdi. Når disse frøene får vokse i bakhodet på nordmannen kan forutsetningene for agency panic eller konspirasjonsteori bli betydelig høynet når man står ovenfor en situasjon som potensielt kan medføre tap av autonomi eller antydning om konspirasjon. Når disse frøene får gro i lyset av ytre påvirkning fra populærkultur, det ukjente og potensielt farlige, og en allerede eksisterende konspirasjonskultur så kan vi snakke om agency panic som en konspirasjonsteoretisk katalysator. For å avdekke hvordan dette ukjente og potensielt farlige omtales og hvordan konspirasjonskulturen skaper legitimitet rundt ideen om at disse konspirerer mot oss skal avhandlingen ta i bruk diskursanalyse som metode.

4: Metode: Diskursanalyse og Internett

4.1 Innledning

Jeg bruker diskursanalyse som metode i denne avhandlingen. Det ble relativt tidlig klart at jeg ville analysere konspirasjonskulturen på nett, og at den mest hensiktsmessige metoden å gjøre dette på måtte være gjennom diskursanalyse. Dette fordi diskursanalyse er svært godt egnet til å analysere tekst, og fordi den vil kunne belyse hvilke diskurser og språklige virkemidler gjør seg tydelige innenfor konspirasjonskulturen på nett. Forskningsmaterialet består av tekster som er innhentet fra forskjellige deler av Internett, og jeg har derfor funnet det hensiktsmessig å inkludere en kort forklaring om hvordan man skal forholde seg til forskning på materiale innhentet fra nett.

Aller først vil kapittelet legge frem den generelle diskursanalysen, før fokuset går over på kritisk diskursanalyse og Norman Faircloughs versjon av kritisk diskursanalyse. Deretter skal jeg legge frem noen prinsipper som må tas i betraktning for å effektivt og nøyaktig kunne bedrive forskning på materiale fra Internett.

4.2 Diskursanalyse

Å utføre en diskursanalyse vil nødvendigvis defineres av å analysere en diskurs. Det er dog liten generell enighet om hvordan formulere en nøyaktig og presis definisjon av *hva en diskurs er*. Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips - forfattere av *Diskursanalyse som Teori og Metode* (1999), mener dette er nært knyttet til det faktum at ”diskurs” og ”diskursanalyse” er begreper som hører til flere fagdisipliner, og ikke kun til religionsvitenskapen (Jørgensen & Phillips 1999: 9). Jørgensen og Phillips definisjon på diskursbegrepet er at ”*diskurs er en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et utsnit af verden) på.*” (Jørgensen & Phillips 1999:9). Ernesto Laclou og Chantal Mouffe definerer diskursbegrepet som ”en fastlæggelse af betydning inden for et bestemt domene” (Jørgensen & Phillips 1999: 36). Dette betyr i korte trekk at det tillegges meningsbærende betydning til språk og begreper som er avhengige av diskursens kontekst. Videre poengterer Laclou og Mouffe at diskursbegrepet tillegges en åpenbar sammenheng med språklige mønstre og språklig struktur, og disse står i sammenheng med konkrete og spesifikke sosiale sfærer (Jørgensen & Phillips 1999:9). Dette utdypes av Torjer A. Olsen, forfatter av kapittelet ”Diskursanalyse i Religionsvitenskapen” fra *Metode i Religionsvitenskap* (2006) som peker

på at en diskurs vil inneholde både språklig og kulturell kontekst, og at en diskurs er beskrivende for språket og begrepene som brukes innenfor bestemte miljøer, hendelser, handlinger og lignende (Olsen 2006: 52). Kort sagt er språk og sosial kontekst helt avgjørende for hvordan en diskurs utføres.

Eksempelvis anvender ansatte på sykehus og helseinstitusjoner et eget språk som inneholder medisinsk sjargong, meningskommuniserende handlinger og et begrepsapparat som er spesifikt gjenkjennelig innenfor deres yrkesgruppe (Olsen 2006: 52-53). Dette språket tas i bruk innen, for eksempel, en sykehusdiskurs. Innenfor en overordnet og omfattende sykehusdiskurs kan vi finne mindre diskurser, og sågar flere lag av diskurser, som for eksempel medisinsk diskurs, diskurs om alternativ behandling, økonomisk diskurs – og enda flere mindre diskurser underordnet disse (Olsen 2006: 52). På grunnlag av disse forklaringene kan vi beskrive en diskurs som en type kontekstavhengig samtale eller kommunikasjon som inneholder meningslatent språkbruk.

Det finnes flere tilnæringsmåter til å *analysere* en diskurs. Jørgensen og Phillips skriver om de tre mest anvendelige diskursanalytiske tilnæringsmåtene innenfor sosial forskning. Denne avhandlingen skal ta i bruk én av dem, nemlig den kritiske diskursanalysen. Før vi tar for oss hva det innebærer å utføre en kritisk diskursanalyse skal vi se på hva som konstituerer en generell diskursanalyse, ettersom den generelle diskursanalysen inneholder et begrepsapparat som vil tas i bruk i senere kapitler.

Et av de viktigste kjennetegnene ved diskursanalyse er at den ser på maktrelasjoner og hegemoniske aspekter som svært tydelige grunnlag for enhver diskurs (Olsen 2006: 52). Denne tendensen ses ofte på som samlende for de viktigste typene diskursanalyse (Jørgensen & Phillips 1999: 9-10). Når det snakkes om slike maktforhold i diskurser så refereres det ofte til strukturalisme og poststrukturalisme. I denne sammenheng hevder strukturalismens idéer at språklige mønstre og språkets struktur er de viktigste analyseringsobjektene. Poststrukturalismens ideer argumenterer mot dette ved å hevde at struktur og mønster er mindre betydningsfulle hvis målet er å forklare hvorfor inkonsekvent sosial praksis oppstår. Poststrukturalismen er mer opptatt av hvordan språket blir anvendt i praksis, i tillegg til de bakenforliggende språklige mønstre (Olsen 2006:53). Her kan vi tydelig se en av diskursanalysens viktigste oppgaver, som er å avsløre ujevne maktrelasjoner i samfunnet via analyse av forskjellig språkbruk og kommunikasjon (Jørgensen & Phillips 1999:75).

Det maktkritiske aspektet er underliggende for hele diskursanalysen som metode og teori, og hvis vi antar at makt og maktstrukturer skapes under diskursive sosiale omstendigheter så kan diskursanalysen ses på som sterkt maktkritisk når sjansen byr seg (Olsen 2006:60). Den kritiske holdningen som viser seg tydelig innenfor diskursanalysens rammeverk blir dog like fullt applisert på alle instanser innenfor diskursen som skal analyseres, ikke bare mot maktstrukturene. Metodene for å tilegne seg kunnskapen som blir fremlagt, hvilken rolle forskningen har tatt, det generelle innholdet og andre vesentlige momenter blir også underlagt gransking av diskursanalysen (Olsen 2006:58). Den hegemoniske tendensen forklares ved begrepet om *monologisering*.

Monologisering

Diskursanalysen vil avdekke hvordan maktstrukturen i en diskurs bygges og opprettholdes. *Monologisering* representerer den siden av en diskurs som snakker med den ”høyeste stemmen”, og som følgelig har mest makt. Som regel innebærer en slik monologisering også at stemmene som snakker lavere blir undertrykket og holdt nede av den høyerestående stemmen, og må bruke begreper og språk som makthaveren i diskursen har påtvunget fra sitt eget begrepsapparat. Når diskursen nødvendigvis har faste begreper og spesifikt språk som er utredet fra begrepsapparatet til aktørene innenfor den rådende mening, og opposisjonen må bruke dette språket, så er dette med på å reprodusere ujevne maktforhold, både i diskursen og i samfunnet. Dette er et tydelig eksempel på hvordan maktstrukturer i diskursiv praksis kan avsløres ved diskursanalytisk praksis (Olsen 2006:60-62).

Nodalpunkter

Nodalpunkter er privilegerte tegn som diskursen dreier seg rundt og om, og som de andre elementene i diskursen vil innordne seg etter. Laclou og Mouffe forklarer at nodalpunktene konstituerer betydningen av alle andre begreper som finnes i samme diskurs, og at de gjør dette ved å utelukke alle andre eventuelle betydninger som de relaterte begrepene og ordene i diskursen kan ha. Slik konstruerer nodalpunktene en diskurs i sin helhet på grunn av dens evne til å relatere og knytte begrepene til seg selv (Jørgensen & Phillips 1999: 36-37). Eksempelvis finnes det flere måter å forstå ordet ”natur” om det står for seg selv. Betydningsforskjellen ligger i hvilken kontekst man snakker om naturen på. Om nodalpunktet i diskursen er ”spiritualitet” vil naturbegrepet bety noe annet enn om nodalpunktet er ”miljøvern”. Analysedelen av denne avhandlingen vil identifisere noen av nodalpunktene som

finnes innenfor den konspirasjonsteoretiske diskursen som foregår på norske sosiale medier og relaterte nettsider.

Flerstemmighet

På grunn av monologiseringen og dens tendens til å kreve oppmerksomheten i en diskurs søker diskursanalysen aktivt etter *flerstemmighet*. Flerstemmighet betegner de forskjellige meninger og indre ulikheter på et samfunnsmessig mesonivå. Religioner, samfunn eller andre grupper har interne stridigheter og snakker følgelig med flere stemmer innenfor sin egen gruppering. Denne polyfonien granskes av diskursanalytikere for å kunne si noe om hvordan maktforholdene i en diskurs produseres, reproduseres og endres (Olsen 2006:60-64). Et av problemene man kan observere ved denne type maktfordeling er at de marginaliserte stemmene i diskursen som regel ikke stiller spørsmål ved den skeive maktfordelingen fordi de ofte ikke innser hva som foregår, og dermed blir ubevisst påvirket til å begå handlinger som ikke gagnar deres interesse (Olsen 2006:60-63).

Kollokasjoner

De språklige aspektene ved diskursanalysen innebærer en viss problematikk når man snakker om maktfordeling. Som tidligere nevnt er det den rådende stemmen i diskursen som bestemmer begrepsdefinisjonene, men det er også relevant å snakke om sjangertilhørighet innenfor diskursene. For at en uttalelse skal anses som autoritativ så nytter det ikke å gå utenfor den gitte sjangerrammen som allerede er konstituert innenfor feltet man prøver å påvirke. Som eksempel på dette noterer Olsen at en prest ikke tar i bruk stand-up sjangeren på søndagsgudstjenesten (Olsen 2006:63). I de fleste situasjoner så kan vi i tillegg observere det vi kaller *kollokasjoner* – ord som ofte pleier å henge sammen med andre ord. Disse bidrar til å gi implisitte meninger der man kun snakker om det eksplisitte, ettersom korrelasjonen mellom ett ord og et annet skjer automatisk for mottageren av budskapet (Olsen 2006:68). På grunn av denne sykliske prosessen som betegner hva som passer seg når og hvor, kan vi tydelig observere den viktige rollen språket har i diskursanalysen. Som Torjer A. Olsen så passende skriver: ”Bruken skaper systemet i vel så stor grad som systemet former bruken” (Olsen 2006:54). Dette er spesielt en svært relevant tendens innenfor den kritiske diskursanalysen, som nå skal vies mer fokus.

4.2.1 Kritisk diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse har, i sin bredeste form, fem fellesnevner. Den første er at diskursiv praksis betraktes som en viktig form for sosial praksis, og at selve diskursen dermed er med på å både gjenskape, endre og konstituere sosial praksis. Dette kan gjelde skriftspråk og talespråk, men også bilder og andre mer abstrakte uttrykksformer (Jørgensen & Phillips 1999:73). Selve praksisen består av å produsere og konsumere disse diskursene. Andre fellesnevner er at diskursene ses på som del av en slags syklisk prosess med den sosiale verden i den forstand at de konstituerer – samt konstitueres av hverandre. Følgelig kan man si at diskursanalysen mener sosial praksis påvirkes av relevante diskurser, og at diskurser igjen avspeiler sosial virkelighet og praksis (Jørgensen & Phillips 1999:74). Som fellesnevner nummer tre nevnes det at kritisk diskursanalyse tekstanalyserer språkbruken som forekommer i sosial kommunikasjon og interaksjon, noe som også tydelig viser sammenhengen som kritisk diskursanalyse nødvendigvis har med lingvistikk og de språklige aspektene ved enhver diskurs (Jørgensen & Phillips 1999:75). Fjerde fellesnevner er de ideologiske effektene som kritisk diskursanalyse hevder oppstår som følge av diskursiv praksis. Dette betyr at diskurser er med på å opprettholde og produsere maktforhold mellom forskjellige sosiale grupperinger i samfunnet (Jørgensen & Phillips 1999:75). Dette er, som vi også kan hevde om diskursanalyse generelt, et viktig prinsipp ved kritisk diskursanalyse, og henger delvis sammen med femte og siste fellesnevner, nemlig den kritiske diskursanalyses forhold til kritisk forskning. Kritisk diskursanalyse er i politisk favør for sosial forandring og for å avsløre hvordan diskursiv praksis kan opprettholde og eventuelt endre ulike maktforhold i samfunnet, og ved slik kritikk dermed potensielt være med å gjøre situasjonen bedre for forskjellige undertrykte sosiale grupper (Jørgensen & Phillips 1999:76).

Ved å se på trekkene til den generelle typen av kritisk diskursanalyse så kan man kanskje tenke at det ofte forekommer gjentakelse av karakteristikk innenfor generell diskursanalyse og Faircloughs kritiske diskursanalyse. Dette er sannsynligvis også en av årsakene til hvorfor det kan virke vanskelig å definere diskursanalyse som et enhetlig analytisk verktøy - det finnes så mange indre likheter så vel som forskjeller innenfor de ulike tilnæringsmåtene. Selv om det finnes indre ulikheter er det fortsatt mulig å finne frem til noen karakteristiske trekk ved Faircloughs kritiske diskursanalyse som ikke nødvendigvis korresponderer med de andre diskursanalytiske modellene vi har tatt for oss.

Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse

Norman Faircloughs versjon av kritisk diskursanalyse har vist seg å være en svært anvendelig modell når det gjelder å se på diskurs som sosial praksis (Jørgensen & Phillips 1999:76). Han deler den kritiske diskursanalysens mening om at diskurser både konstituerer samfunnet, samt *blir* konstituert av samfunnet (Jørgensen & Phillips 1999:77). Fairclough argumenterer også for at diskurs er en form for sosial praksis som i seg selv har makt til å forandre og reproducere hele det sosiale landskapet. Han tar dog høyde for at det finnes sosial praksis og sosial struktur som ikke innebærer diskursive elementer – hovedsakelig rent fysiske aktiviteter som for eksempel selve byggingen av et arkitektonisk verk (Jørgensen & Phillips 1999:77). Faircloughs tilnærming til kritisk diskursanalyse karakteriseres også av andre momenter som skiller metoden fra den bredere forståelsen av kritisk diskursanalyse. Han hevder blant annet at den diskursive praksisen kan bruke språk og betegnelser som ligger utenfor den allerede eksisterende diskursive strukturen i den hensikt å utfordre den (Jørgensen & Phillips 1999:77). Metodisk sett er Fairclough opptatt av at det må brukes spesifikk språklig og sosial empirisk forskning når man utfører diskursanalyse, spesielt fordi Faircloughs tilnærming er hovedsakelig tekstorientert, men mer dynamisk og nyansert enn andre tekstbaserte diskursanalyser. Hvor andre kritiske diskursanalyser forutsetter en viss stabilitet antar ikke Fairclough noen særlig form for permanens (Jørgensen & Phillips 1999: 77-78). Dette plasserer for øvrig Fairclough inn i poststrukturalismens sfære.

4.3 Forskning på materiale fra Internett

Ettersom forskningsmaterialet i avhandlingen er utelukkende innhentet fra forskjellige nettsider så er det viktig å ha en klar linje på hvordan man skal forholde seg til dette materialet. Derfor er det hensiktsmessig å legge frem hvilke prinsipper som må anvendes når man forsker på materiale fra Internett.

Steve Jones mener noe av det viktigste som må være tilstede når man forsker på Internettmateriale er *refleksivitet*. Forskeren må altså være svært klar over sin egen rolle som deltager eller ikke-deltager i feltet som studeres (Jones 1999: 8). Å være bevisst på egen rolle som forsker kan sies å være viktig i ethvert felt og når man jobber med hvilket som helst materiale. Det er dog særlig viktig når man forsker på internett. Dette fordi forskere, som de fleste andre, har blitt del av Internettkulturen, enten de bruker e-post, bruker søkemotorer, liker å diskutere biler på chattersider, eller bestiller kosttilskudd på nett. Når vi selv er så nære

materialet vi skal undersøke så er det viktig å være bevisst på hvordan vi skal unngå overlapping av metode og erfaring (Jones 1999: 9).

Som forsker kan det være fristende å tro at man innehar kunnskapen om internettfeltet fordi man har erfaring fra egen deltagelse. Uansett om man er del av internettsamfunnet eller ei har man som forsker likevel på et vis en rolle i internettets eksistens. Internett er nemlig, i følge Jones, i stor grad et produkt av akademia, og er man del av akademia kan man dermed allerede sies å være del av Internett (Jones 1999: 10). Alfa og omega ved forskning på internettmateriale er å være bevisst på det faktum at det er nærmest umulig å være komplett objektiv, samtidig som man skiller mellom erfaring og metode.

Potensielle fallgruver

På grunn av Internettets enorme størrelse og dets nesten uendelige muligheter til kommunikasjon og innhenting av informasjon kan nettet konstituere et svært fruktbart forskningsfelt. Samtidig er det mange potensielle fallgruver som må unngås for å kunne produsere gode og nøyaktige forskningsresultater.

I boken *Communities in Cyberspace* (1999) bidrar Elizabeth Reid med kapittelet *Hierarchy and Power – Social Control in Cyberspace*. Her skriver hun blant annet at et tidlig usensurert forum på nett viste seg å resultere i støtende kommentarer fra personer som befant seg langt unna den opprinnelige målgruppen. Forumets hensikt var å være et fristed for intellektuell og spirituell diskusjon, men den usensurerte muligheten for ytringsfrihet endte opp med å misbrukes av ungdommer som kom med upassende og uanstendig innhold. Moderatorene så seg derfor nødt til å gå mot forumets hensikt og måtte overvåke aktiviteten for så å sensurere upassende kommentarer. Dette tilfellet med påfølgende konsekvenser er, i følge Reid, et representativt eksempel på hvordan man forsøker å unngå anarki i nettsamfunn (Reid 1999: 107).

For å kunne bedrive refleksiv forskning må vi vurdere poenget som gjøres av Reid når hun skriver at det forekommer sensur av forum på nett. Sensurering av upassende innhold er, som nevnt, nødvendig for å opprettholde en viss orden. Samtidig kan sensur bidra til et mindre nyansert bilde av feltet og gruppene man ønsker å forske på. Jones forklarer at det er like vanskelig å studere de menneskelige aspektene på Internett som det er å studere dem i det ”virkelige” liv (Jones 1999: 12). Denne påstanden kompliseres ytterligere når vi tar i

betraktning av det foregår sensurering av støtende innhold på nett. Det er rimelig å anta at en hardnakket person som har støtende konspirasjonsteoretiske ideer vil unngå selvsensur i samtale med andre, og vil derfor legge frem sine meninger uten å legge skjul på dem. Om jeg ønsker å studere tilfeller av konspirasjonsteoretisk ladde kommentarer til nettavisartikler vil jeg sannsynligvis ikke ha tilgang på de drøyeste kommentarene ettersom de sensureres på grunnlag av deres støtende innhold. Min forskning vil begrenses dermed til å kun inkludere konspirasjonsteoretisk ladde kommentarer som er milde nok til å unngå sensur av moderator, hvilket kan potensielt resultere i et ujevnt bilde av konspirasjonskulturen jeg forsøker å kartlegge. Som forsker er det naturlig å ønske at hele spekteret av materialet ligger tilgjengelig for å kunne studeres. Som privat bruker av Internett er man dog innforstått med dets begrensninger gjennom personlig erfaring. Det er derfor hensiktsmessig å opprettholde en balanse mellom rollen som forsker og som erfaren privatperson.

Sosiale medier konstituerer et annen potensielt fruktbart forskningsfelt på nett. Vi kan enkelt finne frem til brukere som engasjerer seg for et gitt tema, og vi har dermed både større og lettere tilgang til feltet. Samtidig blir behovet for refleksivitet desto større. Sosiale medier brukes av et høyt antall mennesker, og det er stor sannsynlighet for at forskeren er del av forskningsfeltet på et vis - enten forskeren bruker feltet for å oppdatere seg på den akademiske verden, eller for å bruke det for personlig og sosial kontakt. Jones poengterer også at Internett i stor grad er utformet og utviklet av den akademiske verden. Dette gjør nødvendigheten for å ha regler og prinsipper innen internettforskning desto større (Jones 1999: 2-15).

Til tross for at sosiale medier kan tjene som et godt virkemiddel for forskning er det likevel visse ulemper som kan være utfordrende om man ikke utøver refleksivitet. Ettersom det finnes personer som aktivt søker kaos og krangel på Internett kan innlegg fra enkelte brukere komme fra såkalte *trolls*. Trolls starter krangler, kommer med provoserende utsagn og skaper generell dårlig stemning med hensikt om å generere opphetede svar eller å skape uorden. Om en forsker har lite eller ingen erfaring med å identifisere slike brukere kan forskeren risikere å inkludere disse kommentarene som representative for bestemte grupper, hvilket genererer unøyaktige resultater. Det er derfor viktig å spesifisere at erfaring med Internett som felt kan være svært hjelpsomt når man skal bruke det til forskning. Nok en gang er det balansen mellom erfaring og metode som er viktigst for å kunne bruke Internett som en fruktbar og nøyaktig kilde. Et av de viktigste prinsippene vi som forskere kan ta i bruk i møte med materiale på Internett er bevissthet rundt fordommer vi har fått gjennom erfaring med feltet,

og at vi kombinerer det med refleksivitet rundt vår rolle. Om vi opprettholder denne balansen i møte med materiale på nett har vi gode forutsetninger for å produsere gode resultater med skarpe observasjoner fra et felt som ikke må tas for gitt.

4.4 Metodisk grunnlag

Avhandlingens metodiske grunnlag vil være en forsøkt skreddersydd kritisk diskursanalyse. Den kritiske diskursanalysen vil hovedsakelig brukes for å analysere konspirasjonsteoretiske tekster og kommentarer på et utvalg av norske nettsted, og spesifikt tekster fra Nyhetsspeilet og FriPresse, kommentarfelt tilknyttet nettaviser, Fotballfrues kommentarfelt og Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*. I første analysekapittel vil jeg identifisere et par av de viktigste diskursene jeg har funnet etter jeg har gransket tekstene på disse nettsidene, og finne ut hvilke nodalpunkter som knyttes til diskursene jeg har etablert. Del to av analysen vil ta for seg de samme diskursene som etableres i første del, men vil i større grad konsentrere seg om hvordan språkbruken konstruerer og opprettholder maktforholdene i diskursen, og hvordan språket endrer seg i forhold til hvilken type nettside det befinner seg innenfor. For å få dette til vil jeg bruke verktøy fra både den generelle og den kritiske diskursanalysen. Kort sagt vil jeg analysere hvordan konspirasjonskulturen bruker språk for å hevde sine teorier i ulike sammenhenger og kontekster på nett.

For å kunne produsere en god og nøyaktig analyse skal jeg også konsekvent utfordre meg selv til å se forbi mine egne fordommer og utøve streng refleksivitet rundt materialet, spesielt ettersom jeg har tidligere kjennskap til samtlige nettsider jeg har innhentet fra. Samtidig skal jeg unngå å gå helt bort fra min egen erfaring fra feltet ettersom det er min tidligere erfaring som i størst grad har hjulpet meg til å velge hvilket materiale som kunne være fruktbart for analyse.

Hensikten med å analysere det valgte materialet bunner ut i avhandlingens overordnede problemstilling: *Hvordan tilpasser norsk nettbasert konspirasjonskultur seg til ulike kontekster og miljøer?*

Det valgte materialet spenner seg som nevnt over flere svært ulike kilder, og skal hver for seg representere et miljø som inneholder en del av norsk konspirasjonskultur. Diskursanalysen vil finne ut hvordan brukerne skaper og opprettholder de konspirasjonsteoretiske prinsippene

som det eneste logiske alternativ, og hvordan dette endrer seg i forhold til hvilket miljø de befinner seg i.

5: Norsk konspirasjonskultur på nett – en diskursanalyse. Del I: Etablering av diskurser, nodalpunkter og momenter.

5.1 Innledning og etablering av diskurser

Som tidligere nevnt skriver Jørgensen og Phillips at diskurser er en del av en syklisk prosess med den sosiale verden i den forstand at de konstituerer – samt konstitueres av hverandre. Følgelig kan man si at diskursanalysen mener sosial praksis påvirkes av relevante diskurser, og at diskurser igjen avspeiler sosial virkelighet og praksis (Jørgensen & Phillips 1999:74).

Tar vi for gitt at Jørgensen og Phillips beskrivelse av kritisk diskursanalyse er fruktbar så er denne metoden et svært hjelpsomt analytisk verktøy for å studere norsk konspirasjonskultur. Vi lever på nett i 2014, og diskursene foregår på blogger, i kommentarfelt og i de åpne og frie forum som er dedikerte til alt fra nisjer til mer generelle tema og verdenssyn.

Avhandlingen bruker materiale funnet på nett, og er innhentet for å dekke eksempler fra både den tydelige og den mindre tydelige konspirasjonskulturen. Den tydelige konspirasjonskulturen representeres av nettsider som har en åpenbar konspirasjonsteoretisk vinkling, som nettmagasinet *Nyhetspeilet* og bloggen *Fripresse.com*. Jeg har også hentet materiale fra nettsider som i utgangspunktet ikke konsentrerer seg om konspirasjonsteoretisk tematikk. Disse representeres spesifikt av nettaviser som *Dagbladet.no*, *Aftenposten.no* og *VGnett*, som er valgt hovedsakelig fordi de er tre av de mest besøkte nettavisene i Norge og derfor vil nå ut til et stort publikum. I tillegg har de fleste av de nyere artiklene kommentarfelt, som er hovedmaterialet jeg vil bruke for å analysere konspirasjonskulturen innenfor diskursene på ikke-konspirasjonsteoretiske nettsider. Som supplement brukes også kommentarfeltet til en bloggpost på bloggen *Fotballfrue* for å demonstrere at vaksinemotstandere og generelle konspirasjonsteoretikere kan finnes på de mest uventede steder og plattformer, og for å finne ut hvordan diskursen endres i språk innenfor denne konteksten.

Konspirasjonskulturen karakteriseres blant annet av at *alt henger sammen*, og følgelig vil det finnes utallige diskurser innenfor det konspirasjonsteoretiske rammeverk – om alt henger sammen som en konspirasjon så vil alt være relevant for konspirasjonskulturen. Jeg har valgt

to ulike diskurser som egner seg godt for analyse: antivaksinediskursen på grunn av dens aktualitet i media, på nett, i konspirasjonskultur og i det generelle moderne samfunn. Den er også svært utbredt blant ”utypiske” konspirasjonsteoretikere, og representerer muligens en teori som kan åpne dører til større og mer omfattende konspirasjonsteorier når argumentasjonen går dypt nok. Antivaksinediskursen vil nemlig ofte referere til større og mer omfattende systemkonspirasjoner eller superkonspirasjoner som begrunnelse for hvorfor vaksinasjon bør unngås. Avhandlingens materiale omfatter vaksinemotstandere innenfor flere typer nettsider for å kunne presentere bredest mulig perspektiv på norsk konspirasjonskultur og antivaksinemiljø.

Målet med første del av diskursanalysen er å identifisere hvilke privilegerte tegn, eller nodalpunkter, som konstituerer vaksinediskursen innenfor konspirasjonsteoretiske rammer. I tillegg vil avhandlingen se på hvilke *momenter*, altså forskjellige tegn som har fått fastlåst sin betydning gjennom diskursen, som kan observeres innenfor de to ulike diskursene (Jørgensen & Phillips 1999:36-38). Alle som bruker fullt navn i kommentarfeltene vil gis aliaser av hensyn til personvern. Brukernavn vil stå som de er. Analysen vil gi uttrykk for observasjoner som er gjort over et større utvalg artikler og kommentarfelt, men bruker enkeltteksempler for å illustrere poeng.

Liksom vaksinebegrepet er ”politikk” et svært ladet ord innenfor det konspirasjonsteoretiske rammeverket. Politikkdiskursen knytter derfor til seg nodalpunkter som bærer preg av at de finner sted innenfor en konspirasjonsteoretisk diskurs. Følgelig får nodalpunktene og momentene fastlagt sine betydninger gjennom at de konstitueres innenfor et konspirasjonsteoretisk rammeverk.

For ordens skyld tar avhandlingen i bruk politikkdirifinisjonen som aktivitetene som bedrives av det offentlige, både i Norge og i øvrige land. Som nevnt i tidligere kapitler vil konspirasjonskulturen være naturlig skeptisk mot ortodokse autoriteter ettersom de mener makthaverne skjuler sine faktiske hensikter. Det vil derfor være naturlig å identifisere konspirasjonsteoretikere innen politisk diskurs med nettopp regjeringsfiendtlighet og autoritetsskepsis som indikatorer. Jeg bruker materiale fra både konspirasjonsteoretiske og ikke-konspirasjonsteoretiske nettsteder, samt det man kan betegne som en mellomting, nemlig Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*. Siden konspirasjonsteoretikere er naturlig skeptiske mot makthavere så opererer politikkdiskursdelen av kapittelet med en tese heller enn en problemstilling. Analysen leter derfor spesifikt etter tilfeller av

konspirasjonsteoretiske utsagn i ikke-konspirasjonsteoretiske kommentarfelt, og vil finne ut om disse korrelerer med nodalpunktene funnet innenfor sider som har klare konspirasjonsteoretiske karakteristikk.

Selve nodalpunktene som skal analyseres representerer virkemidlene som konspirasjonsteoretikerne mener brukes av makthaverne for å opprettholde og utvikle manipulasjonen av folket. Nodalpunktene vil dermed gi innsikt i konspirasjonsteoretikernes vilje til å vinkle politisk diskurs mot maktmisbruk og uttrykk for autoritetsskepsis. Avhandlingens diskursanalyse disponeres inn i to deler. Første del vil etablere to diskurser med tilhørende nodalpunkter og momenter som forekommer innenfor norsk konspirasjonskultur på nett. Del to vil analysere de språklige virkemidlene som norske konspirasjonsteoretikere på nett har tendens til å bruke innenfor både konspirasjonsteoretiske og ikke-konspirasjonsteoretiske miljøer på nett, og hvordan disse endres i forhold til hvilken type nettside de publiseres i.

5.2 Vaksinediskursen

Diskursen om vaksiner har pågått i mangfoldige år, både i Norge, i USA og i øvrige land. Følgelig har media fulgt utviklingen av undersøkelser og forskning som har pågått rundt dette temaet, samt plukket opp enkeltpersoner eller grupper som har hatt negative eller positive erfaringer med potensielle bivirkninger eller mangel på sådan. Konspirasjonsteoretisk fokuserte nettsider og nettmagasiner har også viet stort fokus til vaksinediskursen, dog på en merkbart annerledes måte enn nettavisene. Konspirasjonsteoretikere trenger nødvendigvis ikke å formidle sitt verdenssyn innenfor sin egen nisje. Årsaker kan blant annet være at de ikke har spesifikt identifisert seg selv som konspirasjonsteoretikere, eller at de ønsker å ”forkynne” budskapet utenfor miljøet til sine likesinnede i tillegg til innenfor. Følgelig finner vi både helt tydelige og mer implisitte konspirasjonsteoretikere i kommentarfeltene til ikke-konspirasjonsteoretiske nettsider.

Vaksinediskursen innenfor ikke-konspirasjonsteoretiske nettsiders kommentarfelt konstrueres hovedsakelig av vaksinemotstandere og av menneskene som tar vaksinene i forsvar.

Vaksinemotstanderne avfeier ofte vaksineforsvarerne med å beskyldre dem for naivitet, ved å referere til det de ofte kaller ”uavhengig” forskning eller ved å avvise vaksineforsvarerens definisjon av hva som konstituerer bevis. Antivaksinediskursens begrepsapparat opererer med

betydningsfastleggelser som den øvrige befolkning ikke aksepterer. Med andre ord – vaksinediskursens to motpoler er så urokkelig fastlåste i sin argumentasjon at vi i realiteten ikke kan se på vaksinediskursen som én enkelt diskurs, men heller to motstridende verdenssyn. Et representativt eksempel på dette kan observeres i kommentarfeltet til artikkelen ”*Annie(7) måtte få cellegift etter svineinfluensa-vaksine*” fra 2013 på VGnett:

“Problemet med vaksiner generelt, er at det ikke kan bevises at det er trygge!!Så inntil vaksinene blir trygge for barna våre, holder jeg minn(sic) barn langt unna vaksiner!!!” (“Maren”, 2013c)

I denne kommentaren indikerer ”Maren” at det er å foretrekke at barna hennes rammes av sykdommene som vaksinene skal forebygge, heller enn at barna rammes av de potensielle bivirkningene hun mener vaksinene kan forårsake. Enhver person utenfor antivaksinediskursen ville sannsynligvis ha vurdert vaksinenes virkning mot potensielle bivirkninger og konkludert med at vaksiner er det tryggeste alternativet. Ettersom antivaksinemiljøet betviler både virkningen, tryggheten og hensiktene bak vaksiner så opererer de med en ikke-normativ definisjon av ordet ”vaksine”. ”Vaksine” er et så ladet ord at antivaksinediskurs med fordel kan stå som en egen og separat diskurs. Jeg vil derfor kun analysere vaksinediskursen innenfor vaksinemotstandernes egne rammer.

For avhandlingens relevans er det kun vaksinemotstandernes kommentarer som analyseres. For ordens skyld er det likevel verdt å nevne at det også forekommer mye vaksineforsvar i kommentarfeltene som avhandlingen tar for seg. Som resultat av generell observasjon av konspirasjonsteoretikere på nett samt kunnskap om konspirasjonsteoriens uortodokse definisjon på konseptet ”bevis”, er det tydelig at vaksineforsvarerne gjør lite eller intet inntrykk på vaksinemotstanderne; de opererer som nevnt ikke med samme begrepsdefinisjoner. Jeg mener derav at den overordnede vaksinediskursen består av to diskurser som står mot hverandre i samme kontekst men med to monologiserende stemmer, hvor den ene er uttalt *mot* vaksiner og den andre er uttalt *for* vaksiner. Man finner for øvrig også kommentarer som enten kan klassifiseres som nøytrale eller utydelige, men disse skal ikke inkluderes i analysen.

5.2.1 Nodalpunkter og momenter

Nodalpunktene i antivaksinediskursen på norske nettsider har tendens til å overlappe hverandre. Dette er dog forventet og naturlig ettersom en argumentativ kommentar gjerne trenger mer enn ett enkelt poeng eller moment for å være virkningsfull. I vaksinemotstandsdiskursen, og generelt i diskurser av konspirasjonsteoretisk natur, er overlappingen også karakteristisk for miljøet de er del av – nemlig det kultiske miljø. Det er derfor ikke overraskende at argumenter, ideer og tematikk er flytende og overlappende i antivaksinediskursen. Et eksempel på slik overlapping finner vi blant annet i kommentarfeltet til artikkelen *Tre nye rapporter – HPV-Vaksinen er trygg* fra 2012 fra Dagbladets nettavis:

”Jeg kommer aldri til å ta en eneste vaksine så lenge jeg vet at Jens Stoltenberg har aksjer i den bransjen. Fyren har fått mer enn nok blodpenger allerede fra norske skattebetalere.” (Anonym A, 2012).

Denne anonyme brukeren er tilsynelatende negativ til vaksiner på grunnlag av to av de tre nodalpunktene jeg har identifisert i antivaksinediskursen – økonomi og helse. Han eller hun spør i prinsippet *cui bono* - ”hvem tjener på dette?”, og besvarer effektivt sitt eget spørsmål. Vi kan også betrakte denne kommentaren som et uttrykk for agency panic. Brukeren mener det finnes økonomisk motivasjon bak vaksinepraksisen, og at dette nødvendigvis må bety at det beste er å unngå vaksinasjon. Brukeren beskytter seg dermed mot potensielle farer som vaksiner kan representere basert på en frykt for at det finnes hemmelige motiver bak. For mennesker som ikke lider av en form for agency panic ville ikke viten om at Stoltenberg har aksjer i vaksineindustrien nødvendigvis resultert i en generell boikott av disse fordi dette faktum ikke nødvendigvis vil ha noe å si for vaksinens effekt.

Det økonomiske aspektet kommer tydeligst frem i kommentaren, men den indikerer også at vaksinen har uønsket eller manglende virkning. Den generelle konsensus innenfor antivaksinediskursen virker å være at vaksiner er unødvendige eller skadelige, og ofte at de er det på grunn av en konspirasjon av større eller mindre slag. Alt dette ved hjelp av media, som er tredje nodalpunkt og skal vies oppmerksomhet senere i kapittelet. Denne kommentaren er kun et eksempel, men er generelt svært beskrivende for overlappingen av nodalpunkttematikk som forekommer i antivaksinediskursen på norske nettsider.

Nodalpunkt: Økonomi

Det første nodalpunktet som kan identifiseres i vaksinemotstandsdiskursen er *økonomi*. I antivaksinediskursen får ordet ”økonomi” fastlagt sin betydning og kollokasjon som økonomisk motivasjon. Med andre ord – vaksiner eksisterer for å generere inntekt for vaksineindustrien og dens potensielle skjulte eller synlige samarbeidspartnere.

Nok et eksempel på dette kommer fra artikkelen ”*Narkolepsi kom som en bombe på alle fagfolk*” fra Aftenpostens nettavis:

”WHO (med Gro Harlem) og andre organisasjoner hadde aksjer i selskapet som lagde denne vaksinen. Søk det opp. Dette er uten tvil verdens største konspirasjon. Det er også bevis der ute som sier at dette viruset er menneske laget(sic). Tenk dere om, kan det være mulig at viruset er menneske laget, så lager de en "vaksine" for hele verden så alle verdens land kjøper dette? De tjente utallige milliarder. For de som ikke vet, så var det også et utbrudd av svine influensa(sic) på 70 tallet, og en vaksine kom da også. Og folk fikk narko epilepsi(sic) da også . så at denne mannen sier at dette kom som en bombe må være rimelige naiv og uvitende. Historien gjentar seg (...)” (Livefreeordiie, 2013)

Livefreeordiie hevder i denne kommentaren at svineinfluensavaksinen er et rent økonomisk verktøy, og et problem som er både skapt og fikset for å generere penger til hemmelige profitører – i dette tilfellet World Health Organization og vaksineindustrien. Livefreeordiie beskriver her en systemisk konspirasjon hvor et nettverk bestående av blant annet WHO og vaksineindustrien konstruerer sykdommer og tjener penger på vaksiner som er spesifikt lagde for de konstruerte sykdommene. Brukeren påstår også at det finnes bevis for at viruset er menneskelaget, men gir ingen kildehenvisning. Dette er som nevnt et vanlig legitimeringsverktøy innen konspirasjonskulturen.

Vaksineindustrien, legemiddelindustrien, Big Pharma og regjeringen beskyldes for å være pengegriske og for å skjule de faktiske omstendighetene rundt vaksinene og vaksineringsbehov for befolkningen. Vaksinemotstanderne mener ofte at vaksinebehovet overdrives eller konstrueres for økonomisk vinning som går i favør til de antatte konspiratorene. Dette er spesielt relevant når man ser på nettavisenes kommentarfelt, hvor vaksineforsvarere beskyldes for naivitet fordi de ”ikke forstår hvordan verden styres” – hvilket indikerer at den styres med penger i sentrum.

Nok et eksempel finner vi i Nyhetsspeilartikkelen ”*Massevaksinering bør ut av skolene*”, hvor artikkelforfatter Hans Gaarder skriver at vaksineindustrien forsøker å svekke

immunforsvarene til voksende barn. Grunnen til dette er, i følge Gaarder, at legemiddelindustrien da tjener penger i flere ledd - både ved å selge vaksinene, og ved å selge medisiner for helseproblemene som angivelig senere oppstår som intensjonell følge av vaksinene (Gaarder, 2013). Det er for øvrig usikkert om Gaarder selv står bak dette spesifikke utsagnet ettersom det forekommer som skjermdump av et dokument og det ikke forekommer noe kildebruk i artikkelen. Det virker likevel åpenbart av artikkelen at Gaarder mener det ligger økonomiske insentiver bak vaksinepraksisen i norske skoler, og at det finnes flere grupper som profiterer på dette enn kun legemiddelindustrien. Han nevner blant annet Bilderbergergruppen, Rockefeller Foundation, Folkehelseinstituttet, familien Stoltenberg og regjeringen som krefter med skjulte interesser i et konspiratorisk vaksinespill (Gaarder, 2013). Disse gruppene representerer både systemiske konspirasjoner i seg selv, men også en superkonspirasjon som ikke alltid nevnes i Nyhetsspeilets artikler. Gruppene er alle deler av NWOs hierarkiske oppbygning og tjener deres vilje mot global overtagelse, jamfør Nyhetsspeilets grunnsyn.

Nodalpunkt: Helse

Neste nodalpunkt under antivaksinediskursen er *helse*, og derunder momentet *bivirkninger*. Flere vaksinemotstandere hevder at enkelte vaksiner forårsaker bivirkninger som ikke advares om på forhånd, men som vaksineindustrien/Big Pharma vet om eller ønsker å fremprovosere, antagelig for å selge medisiner mot bivirkningene i en evig runddans. I dette tilfellet blir økonomiaspektet også tydelig.

Et annet moment er virkning, som gis sin betydning under nodalpunktet helse. ”Lisa” i kommentarfeltet til VGnettartikkelen ”*Avgjorde vaksiner til alle på 19 timer*” hevder, uten kildehenvisning, at svineinfluensavaksinen ble innkjøpt for bruk under fugleinfluensaen som pågikk noen år tidligere:

”Leser her at vaksinen ble kjøpt inn og laget i ekspressfart spesielt til svineinfluensaepidemien. Men husker fra da det pågikk at vaksinen hadde så dårlig holdbarhet, og de skyldte da på at det var fordi vaksinen var kjøpt inn til fugleinfluensaepidemien noen år tidligere. Noe som skurrer...” (”Lisa”: 2012).

”Lisa” mener med denne uttalelsen at artikkelen inneholder uriktig informasjon ettersom artikkelen konstaterer at vaksinen ble laget for å betjene et behov som oppsto da svineinfluensaen ble utbredt. Hun indikerer enten at svineinfluensa er det samme som fugleinfluensa eller at vaksinen er virkningsløs og dermed unødvendig. Det nevnes heller ikke

hvem som står bak denne, i hennes øyne, ”skurrende” situasjonen – hvilket karakteriserer konspirasjonsteori i sin bredeste form. ”Noen” manipulerer situasjonen for å nå ukjente og antageligvis lugubre mål.

”Morten” kommenterer på ”Lisas” kommentar:

” Ja, fugleinflensaen ble jo aldri den "hitten" de håpet på, så da er det jo klart det skurrer når de hiver ut et annet virus istede(sic)” (“Morten”, 2012b).

”Morten” indikerer her at media og myndigheter bevisst har forsøkt å overdrive alvorlighetsgraden til både svineinfluensa og fugleinfluensa – to angivelig åpne grupper med åpne aktiviteter tillegges konspiratoriske hensikter. Hvilken motivasjon som potensielt ligger bak det ”Lisa” mener er feilinformasjon om vaksinene er ikke tydelig, men det er åpenbart at både ”Lisa” og ”Morten” mener helsemyndighetene har urent mel i posen, og at vaksinerings ikke har de helsemessige fordelene som de er ment å ha.

Antivaksinediskursen er tilsynelatende så utbredt at den kan dukke opp i de mest uventede kroker av nettet. Bloggeren Caroline Berg Eriksen skriver hverdagsbloggen *Fotballfrue*, som er en av Norges mest populære blogger. I innlegget ”*Tidlig på 'n*” nevner hun at hun skal vaksinere sin datter Nelia mot kikhoste, og uttrykker håp om at hun unngår bivirkninger. Bloggen til Berg Eriksen handler om hennes hverdag med mann og barn, samt trening, kosthold og mote (Berg Eriksen, 2014). Hun nevner vaksinasjon som nok en del av hennes hverdag, og hennes bekymring over eventuelle bivirkninger oppfattes kun som en naturlig moderlig nervøsitet rundt datterens velvære. Det er åpenbart av innlegget at hun ikke stiller spørsmål om hvorvidt hun skal vaksinere datteren eller ikke, hvilket gjør det tydelig at Berg Eriksen ikke kan kategoriseres som vaksinemotstander. Det at Berg Eriksen har nevnt ordet ”vaksine” har dog skapt en svært omfattende debatt i kommentarfeltet på nevnte innlegg.

Kommentaren som tilsynelatende startet vaksinediskusjonen på Fotballfrues blogginnlegg kommer fra en bruker som kaller seg ”Camilla”. ”Camillas” argumentasjon for antivaksine er svært følelsesmessig ladet, og bygger på egne erfaringer med vaksinasjon av sin egen baby. ”Camilla” beskriver mange forskjellige alvorlige helseproblemer som datteren hennes gikk gjennom, og som hun mener er forårsaket av vaksinen. Deriblant feberkramper, blå hender og føtter, og at de ikke fikk kontakt med henne på 15 minutter. Hun ble undersøkt på sykehuset hvorpå legene fortalte henne at denne episoden ikke hadde sammenheng med vaksinen som

datteren hadde tatt to uker tidligere. ”Camilla” skriver deretter at hun vet dette er ren løgn på grunn av alt hun har lest på Internett. Hun oppfordrer Berg Eriksen til å ”gjøre grundig og nøytral research” før hun vaksinerer datteren sin, siden hun mener helsestasjonens brosjyrer er reklame fra vaksineprodusenter (”Camilla”, 2014).

I denne kommentaren står helseaspektet sterkest, med økonomiaspektet som underliggende tema. Helseaspektet gjøres tydelig ved at hun beskriver det hun mener er bivirkninger fra vaksinen. Økonomiaspektet indikeres ved at hun mener kunnskapen som gis ut om vaksinen kommer fra en upålitelig kilde, som igjen indikerer at vaksineprodusentene skjuler informasjon for økonomisk vinning. Flere vaksinemotstandere i kommentarfeltet skriver også lignende, men langt mindre personlige kommentarer. De aller fleste antivaksinekommentarene i dette innlegget hevder hovedsakelig at vaksiner forårsaker alvorlige bivirkninger, og har det økonomiske aspektet som årsak til hvorfor vaksineprodusentene ikke opplyser om dette. Andre hevder at vaksiner ikke er nødvendige fordi de mener de hemmer kroppens evne til å utvikle sitt eget immunforsvar. Caroline Berg Eriksens ektemann Lars-Kristian Eriksen svarer på alle antivaksinekommentarene med konkrete fakta og i generell konstruktiv form. Han representerer på mange måter den kraften som vaksinemotstanderne tar avstand fra – en person som argumenterer med utgangspunkt i konvensjonell vitenskapelig forskning. Eriksen poengterer også at ”Camillas” argumentasjon er mangelfull siden hun antar at helseproblemene oppsto som direkte konsekvens av vaksinen, og at hun dermed forenkler handlingsforløpet betraktelig ved å utelukke andre potensielle årsaker til datterens tilstand. Dette belyser dog Barkuns teori om at konspirasjonskulturen alltid vil mene at alt skjer intensjonelt og at tilfeldigheter kun er del av en større plan.

Kommentarfeltet til dette blogginnlegget viser i stor grad at antivaksinediskursen bruker de økonomiske aspektene til å begrunne helseaspektene. Det mest fremtredende nodalpunktet i kommentarfeltet er uten tvil helseaspektet, spesielt når man ser på de første kommentarene som hver enkelt vaksinemotstander bidrar med. Først når de blir motsagt og de kommenterer tilbake viser økonomiaspektet seg mer som en motivasjon til at vaksiner utgjør en helsemessig risiko. Etter mange motsvar fra Berg Eriksens ektemann og flere andre vaksineforsvarere velger ”Camilla” å komme på banen for å utdype sine tanker rundt vaksineindustrien:

”Nei, en finner opp vaksiner for å tjene penger :) akkurat som alt annet som selges. Og denne businessen her er stooooooooo(sic). Afrika? Du har tydeligvis ikke lest om de tusenvis av barna som ble syke for resten av livet av bill gates(sic) sin vaksine (narkolepsi). Kan ikke sammenligne Norge med Afrika. i U land stiller ting seg annerledes.” (”Camilla”, 2014)

”Camilla” kommer her på banen med en hovedsakelig økonomisk begrunnelse på hvorfor hun er vaksinemotstander, og indikerer at vaksineindustrien utnytter u-land for profitt. Dette til forskjell fra hennes første kommentar som hovedsakelig brukte helsemessig argumentasjon. Vaksinemotstanderne i dette kommentarfeltet er generelt svært opptatte av både helsemessige og økonomiske grunner til å unngå vaksinasjon, og hevder i tråd med Barkuns prinsipper om konspirasjonsteori at *alt er sammenkoblet*. Hun refererer også til en kilde som skal støtte opp mot hennes argument, men som ikke gis videre informasjon om utenom dens innhold. Som nevnt er dette en mye brukt tendens innenfor konspirasjonskulturen, ettersom både konspirasjonsteoretiske kilder og vitenskapelige kilder refereres til om hverandre for å legitimere argumenter. Hun nevner ikke hvor kilden hennes kommer fra, men bruker den likevel som legitimerende for sitt argument.

Nodalpunkt: Media

Vaksinemotstandere på nett mener ofte at media er en stor del av hvorfor det norske folk velger å vaksinere seg selv og sine barn til tross for det vaksinemotstanderne ”vet” om de faktiske forhold. Et moment som kan identifiseres under nodalpunktet media er provokasjon. Når avisene bruker ord som ”pandemi”, ”epidemi” og lignende, samt skriver om nye undersøkelser som viser at vaksiner er trygge eller har ønsket virkning, virker dette tydelig provoserende for antivaksinemiljøet. Artikkelen ”*Tre nye undersøkelser: -HPV-vaksinen er trygg*” hevder allerede i overskriften at vitenskapen har bedømt HPV-vaksinen som ufarlig. Dette har resultert i at svært mange bidragsytere i kommentarfeltet taler *mot* vaksinasjon heller enn for². Mange av denne artikkelens antivaksinekommentarer er dessuten mer aggressive enn jeg har observert i andre artikler om vaksinasjon. Den utelukkende positive vaksinevinklingen i artikkelen har tydeligvis generert kommentarer som:

---

² <http://www.dagbladet.no/2012/10/14/nyheter/hpv-vaksine/vaksine/helse/23870279/>

”Aldri mer noen form for vaksine!!!! NEI TAKK!!” (Aprikos85, 2012)

og:

”Vaksiner har aldri fungert, tvert imot så har de drept og skadet (synlige og usynlige) mer folk enn noe annet.” (igorstra, 2012)

og:

”HVPU-vaksinen(sic) er heksebrygg!!” (Anonym b, 2012)

Disse kommentarene virker klart provoserte av artikkelens positive vinkling av HPV-vaksinen.

Som nevnt i et tidligere kapittel vil konspirasjonskulturen ha større lit til media om de publiserer kritiske artikler om vaksiner, men i utgangspunktet vil konspirasjonsteoretikere og vaksinemotstandere avvise medias vinkling av verden og beskyldte dem for å være ”kjøpt og betalt” av hemmelige krefter. Det finnes følgelig flere norske nettsider som formidler nyheter og vitenskapelig forskning på en ”uavhengig” måte. Flere kommentatorer til denne HPV-artikkelen skriver utdrag fra - og deler lenker til slike sider, sannsynligvis for å indikere at artikkelen formidler saken på en ensidig måte, og at de er uenige med artikkelens budskap.

Konspirasjonsteoretiske nettsteder beskylder ofte media for å være pådrivere for den angivelige vaksinekonspirasjonen ved at de publiserer positiv og det de mener er feilinformasjon om vaksine. Nyhetsspeilet er en av disse sidene. Det må dog nevnes at Nyhetsspeilets gjennomgående konspirasjonsteoretiske tematikk virker å ha påvirket måten de omtaler media på. Nyhetsspeilets grunnsyn etablerer New World Order som en global regjering som styrer verden i skjul. Under forklaringen av NWO-teorien skriver Nyhetsspeilet om Rothschildfamilien som de mener er del av denne verdensregjeringen:

”Når det gjelder Rothschild-dynastiet, så sier selv den offisielle historien at dette var verdens mektigste familiedynasti gjennom hele 1800-tallet. Tidlig på 1900-tallet forsvant de bak et utall frontsselskaper, samt kjøpte kontroll over de tre største nyhetsbyråene i Europa.” (Nyhetsspeilet – Vårt grunnsyn, 2012).

Allerede i Nyhetsspeilets grunnsyn presiseres det at mainstream media er kjøpt og betalt. Følgelig er det rimelig å anta at dette allerede er innforstått for Nyhetsspeilets bidragsyttere, og at de ikke føler behov for å utdype medias rolle videre ettersom det forstås som en selvfølgelighet. Dette virker å resultere i at enhver artikkel på Nyhetsspeilet som har relevans til mainstream media har en usagt eller lite utdypet forståelse av at media har andre motivasjoner enn å tilby folket nyheter om den faktiske realitet. Vi kan finne flere artikler om

vaksiner på Nyhetsspeilet, og de nevner ofte media med svært få ord men med en implisitt forutsetning for at leseren allerede vet at media er korrumpert. Hans Gaarder skriver i artikkelen ”*Litt grunnleggende info om vaksiner*” fra 2014:

“Fryktbasert og ukritisk propaganda for vaksiner dominerer ennå det norske mediebildet. Nyhetsspeilet gir her en grunnleggende medisinsk-faglig innføring i vaksiners ingredienser, virkninger og risiko.”
(Gaarder, 2014)

Gaarder skriver denne teksten under tittelbildet i artikkelen, og nevner ikke media igjen i løpet av teksten, men konsentrerer seg kun om å argumentere mot vaksiner fra et helsemessig perspektiv. Hensikten bak dette må sies å være at leseren umiddelbart informeres om at media fremmer usanne fakta om vaksiner, og at innholdet i denne artikkelen formidler informasjon som man ikke får fra det angivelig korrumperte mediebildet. Gaarder bruker en lignende teknikk i teksten ”*Hvorfor er nøytral info om vaksiners ingredienser og virkninger mangelvare?*” fra 2012, som i prinsippet er en oppsummering av et foredrag som Gaarder har holdt:

“Norsk presse som ukritiske spredere av vaksine-propaganda.” (Gaarder, 2012)

Denne setningen følger med en skjermdump av en nettavisartikkel som omhandler kreftvaksine, og indikerer at dette temaet er del av foredraget.

En annen bidragsyter til Nyhetsspeilet ved navn Lillian Sivertsen skriver i artikkelen ”*Nytt nasjonalt vaksinereregister – vaksinepresset øker*” fra 2012:

”Det er totalt mangel på balansert informasjon om vaksiner i media, og de bør også refses for å ukritisk publisere Folkehelsesinstituttets(sic) vaksine-anbefalinger til enhver tid, uten å sjekke opp alle fakta rundt vaksinene det gjelder, inkludert hva de faktisk inneholder, som unødvendige og snikforgiftende aluminiumsubstanser som hemmer utviklingen av nervesystemet hos barn og forårsaker alzheimer(sic) hos de eldre.” (Sivertsen, 2012)

Sivertsen indikerer her enten at media er ukritiske mot FHI eller at FHI og media er sammen om vaksinekonspirasjonen. Ettersom alle artikler på Nyhetsspeilet inkluderer en NB hvor det presiseres at alle artikkelforfatter har ansvar for sine artikler, og ikke Nyhetsspeilet som helhet kan vi ta høyde for at Sivertsen ikke mener like bastant som for eksempel Hans Gaarder at media er et selvsagt ledd i en større konspirasjon. Samtidig må det sies at det virker lite hensiktsmessig for Nyhetsspeilet å inkludere grunnleggende rettesnorer for dets innhold på

siden ”Vårt Grunnsyn” om det ikke er meningen at de ulike artiklene skal kunne representere Nyhetsspeilet som en helhet.

Sivertsen skriver om vaksinenes innhold og virkning som om det skulle være allmennkunnskap, ettersom hun ikke har en vanlig vitenskapelig oppfatning av hva som konstituerer bevismateriale.

5.2.2 Diskusjon

Antivaksinediskursen gir altså et inntrykk av vaksinepraksisen som en hovedsakelig økonomisk drevet aktivitet, og at de er del av en ond sirkel hvor legemiddelindustrien gjør folket syke for å selge dem flere produkter. Helsemessige tilstander som oppstår etter en vaksine, enten de er beviselig knyttet til vaksinen eller ei, fastlegges derav som en konstruert og intensjonell del av legemiddelkonspirasjonen. Som motstykke til konvensjonell medisin finner vi såkalt ”uavhengig vitenskap” som betegner forskning som pågår utenfor den angivelig korruperte legevitenenskapen. Media etableres som en pådrivende kraft for denne korruperte forskningen, og som et virkemiddel satt i spill av *noen*, ofte NWO, for å overbevise folket om at vaksiner er trygge. Vi ser her at antivaksinediskursen omtaler flere lag av konspirasjon. Den systemiske konspirasjonen angis å være vaksine- og legemiddelindustrien, som igjen omfattes av større systemiske konspirasjoner og superkonspirasjoner i samspill med andre aktører som WHO og myndighetene. Nodalpunktene økonomi, helse og media er uløselig knyttet til hverandre innenfor antivaksinediskursen ettersom man i korte trekk kan se på argumentasjonen som at helseaspektet begrunnes av økonomiaspektet, og at media muliggjør konspirasjonen: *alt er sammenkoblet*.

5.3 Politikdiskursen

5.3.1 Nodalpunkter og momenter

Nodalpunkt: Regjering/stat

Nodalpunktet ”regjering” fastsetter sin betydning innenfor konspirasjonsteorien som en betydelig pådriver for at de angivelige konspirasjonene foregår, samt som en brikke i et større konspiratorisk spill. ”Regjering” kan bety partiet eller de partiene som styrer et land, men det brukes også ofte om det konspirasjonsteorien kaller *New World Order* – en hemmelig verdensregjering:

”Med ”NWO-nettverket” sikter vi her til et løst sammensatt nettverk av enheter som arbeider for dannelsen av en totalitær-autoritær verdensregjering som skal styres av en oligarkisk-aristokratisk elite, der resten av menneskeheten er ment å være dumme og uvitende arbeidsslaver uten egenverdi” (Nyhettsspeilet – Vårt Grunnsyn, 2012).

Verdensregjeringsbegrepet er tilsynelatende en lite brukt faktor på ikke-konspirasjonsteoretiske nettsteder, men innenfor konspirasjonsteoretiske og/eller regjeringsfiendtlige rammer knytter regjeringsbegrepet til seg negative konnotasjoner. Som antatt ser det ut til at generell politikerforakt er vanlig i nettavisenes kommentarfelt. Et eksempel kommer fra ”Henrik” som kommentar til Dagbladets nettavisartikkel ”*Regjeringen vurderer å endre Datalagringsdirektivet*” fra 2014:

”Disse er politikere, det er synonymt med profesjonell(sic) løgner.” (“Henrik”, 2014).

“Henrik” hevder her at alle politikere er løgnere av yrke. Det er lett å avfeie denne kommentaren som en overdrivelse og som en folkelig og satt-på-spissen kommentar på en sak som provoserer mange - også utenfor konspirasjonskulturen. Samme bruker bidrar dog med andre kommentarer i samme kommentarfelt. I disse hevder han blant annet at President Obama har gitt immunitet til den katolske kirke og Vatikanet, og at regjeringen ikke er ute etter å ivareta folkets interesser, men heller handler basert på følelsen av frykt. Han sier seg også enig i en annen brukers kommentar om at regjeringslederne jobber for Bilderbergergruppen (“Henrik”, 2014). Dette er et godt eksempel på hvordan agency panic kan utvikle seg til noe mer altomfattende enn at man ønsker å beskytte sin egen autonomi.

”Henrik” stiller spørsmål ved hensiktene til ledere som skal beskytte folket og indikerer derfor at det er noe galt med selve systemet. Til tross for at han ikke nevner NWO eller verdensregjering i kommentarene sine så indikerer hans dedikasjon til så mange teorier at han er dypere inne i konspirasjonskulturen enn man får inntrykk av ved å lese kun én av kommentarene hans. Dette er også typisk for konspirasjonskulturen generelt – det er lett å forbarme seg over flere konspirasjonsteorier når man allerede har dedikert seg til én av dem. Som Barkun presiserer – alt er sammenkoblet.

Det finnes mye regjeringsfiendtlighet og generell politikerforakt i norske nettavisers kommentarfelt, og mange av bidragsyterne til dette kan kalles for konspirasjonsteoretikere. ”Henrik” er, etter all sannsynlighet, konspirasjonsteoretiker med visse forbehold. Han nevner i samme kommentarfelt at han støtter Det Liberale Folkepartiet, hvilket virker til dels selvmotsigende ettersom han har gjort det tydelig at han mener alle politikere er løgnere; ”*Så man kan ikke stole på en politiker, punktum*” (”Henrik”, 2014). Det er derfor rimelig å anta at han mener politikere *med makt* er løgnere, eller at DLF sine verdier er ideelle siden deres ideologi tilsvarer minimal statsregulering, og dermed mindre makt til regjeringspolitikere (stemDLF.no – Prinsippprogram, 2004). I så fall er ”Henriks” budskap klart – politikere er ikke til å stole på og de burde ha så lite makt som mulig.

Når det er snakk om politikere eller regjeringen snakkes det ofte også om *makt*. Da Dagbladets nettavis skrev om at Jens Stoltenberg angivelig var blitt utnevnt som generalsekretær for NATO var det flere som reagerte med skepsis. I kommentarfeltet til nettavisartikkelen ”- *Stoltenberg blir NATOs generalsekretær*” fra 2014 er det flere som mener at Stoltenberg ble valgt for sine evner til å lett kunne manipuleres og at formålet med ansettelsen var at han skulle være en nikkedokke for regjeringsoverhoder som Angela Merkel og Barack Obama:

”Hvis målet var å finne en marionette(sic) har de funnet rette mannen” (”Sivert”, 2014).

Selv om denne brukeren ”Sivert” ikke spesifikt nevner hvorfor Stoltenberg passer godt som marionett for NATO så antydes det at han har erfaring med å bli fortalt hvordan han skal utføre sin stilling som leder. Hvem som eventuelt skulle være den eller de som trekker i trådene til Stoltenberg nevnes heller ikke, men uavhengig av hvem det måtte være indikerer ”Sivert” at makten ikke har ligget hos den/de folkevalgte. På grunn av dette er denne kommentaren både regjeringsfiendtlig og konspirasjonsteoretisk ladet.

En kommentator i samme artikkel, ved brukernavn breezern, mener også at Stoltenberg ikke vil nyte særlig reell makt i sin nye stilling:

“I kriminelle miljøer kalles dette en "Fall guy". Han er en "fall guy". Han har ingen betydning, men han kan ofres dersom problemer oppstår. Noe som vil skape illusjonen om at det eksisterer en slags for(sic) for handlekraft og verdighet i systemet.” (Breezern, 2014)

Breezern indikerer her at NATO har planer som trenger en potensiell syndebukk, og antyder derved at organisasjonen har hemmeligheter som kan virke destruktive om de avsløres som aktivitetene til hele NATO fremfor én enkeltperson innenfor organisasjonen. Logisk sett ville ikke Stoltenberg vært en såkalt ”fall guy” om det ikke fantes behov for det i NATO. Derfor står breezerns kommentar som et forholdsvis diskret - men like fullt konspirasjonsteoretisk utsagn. Breezern hopper her over flere argumentasjonsledd og antar at Stoltenberg er en svak person og er ansatt for å potensielt kunne ”ofres”.

I samme artikkel om Stoltenbergs nye stilling i NATO finner vi en lang kommentar fra en bruker som kaller seg Oxideman1:

”Dette landet kommer til å smelle i framtiden. Er så mange problemer som bare vokser med tiden. Folket har fått servert løgner i alle år, flesteparten av befolkningen tror på noe som ikke er sant. Ingen ser problemene vi står ovenfor angående innvandring og trusler mot rikets sikkerhet pga(sic) de har de så godt i denne rosa boblen sin. "Vi har ingenting og(sic) klage over, vi skal være glad vi bor i verdens beste land". Det er det man får slengt i trynet når man er alvorlig og snakker om den mørke framtiden for Norge og spesielt hovedstaden. Finnes dessverre ingen politikere i landet som vil det beste for oss. Statskupp i framtiden? Jens Stoltenberg er upopulær blant mange, de som vet hva han har gjort, vi som klarer å tenke selv. De som forguder han er journalister og andre naivister som ikke klarer å tenke selv lenger, det er nettopp det de har Jensemenn til å gjøre for de. Ikke rart vi er en nasjon med sauer som følger strømmen uten å tenke over det, fordi det føles rett.” (Oxideman1, 2014)

Oxideman1 kommer med mange påstander som indikerer konspirasjon. Han mener blant annet at det norske folk har det for behagelig til å innse at de blir løyet til om de faktiske forhold i landet. Denne argumentasjonen ser man igjen i konspirasjonsteoretisk litteratur, blant annet hos *Nyhetsspeilet*. Nyhetsspeilet hevder at folket holdes medgjørlige gjennom kontinuerlig manipulasjon fra både skjulte og synlige maktgrupper, og at hensikten med dette er å forberede og ”avvæpne” dem før den hemmelige globale makteliten gjør sitt fremstøt for å overta verden:

“Med ”NWO-nettverket” sikter vi her til et løst sammensatt nettverk av enheter som arbeider for dannelsen av en totalitær-autoritær verdensregjering som skal styres av en oligarkisk-aristokratisk elite,

der resten av menneskeheten er ment å være dumme og uvitende arbeidsslaver uten egenverdi”
(Nyhetsspeilet – Vårt Grunnsyn, 2012).

Et av Nyhetsspeilets grunnsyn er troen på en hemmelig oligarkisk verdensregjering som refereres til som New World Order – forkortet til NWO. Denne verdensregjeringen er, ifølge Nyhetsspeilet, muliggjort av et omfattende nettverk av mennesker og organisasjoner som tilrettelegger og utøver NWOs vilje (Nyhetspeilet – Vårt Grunnsyn, 2012). Ettersom denne åpenbart konspirasjonsteoretiske nettsiden har regjeringsfiendtlighet og autoritetsskepsis som del av sine grunnleggende prinsipper er det ikke vanskelig å finne artikler som er sterkt kritiske mot den norske regjeringen og mot det politiske system. Felles for de fleste, om ikke alle artiklene med politisk tematikk på *Nyhetspeilet* er at det pekes på hemmelige bakmenn som styrer regjeringen i skjul. Flere av artiklene ”avslører” politikere som medlemmer av grupper de knytter til NWO, som Bilderbergergruppen, Frimurerordenen eller Illuminati.

I Nyhetsspeilartikkelen ”*Utenriksministeren som Bilderberg-novise blant krigsforbrytere*” fra 2013 skrives det om at daværende utenriksminister Espen Barth Eide deltar på et Bilderberg-møte i England:

”Bilderberg-møtet er det hemmelighetsfulle eksekutivorganet for New World Order-prosjektet. Anslagsvis en fjerdedel av den vestlige verdens kapital er representert på møtet i form av toppsjefer i storbanker, finansministre m.fl. Det er mindre kjent at NATOs toppsjef og amerikanske generaler med fersk krigserfaring også deltar på Bilderbergmøter jevnlig.” (Gaarder, 2013).

Artikkelforfatter Hans Gaarder spekulerer i om Barth Eide vil la seg manipulere av andre Bilderbergere som angivelig vil ønske å kunne regne med norsk støtte i potensielle kommende militæraksjoner. Videre deler artikkelforfatter Gaarder hvordan han tolker møtets agenda gjennom det han kaller ”NWO-filteret”. Tolkningen inneholder møteplanen fra Bilderbergmøtet og hva de ulike diskusjonstemaene, ifølge Gaarder, *egentlig* betyr. Et svært beskrivende eksempel er at diskusjonspunktet ”Africa’s Challenges” tolkes til å bety ”How can we implement New World Order in Africa?” (Gaarder, 2013). Nodalpunktet ”regjering” blir her tydelig manipulert til å ha sammenheng med korrupsjon og hemmelighetsholdelse. Et tema som i utgangspunktet er ment for å snakke om utfordringene i Afrika og sannsynligvis hvordan Europa og Nord-Amerika kan samarbeide for å løse disse utfordringene, blir pålagt en helt annen mening gjennom det såkalte ”NWO-filteret. Punktet representerer plutselig en *ond* plan om å utnytte et kontinent som allerede er i en uheldig og kaotisk situasjon, satt i verk av ledere og politiske figurer fra hele den vestlige verden.

Siviliserte Åndsdannende Samtaler er en gruppe på Facebook som, i følge gruppebeskrivelsen, er et forum hvor det kan snakkes om alt og uten sensur, foruten uetisk debattframferd. Gruppens beskrivelse sier at den ikke har noen spesifikk livssyns, politisk, religiøs, ideologisk eller kommersiell agenda, og at de oppfordrer til konsensusbrytende meninger. Beskrivelsen informerer også om at det er lett å komme inn i gruppen, men at det er like lett å bli kastet ut om man ikke opprettholder den ønskede diskusjonskultymen (*Siviliserte Åndsdannende Samtaler*, 2014).

Utgangspunktet for denne gruppen er et forum hvor man kan fremlegge enhver mening så lenge man fremlegger gode og konstruktive argumenter. Dette forumet har følgelig tiltrukket seg mange forskjellige ukonvensjonelle meninger, hvilket også inkluderer mange konspirasjonsteoretiske meninger. Meningene formidles ofte gjennom lenker til artikler, videoer og lignende – ofte akkompagnert av brukerens egen mening om materialet eller sitat fra artikkelen som linkes. De andre brukernes reaksjoner til et innlegg postes i innleggets tilhørende kommentarfelt. *Siviliserte Åndsdannende Samtaler* kan dermed regnes som et forum hvor meningsutvekslinger hovedsakelig skjer ved å dele sekundærlitteratur som representerer egne meninger.

Ett av de mest interessante eksemplene på konspirasjonsteoretikere som har funnet veien til *Siviliserte Åndsdannende Samtaler* er en mann jeg har gitt aliaset ”Geir”. ”Geir” deler en artikkel som handler om at syriske fedre drepes foran øynene til egne barn, og skriver det følgende som tilhørende kommentar:

“Sannheten om "opprøret" i Syria (som består av CIA sponsede Al-Qaida islamister) som USA vil forsyne med våpen (hurra for korporasjonenes profitt) og som de norske partiene støtter. Enda et land utsettes for kunstig revolusjon (ala Libya) og vanlige menneskers blod ofres på profittens- og plyndringens alter, mens vi sitter isolert i det norske fyrtårn, neddøpet av trivialiteter, oljepenger og matforgiftning

Hvis det skal bli noe håp om en bedre verden må alle godvillige mennesker lære å håndtere skyggesidene framfor å gå i fornektelse og klamre seg til offentlig propaganda, ved å droppe TV og aviser og heller utdanne seg selv og hverandre (så lenge Internett er fritt og de sosiale medier tillater fri kommunikasjon) og slå våre gode krefter sammen til en folkelig vilje som ingen tyranner kan kneble” (“Geir”, 2013)

”Geir” har her postet en god blanding av konspirasjonsteori, og nevner CIA, USA, kapitalismen, norsk politikk, media og ”neddoping” av folket som brikker i den krigsrammede situasjonen i Syria. I skrivende stund har dette innlegget 283 kommentarer, som er langt over gjennomsnittlig respons i denne gruppen. Kommentarene varierer mellom enighet, uenighet, motargumenter og utdyping av konspirasjonsteoriene som nevnes. Basert på dette kommentarfeltet er tydelig at det finnes veldig store sprik av meninger innad i *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*-gruppen. Gruppebeskrivelsen tiltrekker seg sannsynligvis konspirasjonskulturen fordi den oppfordrer til å dele ukonvensjonell – og derav ofte stigmatisert – kunnskap. Barkuns teori om det kultiske miljø kan dermed godt eksemplifiseres ved denne gruppen.

”Magnus” kommer på banen med en tirade mot både media, regjeringsmedlem Høie og legemiddelindustrien:

“Forsiden på VG i dag. Statsrådenes ukjente fortid: Lurt med på bordell. Solgte smuglerrøyk. Dyrket alternativ medisin. Helseminister Bent Høie (H): "Jeg syntes alternativ medisin var spennende. Det er min ungdomssynd. VG: Hvorfor er det en synd ? Bent Høie: Alternativ behandling skaper ofte falske forventninger. Det kan bli en stor økonomisk belastning for mennesker som har det tøft fra før av. Ingen bør skade eller utnytte dem, svarer Høie. Nå vet han bedre. Helseministeren sier han holder seg til tradisjonell kost og veldokumentert medisin" VG side 8 - 17/10/2013 Ja det ville jeg også sagt hvis jeg var sugen på den ministerposten. Ville jo vært interessant om han kunne kommet frem med statistikk over hvor mye skade økonomisk, fysisk og psykisk alternativ medisin har på samvittigheten sin kontra legemiddelindustrien. De som ikke er så interessert i at folk skal bli friske men som heller vil se at aksjene i konserner som selger tradisjonell medisin stiger og profitten øker har nok her fått en nyttig samarbeidspartner.” (“Magnus” 2013)

”Magnus” bidrar med flere poeng i denne kommentaren. Først og fremst mener han at Bent Høie dysser ned sine egentlige meninger om alternativ medisin fordi han selv er interessert i å oppnå en ministerpost. Det er rimelig å anta at ”Magnus” mener at en ministerpost i den norske regjering må inkludere en urokkelig dedikasjon til legemiddelindustrien som han tydeligvis mener er langt mer økonomisk enn etisk motivert. ”Magnus” kommentar er en klar beskjed om at legemiddelindustrien og norsk politikk har sterke bånd, og at faktiske fakta om legemiddelindustrien, økonomiske interesser og alternativ medisin skjules eller dysses ned. Han indikerer at Høie nå er del av superkonspirasjonen og må derfor innordne seg etter systemkonspirasjonene som ligger under denne – i dette tilfellet Big Pharma.

Nodalpunkt: Sensur

Kritikk av såkalt mainstream media, som ofte forkortes til MSM virker å være vanlig innenfor konspirasjonskulturen. Dette er for øvrig en naturlig reaksjon på forestillingen om at nyheter og verdens gang rapporteres på feilaktige måter og at folket dermed forespeiles en realitet som ikke usann i deres øyne. Følgelig finnes det en høyst relevant politisk diskurs innen konspirasjonskulturen om hvordan mainstream media sensurerer nyhetene og kommentarfeltene for å opprettholde illusjonen som konspiratørene bruker for å manipulere folket. Nettavisene representerer en del av mainstream media, og når nettaviser publiserer artikler om politiske saker vil det ofte komme kommentarer som beskylder artikkelen, nettavisen eller hele MSM for å være korruperte, for å sensurere folkets meninger, eller for å manipulere sannheten.

Et eksempel på dette ser vi i kommentarfeltet til Dagbladets nettavisartikkel ”*Jeg har dokumenter som viser at Norge ble overvåket av USA*”:

“(.)Ser at MSM stadig oftere stenger kommentarfeltene, særlig i kontroversielle saker. La det være sagt. Det vil bli en kort studie i en media kollaps. Dagbladet og VG kommer ofte med påstander, men jeg har merket meg at dersom det er klima, eller integreringsorientert, er kommentarfeltet alltid borte. Hvilket med en gang gjør påstandene tvilsomme.. Folk tenker og blir generelt(sic) meget provosert over tvilsomme påstander uten mulighet til å kommentere(..)” (“Sigurd”, 2013)

“Sigurd” refererer til ”mainstream media” som MSM, og indikerer med denne kommentaren at nettavisene med vilje unngår å la leserne kommentere når avisen angivelig selv vet at artiklene inneholder mangelfull eller feilaktig informasjon. Han mener kommentarfeltene i enkelte tilfeller ikke inkluderes fordi media ønsker å unngå at noen bestrider artikkelens innhold. Ved å indikere dette sier ”Sigurd” at media vrir og vender på sannheten, eller at fakta og situasjoner konstrueres for et eller annet formål. Han sier ingenting om hva han mener *grunnen* til dette er, men kommentaren står like fullt som et eksempel på at han mener media ikke er til å stole på. ”Sigurd” henter ikke nødvendigvis til at det foregår konspirering innenfor mainstream media, men et Google-søk på hans navn avslører at han har stor interesse for konspirasjonsteoretiske saker, som antivaksine, løgnaktige medier, chemtrails, ”FN-diktaturet”, samt healing og spiritualisme. På grunnlag av disse funnene er det svært sannsynlig at hans meninger om sensur i mainstream media ligger tett opp mot konspirasjonsteoretisk virksomhet.

”Sigurd” er ikke alene i å mene nyhetsbildet ikke gir et rimelig bilde av realiteten.

Dagbladets nettavisartikkel ”- *Stoltenberg blir NATOs generalsekretær*” fikk mange negative reaksjoner på budskapet som ble formidlet, og kommentarfeltet domineres av personer som er fiendtlige til Stoltenberg og/eller til hans nye jobb. En bruker som kaller seg MamaBlue skriver som svar på Stoltenberghetsen i kommentarfeltet:

”Glorifisering og mangel på kritikk i MSM, er årsaken til at det flommer over av saklig og berettiget kritikk her. Hadde pressen gjort oppgaven sin, hadde ikke folk hatt behov for å ta ut irritasjon og frustrasjon her.” (MamaBlue, 2014)

MamaBlue kommenterer her på en artikkel som omhandler at Jens Stoltenberg har fått en høytstående stilling i NATO. Når hun skriver at mainstream media glorifiserer og har mangel på kritikk er det naturlig å anta at hun mener en sannferdig artikkel om samme sak burde inkludere kritiske poeng rundt Stoltenberg. MamaBlue mener at mangelen på dette er årsaken til at kommentarfeltet flyter over av Stoltenbergkritikk, og at mange provoseres over den rent informative artikkelformen (som hun mener er ikke informativ men sensurert). Innenfor et konspirasjonsteoretisk rammeverk er denne kommentaren relativt representativ for de som ikke eksplisitt forteller at det er konspirasjon på gang, men heller forteller om eller antyder at noe er fundamentalt galt med en av leddene til en potensielt større konspirasjon. *Om* MamaBlue er konspirasjonsteoretiker eller ei så har hun like fullt plassert seg selv inn i en situasjon som enhver konspirasjonsteoretiker med letthet kunne ha vært i. Budskapet hennes passer inn i konspirasjonskulturens meningsbank, og har mange meningsforgreininger som kan bunne ut i dypere konspirasjonsteoretisk terreng. Noen av de som befinner seg i dette dypere konspirasjonsteoretiske terrenget kan finnes innenfor den tidligere nevnte Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*.

Siviliserte Åndsdannende Samtaler kan i seg selv betraktes som en motreaksjon til det noen mener er et snevert mediebilde. Her deles det artikler og meninger som både befinner seg innenfor konspirasjonsteoretisk og ikke-konspirasjonsteoretisk rammeverk, og det oppfordres kontinuerlig til å komme med usensurerte kommentarer til alt som deles i gruppen. Følgelig finnes det her meninger som faller innenfor mange forskjellige kategorier, i tillegg til konspirasjonskulturen.

”Geir”, som jeg også har brukt som eksempel på nodalpunktet regjering, kommer med et innspill som står i stil med hans konspirasjonsteoretiske meninger om krigen i Syria:

”Hvis det skal bli noe håp om en bedre verden må alle godvillige mennesker lære å håndtere skyggesidene framfor å gå i fornektelse og klamre seg til offentlig propaganda, ved å droppe TV og aviser og heller utdanne seg selv og hverandre (så lenge Internett er fritt og de sosiale medier tillater fri kommunikasjon) og slå våre gode krefter sammen til en folkelig vilje som ingen tyranner kan kneble” (“Geir” 2013)

”Geir” oppfordrer her til å ikke ta til seg noe som helst informasjon fra normative informasjons- og underholdningsmedier og heller selv finne ut hva som er de reelle fakta i verden. Å oppfordre noe slikt vil nødvendigvis tilsi at ”Geir” mener disse mediene manipulerer verdensbildet til noe som ikke representerer realiteten. Med denne kommentaren demonstrerer han for øvrig sitt neste poeng – at Internett og sosiale medier er forumet som kan endre de lite ideelle omstendigheter han mener råder i dag.

En av brukerne deler en lenke til en underskriftskampanje mot sensur av esoterisk innhold på nett. Kommentarfeltet som tilhører denne lenken indikerer stor oppslutning om å unngå sensurering av nettesoterisme:

”Da var den hvertfall(sic) signert. Skremmende, vi går i søvne inn i sensur og totalitær retning...” (“Hans”, 2013)

”Nils” kommenterer videre:

”Skeptikerne” og massemedia har forlengs fått mange til å sensurere sine egne tanker.” (“Nils”, 2013)

Tidligere nevnte aktive gruppemedlem ”Magnus” kommenterer:

”Ah, sensurmonsteret – skepsisernes(sic) våte drøm! Jepp, england(sic) er gått av skaftet i overvåking og sensur. Det begynte med at de skulle ta terror, kriminalitet og porno. Det har siden bare vokst seg ute av proporsjoner.

Jeg tror de vil gå løs på politiske ”ekstremister” next, dvs(sic) systemkritikere til både høyre, venstre og midten (anarkister, libertarianere, marxister, osv.).

Men det illustrerer for oss hvorfor nettet må være et alt eller ingenting når det kommer til frihet. Ingen slippery slope gråsoner.

Så hvorfor er autokratene så redde? Hvorfor vil de stramme inn? Fordi nettet er et bevis på at anarkisme fungerer i praksis. Deres marertitt(sic) er at folk etter hvert skal forstå det.” (“Magnus”, 2013)

Kommentarfeltet til denne lenken har i skrivende stund 21 kommentarer av til sammen fem personer. Alle kommentatorene er klare på at de er mot sensurering av esoterisk innhold på

nett, og konsensus ser ut til å være at denne sensureringen foregår i regi av såkalte ”skeptikere” og av de respektive regjeringene som implementerer det. Dette er et klart eksempel på at Siviliserte Åndsdannende Samtaler har flere konspirasjonsteoretikere enn man ser ved første overblikk, ettersom de fleste av brukerne som kommenterer denne lenken tilsynelatende ikke er særlig aktive i gruppen ellers. ”Magnus” publiserer mye innhold hvor det meste, om ikke alt kan tolkes som konspirasjonsteoretisk, mens de fleste av de andre er tilsynelatende mer passive brukere av Siviliserte Åndsdannende Samtaler. Likevel sier de seg enige og utdyper det konspirasjonsteoretiske innholdet som forekommer i lenken og i kommentarfeltet. Dette sannsynliggjør muligheten for at konspirasjonsteoretikere finnes i både eksplisitt og implisitt form, og at mange av dem kan utvikle seg mot konspirasjonskulturen om de er del av en gruppe som Siviliserte Åndsdannende Samtaler.

En gruppe som befinner seg godt innenfor konspirasjonskulturen er nettmagasinet *Nyhetspeilet* og dets bidragsytere. Som med Siviliserte Åndsdannende Samtaler kan også *Nyhetspeilet* og andre ”alternative” nettmagasiner og fellesblogger regnes som en reaksjon til massemedias angivelig snevre rapportering av nyheter. Et godt eksempel på dette er bloggen *Fripresse.com*. Selve beskrivelsen av denne siden finnes ikke på nettadressen deres, men på Facebooksiden. De beskriver seg selv som ” *en side som vil presentere tema mainstreammedia unngår*” (Facebook – Fri Presse, 2014).

Ettersom *Fripresse* skriver om alt fra vaksiner til miljø til stråling så er det ikke helt riktig at de kun skriver om tema som mainstream media ikke skriver om. Forskjellen ligger i hvordan temaene presenteres. Underkategorien ”media” inneholder artikler, eller rettere sagt bloggposter, som handler om hvordan media rapporterer nyheter på en snever og ensidig måte, og at de kun forholder seg til sannhetsgehalten som de såkalte ”skeptikerne” bekjenner seg til – altså forskning etter vanlig vitenskapelige normer (*Fripresse.com* – media, 2013-2014).³

Også *Nyhetspeilet* er lite imponert over medias måte å formidle nyheter på. *Nyhetspeilet*s grunnsyn er som sagt gjennomsyrende for alt innholdet i nettmagasinet, og følgelig vil de fleste poeng som gjøres bunne ut i ett eller flere av disse grunnsynene. Det mest relevante grunnsynet for vårt formål er den tidligere nevnte troen på en hemmelig verdensregjering –

---

³ Generell observasjon av alle artikler under ”media”-kategorien på *Fripresse.com*

NWO. Denne verdenseliten skal angivelig stå bak det meste av verdens gang - inkludert nyhetsrapportering og massemedia:

“Det er berettiget å spørre om det er NWO-nettverket som står bak den vestlige kulturens anti-intellektualisme. Her er det ikke populærkulturen det tenkes på, men den statlig-offentlige formidlingen av nyheter, vitenskap og kultur. De statlig-offentlige institusjoner har lenge aktivt fremmet en kultur preget av ubetydelighet, intetsiggenhet, trivia og under-holdning(sic).” (Nyhetsspeilet - Vårt Grunnsyn, 2012)

Nyhetspeilet indikerer her at samfunnet gjøres dummere og mer trivielt ved at NWO-nettverket aktivt sensurerer nyheter og annet stoff som har intellektuelt innhold. Det som implisitt sies med dette utdraget er at det som sensureres er det som Nyhetspeilet hevder å vite – altså sannheten om verdens gang. Media, under NWOs styre, indikeres dermed å ha en rolle i å undertrykke denne sannheten og erstatte det med betydningsløs og overfladisk innhold for å holde folket på et intellektuelt nivå som NWO er komfortable med.

I tidligere nevnte Nyhetspeilartikkel ”*Utenriksministeren som Bilderberg-novise blant krigsforbrytere*” skiver Hans Gaarder om hvordan han mener sensurering av ”fakta” bidrar til å starte kriger som del av NWOs planer om verdensherredømme:

“Norges Bilderberg-manipulerte presse (hvorav medarbeiderne i visse media knapt nok kvalifiserer til tittelen «journalist») har ved gjentatte anledninger (Jugoslavia-borgerkrigen, Muhammed-karikaturene, 11. september-terroren m.v.(sic)) forsøkt å bringe utvalgte folkegrupper og statsledere i vanry (som muslimer, Libyas leder Gadaffi, Syrias leder al-Assad m.fl.). Hensikten med dette har vært å skape aksept i opinionen for ondskapsfulle krigsoperasjoner – som ikke har vært motivert utifra(sic) motivet om nasjonale selvforsvar – som har vært ledd i Bilderberg-NWOs ønske om kontroll over stadig nye land og folk, på sin vei mot verdensherredømme og en totalitær verdensregjering, bestyrt av bankierer og Illuminati.” (Gaarder, 2013).

Her hevder Gaarder at massemedia har stigmatisert visse folkegrupper og statsledere for å kunne forsvare krigføring og sanksjoner mot disse, og med dette utøve NWOs vilje i kampen for verdensovertagelse. I praksis vil dette bety at media sensurerer de faktiske forhold fordi de er kjøpt og betalt, eller mest sannsynlig selv del av NWO-nettverket.

5.3.2 Diskusjon

Det er vanskelig å skille mellom ”vanlig” politikerforakt og regjeringsfiendtlighet i ikke-konspirasjonsteoretiske kommentarfelt. Samtidig belyser dette faktum at konspirasjonskulturen er relativt vanlig i Norge. Det finnes mange forskjellige nivåer av konspirasjonskulturen, og selv om man mener at det finnes hemmeligheter innenfor norsk politikk så betyr det ikke at man også mener at regjeringen og den øvrige verden styres av en hemmelig elitistisk verdensregjering. Den type konspirasjonskultur finner man mest på nettsider som spesifikt bekjenner seg til et konspirasjonsteoretisk verdensbilde og baserer alle sine artikler på dette.

Tendensen som forekommer i kommentarfeltene til nettavisene er at kommentarene som er konspirasjonsteoretisk ladet er mye mer forsiktige og ”lettfordøyelige” enn de du finner på konspirasjonsnettsider og Siviliserte Åndsdannende Samtaler hvor det oppfordres til å ikke legge skjul på uortodokse meninger. Jeg har måttet ta grep for å finne ut hvordan personene med konspirasjonsteoretiske meninger i kommentarfeltene er utenfor kommentarfeltet, og funnet ut at de ikke gjør ”alle” sine konspirasjonsteoretiske meninger tydelige i kommentarfeltet. Dette kan definitivt ha noe å gjøre med selve formatet de publiserer i, og at de ikke nødvendigvis finner meningsfeller i ikke-konspirasjonsteoretiske kommentarfelt. Spesielt ettersom meningene umiddelbart blir drøyere når du ser på Siviliserte Åndsdannende Samtaler eller Nyhetsspeilet, hvor det er enten større sannsynlighet eller helt garantert at du møter aksept eller enighet for de uortodokse meningene.

6: Norsk konspirasjonskultur på nett – en diskursanalyse. Del 2: Språklige virkemidler.

6.1 Innledning

I første analysekapittel tok jeg for meg to av diskursene som finnes innen konspirasjonsteori på nett. I dette kapitlet skal jeg se på hvilke språklige virkemidler som tas i bruk av forskjellige konspirasjonsteoretikere for å skape og opprettholde de aktuelle konspirasjonsteoriene som det eneste rette alternativet.

De språklige virkemidlene som skal analyseres er *monologisering*, *flerstemmighet* og *kollokasjoner*. Å identifisere disse virkemidlene vil tydeliggjøre hvordan maktbalansen innenfor diskursene skapes og opprettholdes, og hvordan den konspirasjonsteoretiske argumentasjonen legitimerer seg selv gjennom språket. Det vil også avdekke hvordan språket endrer seg hos forskjellige publiseringsplattformer. Min antagelse har vært at såkalte ”nøytrale” plattformer vil oppleve å få kommentarer som indikerer konspirasjon heller enn å direkte påstå dem.

Som i første analysekapittel skal jeg inkludere materiale fra forskjellige og ulike felt på nett – både spesifikt konspirasjonsteoretiske sider og sider som i utgangspunktet ikke legger til rette for konspirasjonsteoretisk innhold.

6.2 Hegemoni i antivaksinediskursen

6.2.1 Fripresse.com

Fripresse.com er en blogg som, i følge dem selv, vil presentere tema som mainstream media unngår. I 2013 publiserte de en bloggpost med overskriften ”*Vaksiner verre enn antatt*”. Tittelen på teksten tar for gitt en realitet hvor det allerede er kjent at vaksinasjon er risikofylt, og forsterker denne antagelsen ved å hevde at situasjonen er enda verre enn fryktet. Tittelen gir dermed leseren inntrykk av at ordet ”vaksine” er et naturlig negativt ord når det brukes i denne språklige sammenhengen.

Teksten omhandler en rapport av Dr. Lucija Tomljenovic som påstår at farlige effekter av vaksinasjon dysses ned av myndighetene og at foreldre får mangelfull informasjon om vaksinene fordi politikerne ønsker å beskytte vaksinasjonsprogrammet. Ingressen går rett på sak og krever oppmerksomhet fra første setning:

”Vi mottar ikke korrekt informasjon om vaksiner:

Vaksinering har vært en hjørnestein i folkehelseprogrammet. Nå viser nye rapporter at vaksiner ikke bare er mer skadelig enn tidligere antatt, de er også i følge forskerne uten nevneverdig effekt på folkehelsen og kan i enkelte tilfeller øke mortalitetsraten for sykdommer de er ment å forebygge. Sistnevnte forhold kan blant annet gjenfinnes i statistikk for kopper fra England.” (Fripresse – vaksiner er verre enn antatt, 2013).

Overskriften stadfester umiddelbart vaksiner som negative, og dette følges av en etablering av en hemmelighetsfylt informasjonspraksis rundt vaksinene. Teksten spesifiserer kjapt at nevnte funn er basert på vitenskapelig forskning, og oppretter dermed en legitimitet som er ment å kunne stå på egne bein utenfor et konspirasjonsteoretisk rammeverk. Rapportene omtales også som ”ny”, som i vitenskapelig forstand tilsier at den trumfer eldre forskning og er derfor mer nøyaktig. Forskeren som refereres til i denne artikkelen er Dr. Lucija Tomljenovic, som blir omtalt som ”han” når hun i realiteten er en kvinne. Det er usikkert om Dr. Tomljenovics kjønnskifte kan ha vært et resultat av en glipp eller en antagelse, men kan også være en bevisst og i så fall relativt skitten legitimeringsmetode av forskningen om forfatteren anser menn som mer habile forskere enn kvinner.

Artikkelen unnlater også å nevne at Dr. Tomljenovics forskning er bedømt som pseudovitenskap, og har vært subjekt for såkalt ”debunking” ved flere tilfeller – det vil si avslørt som uholdbar forskning. Teksten bruker dermed den informasjonen den ønsker for å skape legitime argumenter, og unnlater å bruke informasjon som undergraver poengene teksten ønsker å gjøre. Barkun mener at konspirasjonskulturen vil avvise normativ vitenskapelige funn med mindre de støtter opp konspirasjonsteoriene – og dette er et godt eksempel på dette prinsippet. Om Dr. Tomljenovics forskning er vitenskapelig holdbar eller ei er en annen sak.

Videre i artikkelen skrives det:

”I henhold til forskeren foreligger det bevisst tilbakeholdelse av negativ informasjon som strategi for opprettholdelse av et stadig supplert vaksinasjonsprogram. Foreldre har i liten grad mulighet til å innhente nøytral informasjon fra uavhengige forskere i dagens helsesystem.” (Fripresse.com – Vaksiner verre enn antatt, 2013).

”Nøytral informasjon fra uavhengige forskere” blir her satt opp som kontrast til det offentlige helsesystemet. Denne ordbruken etablerer helsesystemet som det motsatte av nøytral – altså partisk. Spesifikt at de har skjulte hensikter med opprettholdelsen av det som teksten gir inntrykk av å være en helsemessig skadelig vaksinepraksis. Det foregår altså en konspirasjon som påvirker folket på en negativ måte. På grunn av denne bevisste tilbakeholdelsen av informasjon fra helsesystemet får foreldre mindre anledning til å velge om barna skal vaksineres eller ei. Helsesystemet fremstilles som en manipulerende maktinstans hvor folket lider under deres hemmelighetshold. Det ”nøytrale” og ”uavhengige” etableres i denne diskursen som informasjonen som ligger utenfor vitenskapen som helsesystemet baserer seg på, og hevder dermed at helsesystemet bruker forskning som er partisk og avhengig av ”noe”. Ved å knytte disse karakteristikene til helsesystemet etableres det et maktforhold hvor helsesystemet er umoralsk og skjuler sine egentlige hensikter med vaksinepraksisen. Slik skapes og opprettholdes hierarkiet i diskursen, og vaksinemotstand virker som det eneste rette.

Teksten fortsetter med å sitere en stor bolk av Dr. Tomljenovics rapport, og kommenterer deretter:

”Rapporten viser hvordan myndighetene, i denne sammenhengen JCVI (Joint Committee of vaccinationes(sic) and immuniztaion (sic)) undetrykker(sic) uavhengig forskning og bevisføring som går i disfavør av vaksiner. På bekostning av forbrukerhensyn fremmes også eksperimentelle og dårlige utprøvede(sic) vaksiner som trygge på spekulativt grunnlag.” (Fripresse.com – Vaksiner verre enn antatt, 2013).

Britiske myndigheter og vaksine- og immuniseringskomiteen får her tilnavn som undertrykkere av dem som skal holdes høyest i den hierarkiske diskursen – den uavhengige vitenskapen som i følge seg selv vet sannheten om vaksiner. Vaksinene beskrives som at de ”går på bekostning av forbrukerhensyn” og at de er ”eksperimentelle og dårlig utprøvde”. Myndighetene har også ”spekulativt grunnlag” for å anbefale disse vaksinene. Kritikken vinkles mot både vaksinene og myndighetene som utsteder dem, og leseren skal sitte igjen med et inntrykk av at hele vaksineindustrien er korrumpert og umoralsk. Diskursens hegemoniske

struktur og innleggets språklige virkemidler bryter ned legitimiteten til både helsesystemet, myndighetene og autoritetene som står bak vaksinepraksisen ved å etablere dem som en fiende som ikke har interesse av folkehelsen, samt at teksten unnlater å nevne informasjon som kan virke fellende for tekstens argumentasjon.

For øvrig er artikkelen skrevet med akademisk språk og ønsker sannsynligvis å imitere en vitenskapelig artikkel, hvilket ofte er tilfellet for mange konspirasjonsteoretiske tekster.

6.2.2 Fotballfrues kommentarfelt

Fotballfrues kommentarfelt representerer et forum hvor man ikke forventer konspirasjonsteoretisk innhold. Det tidligere nevnte blogginnlegget ”*Tidlig på ’n*” fikk likevel flere konspirasjonsteoretisk ladde kommentarer etter bloggforfatter Caroline Berg Eriksen skrev at hun skulle vaksinere datteren Nelia.

Den kronologisk første kommentaren om vaksiner i kommentarfeltet kommer fra bruker ”Camilla”, som jeg har omtalt i forrige analysekapittel. Hun skriver en lang kommentar om sine erfaringer rundt vaksiner, og hvorfor hun er vaksinemotstander. Kommentaren begynner med å sette leseren (rettet mot bloggens innehaver, Caroline Berg Eriksen) inn i ”Camillas” egne tanker om etterpåklokskap:

”(..)om jeg hadde visst den gang hva jeg vet nå om vaksiner...alt de inneholder(sic), farlige bivirkninger, propeganda(sic) som foregår, hvorfor helsemyndighetene er så opptatt av dette sånn EGENTLIG(...)” (”Camilla”, 2014).

Vaksiner får her knyttet til seg ord som ”farlige”, ”bivirkninger” og ”propaganda”. I tillegg beskyldes vaksinerne for å være del av noe hemmelig i regi av helsemyndighetene, hvilket forsterkes ved bruken av ordet ”egentlig” i store bokstaver. Når hun bruker ordet ”egentlig” ønsker hun å skape større effekt fordi ordet understreker at det hun skriver er sjokkerende men sant. Hun etablerer helsemyndighetene som umoralske fordi de angivelig har andre hensikter enn folkehelse i sentrum. Dette vises også lenger ut i kommentaren hennes, hvor hun for øvrig også kommer med et svært beskjedent bidrag til flerstemmighet i diskursens hegemoni:

”Sykehuset nektet at dette var bivirkninger av vaksinen hun fikk to uker tidligere (mmr)(sic), selv har jeg lest så mye om dette med vaksiner og innhold at jeg vet det er ren løgn. Med litt søking på google(sic) vil du finne info hvor det står at feberkramper er en bivirkning på barn. (”Camilla”, 2014).

Flerstemmigheten åpenbarer seg i første del av setningen, ved at vi blir fortalt sykehusets offisielle standpunkt på saken. Sykehusets forklaring bli dog kjøpt tilbakevist av ”Camillas” egen uavhengige forskning på Internett, ettersom hun allerede har etablert helsemyndighetene med tilhørende sykehus som uærlige. ”Camilla” etablerer faktisk Google som en høyere myndighet innen medisin enn medisinerne. Hun delegitimerer dermed yrket som helhet fordi hun mener legevitenenskapen er skapt som en del av et større spill – hvilket eksemplifiserer Barkuns teori om at all normativ vitenskap må være falsk på grunn av dens avhengighet til konspirasjonen.

”Camilla” nevner søkemotoren Google som referansepunkt for hvordan hun vet at helsemyndighetene lyver om vaksinens bivirkninger. Dette referansepunktet kan virke både legitimerende og nedbrytende for hennes argument, ettersom man kan finne både gode og dårlige kilder ved å søke på nett. Det er dog rimelig å anta at ”Camilla” aktivt har søkt etter artikler og funn som støtter opp antagelsene hun erfarte etter å ha vaksinert sin datter. Det diskuterbart mest effektive virkemiddelet hun bruker i kommentaren må dog sies å være emosjonell og personlig billedbruk i beskrivelsen av situasjonen hun mener var et resultat av vaksinasjon:

”(..) jeg har en på snart fire måneder, og hun skal ikke vaksineres. Den ene vaksinen førte til feberkramper; øynene rullet bakover, fikk ikke kontakt ned henne på femten min, armer og bein ristet, kroppen ble blå-grå, hender og fltter(sic) ble blå. Vi ble hentet i ambulanse og undersøkt videre på sykehuset pga(sic) at krampene varte så lenge. Tårene mine trillet da jeg så den livredde jenta på 15mnd ligge fastspent naken i et teppe i sykebilen.” (”Camilla”, 2014)

”Camilla” spiller i stor grad på at leseren nærmest blir tvunget til å kjenne medfølelse overfor situasjonen hun og barnet hennes har gått gjennom. Hun maler et bilde som virker svært skremmende for enhver småbarnsforelder, og beskriver hendelsen som en direkte følge av vaksinen. Når hun i tillegg hevder at disse bivirkningene er kjente for helsemyndighetene så etablerer hun dem som en ondskapsfull makt som ikke har interesse av verken hennes eller noen andres barn. Dette tydeliggjøres mot slutten av kommentaren:

”Håper di(sic) gjør grundig og nøytral research før du tar vaksiner. .og nøytral info får du ikke på helsestasjonen (de gir deg brosjyre fra vaksineprodusent). Dette er et veldig viktig valg dere skal ta. Jeg angret på at jeg fulgte strømmen og ikke gjorde research første gangen.” (”Camilla”, 2014)

Det etableres her at ”nøytral research” *ikke* er informasjonen som utgis av helsemyndighetene. Helsemyndighetene er dermed avhengige av en utenforstående instans som distribuerer intensjonell feilinformasjon om vaksiner. Denne instansen er, i følge ”Camilla”, vaksineprodusenter. Det indikeres også sterkt at den virkelig nøytrale informasjonen nødvendigvis er den ”Camilla” har funnet, og at viten om denne informasjonen er overbevisende nok til å unngå vaksiner. Hun sidestiller også det å vaksinere med ”å følge strømmen” og, i prinsippet, å være uvitende om sannheten. Leseren skal da sitte igjen med inntrykket av at å vaksinere barnet sitt er det samme som å sette barnet i fare - at man er ukritisk og naiv. ”Camilla” etablerer helsemyndighetene og vaksineprodusentene som fiender for barns helse, og som ansvarlige for hennes datters anfall med feberkramper.

6.2.3 Nettavisenes kommentarfelt

Aviser, både i papirform og på nett, er unektelig del av det mange kaller mainstream media. Når media rapporterer om vaksiner skal de i prinsippet skrive nøkternt og objektivt, hvilket kan virke provoserende for konspirasjonsteoretikere som mener media dekker over de faktiske forhold og at media gir et feilaktig bilde som for alle andre virker objektivt. I de fleste tilfeller finner vi bidrag til antivaksinediskursen i kommentarfeltene som tilhører vaksineartikler.

Dagbladet publiserte i 2012 en nettartikkel om at flere som hadde tatt svineinfluensavaksinen krever erstatning fordi de mente det hadde forårsaket senere påvist autisme. En bruker som kaller seg selv thetruth skriver:

”Jeg er glad jeg fikk advart mange mot vaksinen. Men dessverre falt de fleste for frykten for lot seg vaksinere av David Rockefeller(..)” (thetruth, 2012)

I samme kommentar deler brukeren en lenke til en blogg med tittelen ”thetruthno” – Exposing the truth”. Bloggen har klart konspirasjonsteoretisk innhold, og er tydeligvis ett av denne brukerens referansepunkt, eller muligens også brukerens egen blogg ettersom navn på bruker og navn på blogg er svært like.

Når thetruth skriver at han eller hun er glad for at ”jeg fikk advart mange mot vaksinen” er ordet ”advart” bevisst brukt for å indikere at vaksinasjon er noe folk har behov for å advares mot. Dette kontra andre og mer nøkterne ord som kunne blitt brukt, for eksempel ”fortalt om” eller ”informert om”.

Thetruth knytter frykt som årsaken til at man lot seg vaksinere til tross for brukernes (og implisitt andre meningsfellers) advarsler. Til sist hopper han over mange ledd i argumentasjonen sin og påstår at David Rockefeller er ansvarlig for vaksinen som thetruth allerede har gjort klart at er, på ukjent vis, negativ. Rockefeller skal representere den onde makthaveren som direkte injiserer brukeren med farlige kjemikalier/kvikksølv - som en kjempe blant dverger. Meningen med å gi lite informasjon for deretter lenke til det som trolig er brukerens egen konspirasjonsteoretiske blogg er antageligvis å gjøre leseren interessert i hva kommentaren har hoppet over i sin argumentasjon, ettersom plasseringen av lenken indikerer at man kan finne mer informasjon der. Her er det høyst relevant å betrakte hva denne kommentaren *ikke* sier. Thetruth skriver ingenting om *hvem* David Rockefeller er eller hvorfor han skulle ha noen som helst relevans for vaksinepraksisen eller dens potensielt autismedremmende effekter. Han unnlater også å bidra til diskursiv flerstemmighet ved å vurdere muligheten av at det har forekommet en kausal tankefeil - en såkalt *post hoc ergo propter hoc*, hvor det gjøres høytsvevende antagelser basert på en kausalitetsrekke som tillater flere mulige årsaker til resultatet. Dette er en svært typisk måte å argumentere på i konspirasjonskulturen.

En annen bruker har kommentert med sitt fulle navn som brukernavn, og får derfor alias ”Kyrre”. Han stiller en rekke retoriske spørsmål for å illustrere sitt sinne mot vaksinen og effektene han mener de har forårsaket:

”Glem heller ikke statsminister Jens Stoltenberg, som proklamerte for oss alle: "Jeg har vaksinert meg!", noe som ga en ytterligere "trygghet" for oss andre i den ekstreme påvirkningen vi var utsatt for. Hvordan var det med helsetoppene selv? Tok de vaksinen? Barna deres? Og barna til Jens? Våget disse foreldrene å presse ungene til å vaksinere seg med et middel som var uprøvd, og hvor produsentene nektet å ta ansvar? Våget de å ta det selv? Er det sant at Jens gjorde det, eller var det en forbanna løgn for å presse oss andre? Folk flest opplevde det som et svik mot medmennesker å unnlate å vaksinere seg. Vi kunne bli ansvarlige for helsen til andre, i verste fall til at medmennesker døde. Nå er det på høy tid at de som presset oss, stiller opp for å svare oss, på samme måte som de gjorde de de ville ha oss alle til å ta vaksine! Dette er den andre vaksineskandalen i Norge de siste årene. Forrige gang var det forsøk på massevis av ungdommer med vaksine mot hjernehinnebetennelse. Også den endte med tragedier som skal følge mange familier livet ut.” (“Kyrre”, 2012)

”Kyrre” legger i denne kommentaren all skyld på daværende statsminister Jens Stoltenberg og de såkalte ”helsetoppene”. Når han bruker ordet ”helsetoppene” ønsker han å etablere de ansvarlige for vaksinepraksisen som elitistiske, og dermed separate fra det øvrige folket. Dette bidrar til å etablere et inntrykk av makthaverne som arrogante og likegyldige.

”Kyrre” bruker ordet ”proklamerte” når han skriver om at Stoltenberg sa han hadde tatt vaksinen. Han tegner da et bilde av en høytidelig og nærmest forkynnende statsminister som står foran et folk som er i tvil, og lurer dem inn i en falsk trygghet. Deretter kommer ”Kyrre” med en rekke spørsmål som vi kan anta er retoriske ettersom de virker å være del av kommentaren for være et overbevisende språklig virkemiddel. Når ”Kyrre” stiller disse spørsmålene gjør han det som en overbevisningstaktikk. Han mener han selv vet svarene på disse spørsmålene, og stiller dem fordi de implisitte svarene vil indikere konspirasjon. Samtidig passer derav også kommentaren hans bedre inn i miljøet den er publisert i, ettersom en rent konspirasjonsteoretisk kommentar ville skilt seg ut i kommentarfeltet til en nettavis. Han ”mykner opp” kritikken ved å stille kritiske spørsmål i stedet for å skrive det han mener er svarene. Man kan også sammenligne de retoriske spørsmålene med kollokasjoner, ettersom de bidrar til å gi en eksplisitt mening der bare det implisitte skrives. Han passer på å tilhøre den passende sjangeren så han kan opprettholde en viss legitimitet.

”Kyrre” knytter i tillegg flere ord og fraser opp mot vaksiner og de ansvarlige som står bak: ”ekstrem påvirkning”, ”utsatt for”, ”våget”, ”presse”, ”uprøvd”, ”nekte å ta ansvar”, ”forbanna løgn”, ”svik”, ”døde”, ”vaksineskandale” og ”tragedier”. ”Kyrre” bruker disse språklige virkemidlene for å skape et hegemoni i diskursen hvor de ansvarlige for vaksinen etableres som onde makter som visste at vaksinen var skadelig men anbefalte den til folket likevel. Antivaksinemiljøet etableres dermed som motpolen til de onde maktene, og som de gode og omsorgsfulle beskytterne som har folkets helse som prioritet.

En annen bruker som er skeptisk til vaksiner, men på grunnlag av helsemessige årsaker fremfor skepsis til helsemyndighetene finner vi i VGs nettartikkel *“Åtte norske spedbarn ble ”prøvekaniner” for svineinfluensa-vaksinen*” fra 2012:

”Eg satsar heller på immunforsvaret mitt enn ein kjemisk blanding som kjem u-testa ut av laboratoriet. Me veit enda altfor lite om kroppen og mykje foregår enda ved prøving og feiling.” (”Reinert”, 2012)

”Reinert” etablerer her vaksinen som unaturlig og dårlig utprøvd, og følgelig med uante effekter. Som kontrast får leseren inntrykk av at immunforsvaret er det naturlige og at kroppen selv ordner opp uten hjelp fra kjemiske stoffer. Han tegner et bilde av vaksinen som en unaturlig og ustabil laboratorievekst som er mer en inntrenger på immunforsvaret heller enn et hjelpsomt virkemiddel som kroppen behøver for å holde seg frisk. Til sist poengterer han at det fortsatt mangler informasjon om hvordan best mulig ta vare på kroppens helse. Dette kan bety flere ting i denne sammenhengen. ”Reinert” kan mene at han har liten tiltro til *dagens* vaksiner, men ikke nødvendigvis tviler på helsemyndighetenes og vaksineindustriens overordnede hensikter om å bedre folkehelsen. Han kan også mene at forskning til slutt vil vise at alternative metoder er effektive og at immunforsvaret må få være i fred for å opprettholde en god helse.

”Sindre” stiller også spørsmål ved vaksinepraksisen, men retter fokus på de ansvarlige heller enn selve vaksinen:

”(..) rart at bare man stiller kritiske spørsmål om stat å(sic) ledere i dette landet så er man en paranoid konspirasjonsteoretiker.men(sic) du har nok rett...ondskap å(sic) maktmisbruk forsvant nok sporløst rundt 1945 å(sic) har ikke eksistert i vesten siden det..puh(sic) nå kan jeg sove godt om natta å aldri uroe meg mer for norge(sic) er jo ett(sic) demokrati å(sic) elitepolitikere i dette landet elsker oss alle:D(sic)” (“Sindre”, 2012)

”Sindre” desarmerer leseren umiddelbart ved å ironisere over at man ikke kan være autoritetskritisk uten å stemples som konspirasjonsteoretiker. Implisitt betyr dette at han selv mener han ikke er konspirasjonsteoretiker, og at resten av kommentaren skal leses uten forhåndsdømming. Hele kommentaren er full av ironi, og brukes for å latterliggjøre enhver leser som måtte mene at det ikke finnes maktmisbruk i Norge i dag. ”Sindre” bruker denne ironiseringen fordi han mener sannheten om Norge er så klar og åpenbar at man må være mindre intelligent for å ikke skjønne det. Dette er et språklig virkemiddel som rasjonaliserer og legitimerer hans implisitte, men likevel relativt åpenbare meninger om det han mener er et falskt demokrati ledet av politikere som ikke har folkets interesse som prioritet.

Om ”Sindre” hadde skrevet denne kommentaren uten ironi ville vi sett en svært åpenbart konspirasjonsteoretisk tekst med sterkt autoritetskritiske og regjeringsfiendtlige trekk. Ironitaktikken løsriver ”Sindre” fra å måtte skrive bastante og provoserende meninger på en

måte som ikke kan tolkes. Den tillater ham å skrive sine meninger i en form som kan benektes, modifiseres eller hevdes som overdrivelse i et potensielt møte med kritikk.

6.3 Hegemoni i politikkdiskursen

6.3.1 Nyhetsspeilet

Nettmagasinet/fellesbloggen *Nyhetsspeilet* har mange bidragsyttere, og noen av dem har bidratt med over 100 artikler over tid. Hans Gaarder - en av Nyhetsspeilets mest hyppige bidragsyttere, publiserte i 2009 artikkelen ”Beretningen om en planlagt pandemi”. Han lister opp det Gaarder kaller Folkehelseinstituttets (FHI) milepæler for pandemi, og det er helt tydelig av både tittel og tekst at Gaarder mener FHI bevisst iscenesetter falske pandemier. Det eksemplifiseres blant annet av artikkelens første linjer:

”Onsdag 18. november hadde jeg hadde en liten epostutveksling med Folkehelseinstituttets Preben Aavitsland. Spørsmålet til Preben lød: Hei Preben, bare et spørsmål: Hvor lenge har du hatt «pandemi» (pandemisk planlegging) som ditt arbeidsområde?

Svaret lød:” (Gaarder, 2009)

Under denne teksten har Gaarder satt inn en skjermdump med Aavitslands svar, som er ”Hei. Takk for meldingen. Jeg har jobbet med blant annet pandemiplanlegging i rundt ti år, tenker jeg.” Som bildetekst til skjermdumpen skriver Gaarder ”Folkehelseinstituttet har planlagt pandemien i lang tid”.

Denne bolken står helt for seg selv og refereres ikke til gjennom resten av artikkelen. Det er naturlig å anta at den står for seg selv for å gi en viss ubestridelig effekt til artikkelens budskap. Gaarder vil at vi skal lese denne bolken og få bakoversveis over at en ansatt ved FHI har avslørt at pandemiene planlegges. Det er også sannsynlig at mange av Nyhetsspeilets lesere også får denne reaksjonen, fordi de systematisk leter etter glipper i systemet som de anser som konspiratoriske. Ordet ”pandemiplanlegging” betyr, for Gaarder, at pandemiene er planlagte. For andre, og høyst sannsynlig spesielt for daværende FHI-ansatt Preben Aavitsland, betyr det å planlegge tiltak for å minimere effektene av en eventuell pandemisituasjon. Det er dermed relevant å her spørre seg om hva som ikke inkluderes i denne artikkelen, for eksempel øvrige mailkorrespondanser mellom Gaarder og Aavitsland eller en potensiell fortsettelse på mailen som refereres til av Gaarder som bevis på

pandemiplanleggingen. Det er naturlig å anta at intet annet som kan tolkes konspiratorisk er nevnt i mailen ettersom det i så fall ville vært del av artikkelen.

Punkt nummer én på listen er ”1. WHO endrer status fra rådgivende til ordregivende ”i tilfelle av pandemi” f.o.m. 2007” (Gaarder, 2009). Når Gaarder setter anførselstegn før og etter ”i tilfelle av pandemi” er dette gjort med overlegg, spesielt siden han allerede har gjort det klart at han mener pandemier er langt fra tilfeldige. Han gjør det samme i bildeteksten: ”I 2005 ble WHO's(sic) myndighet endret fra rågivende(sic) til ordregivende i tilfelle av et "pandemi-utbrudd", som WHO selv nå kan erklære etter eget forgodtbefinnende” (Gaarder, 2009). Anførselstegnene er et språklig virkemiddel som brukes for å ytterligere poengtere at pandemiene er planlagte, og for å nærmest latterliggjøre ideen om at en pandemi skulle kunne bryte ut uten at konspiratoriske makter står bak. Gaarder gjør det også klart at WHO ikke tar faktiske forhold i betraktning, men erklærer pandemi når det passer dem.

Enda et ”bevis” legges frem i form av neste punkt på listen: ”2. Norske myndigheter registrerer domenet www.pandemi.no (2005)” (Gaarder, 2009). Dette punktet står også for seg selv uten videre forklaring fra Gaarder, men det indikeres sterkt at dette er et bevis for at pandemien er planlagt lenge før den brøt ut. De øvrige punktene i beretningen om en planlagt pandemi er: ”3. Kvikksølv i vaksiner gis et særskilt unntak fra totalforbudet mot kvikksølv (2007/2008)”, ”4. Norske myndigheter inngår avtale om kjøp av «pandemi-vaksine» til hele Norges befolkning (2008)”, ”5. Farmasiselskapet Baxter patenterer svineinfluensavaksine (2008)”, ”6. Folkehelseinstituttet fremlegger en plan for massevaksinasjon mot pandemisk influensa i norske kommuner (2008)”, ”7. Et debattinnlegg i Aftenposten antyder at det planlegges at media skal spre pandemi-panikk i 2009 og at det vil dukke opp en særs tvilsom vaksine mot en relativt harmløs influensasykdom (2008)”, ”8. WHO endrer definisjonen på pandemi etter svineinfluensautbruddet i Mexico ved å fjerne kriteriet «høy dødelighet» som nødvendig for pandemi-erklæring”, ”9. Massevaksinering har hele tiden vært hovedhensikten bak FHI's(sic) pandemiplan”, ”10. FHI's(sic) «Pandemi-Preben» Aavitsland er kommet i offentlighetens søkelys etter års arbeid med pandemi-forberedelser i det skjulte”, ”11. Svært mye tyder på at massevaksinering med tvilsomt serum har vært hovedhensikten med pandemi-planene og -utbruddet, både fra WHO og FHI sin side.” (Gaarder, 2009).

Hensikten med denne listen er utvilsomt å argumentere for overskriftens påstand. De forskjellige punktene illustreres med bilder eller dokumenter, med tilhørende bildetekst. Gaarder vil forklare den angivelig planlagte pandemien ved å legge frem en kausalitetsrekke

som følger hendelsene han mener har vært viktige i planleggingen. Noen av punktene reflekterer virkelige hendelser på en nøktern måte, mens andre reflekterer Gaarders konspirasjonsteoretiske synspunkter. Disse punktene blandes med den største selvfølgelighet, og de nøkterne og informative punktene farges dermed av de konspirasjonsteoretiske punktene. De nøkterne punktene plasseres inn i en konspirasjonsteoretisk kontekst, noe som er et effektivt virkemiddel for å skape legitimitet rundt artikkelens hovedpoeng: at Folkehelseinstituttet planlegger pandemier.

Noen av punktene forklares mer utdypende, og her finnes det flere språklige virkemidler som brukes for å opprettholde Nyhetsspeilets konspirasjonsteoretiske verdensbilde som det eneste logiske alternativet: ”farlig” om kvikksølv i vaksiner, ”uforståelige” og ”uansvarlige” om unntaket fra kvikksølvforbudet, systematisk bruk av anførselstegn rundt ordet ”pandemivaksine”, ”mangel på dødelighet” om svineinfluensaen, og lignende formuleringer. Disse ordene og vendingene brukes for å etablere konspirasjonsteoriene som her omtales som legitime. Relativt nøkterne fakta i begynnelsen av listen utvikler seg til langt mindre nøkterne konspirasjonsteorier mot slutten av listen. Inntrykket som leseren er ment å sitte igjen med må sies å være at punktene ikke er utdypet og forklart i særlig grad fordi de står som gode nok eksempler, både for seg selv og samlet, for å overbevise leseren om at myndighetene, regjeringen, WHO, FHI og alle involverte planlegger pandemier for egen vinning. Kombinert med overskriften og de første setningene som beskriver mailkorrespondansen med en ansatt ved FHI er det helt klart at budskapet er at det foregår konspirering innenfor myndighetsorganer.

Til tross for at denne listen er ment som en argument for konspirasjonsteori så forholder Gaarder seg spørrende til slutt, og bidrar dermed til en slags amputert flerstemmighet i diskursen:

”Var massevaksinering hovedhensikten bak alle årene med pandemiplanlegging? Hva var i så fall hensikten – god eller ond? Og hvordan skal vi egentlig tolke norske helsemyndigheters og medias rolle som pandemi-teaterets primære drivkrefter?” (Gaarder, 2009)

Gaarders publikum for denne artikkelen er for det meste meningsfeller som ferdes på Nyhetsspeilet og andre lignende nettsider. Spørsmålene som stilles kunne vært ment som et forsøk på å problematisere sin egen artikkel og skape flerstemmighet. Det er dog mer sannsynlig at disse spørsmålene stilles for å ytterligere skape legitimitet til Gaarders

konspirasjonsteoretiske poeng. Spørsmålene er allerede besvarte gjennom Nyhetsspeilets grunnsyn og Gaarders øvrige bidrag til Nyhetsspeilet. De kunne dermed like gjerne vært formulerte som påstander og ikke spørsmål, ettersom de tjener den samme hensikten innenfor konteksten de befinner seg i.

6.3.2 Siviliserte Åndsdannende Samtaler

Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler* eksisterer som et forum hvor man kan komme med alle meninger og synspunkter og møte aksept for dem, uansett hvor uenige resten av gruppen måtte være.

En av bidragsyterne til Nyhetsspeilet er også å finne på den tidligere nevnte Facebookgruppen *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*. Han har også sin egen konspirasjonsteoretiske nettside hvor han deler sine egne meninger og funn. ”Karl-Rune” representerer en viss flerstemmighet når han publiserer tanker, meninger, lenker og selvskrevne artikler i *Siviliserte Åndsdannende Samtaler*, ettersom en annen relativt aktiv bruker - ”Magnus” - indikerer at Nyhetsspeilet ikke er en god kilde: ”Det er ikke ofte jeg legger ut artikler fra nyhetsspeilet, men denne her var interessant.” (”Magnus”, 2013).

Selv om ”Karl-Rune” og ”Magnus” ikke samtaler nevneverdig med hverandre i Facebookgruppen så kan flerstemmigheten ses ved at de begge er aktive innenfor samme forum. Når ”Magnus”, som ved flere anledninger har uttrykket konspirasjonsteoretiske meninger i gruppen, gjør det klart at han i utgangspunktet ikke mener Nyhetsspeilet er en habil kilde, bidrar han til å skape implisitte interne uenigheter i konspirasjonskulturen. ”Karl-Rune” og ”Magnus” er begge konspirasjonsteoretikere, men forholder seg til ulike kilder, hvilket er en klar flerstemmighet innenfor et miljø som generelt pleier å samles rundt en felles fiende: myndighetene og makthavere i både synlig og potensielt skjult form.

”Geir”, en svært aktiv deltager i *Siviliserte Åndsdannende Samtaler* som har flere konspirasjonsteoretisk ladde innlegg i gruppen, skriver om en video som handler om bruken av hamp i Danmark:

”Politikerne vet ikke hva vi skal livnære oss av etter oljen tar slutt. Mao vi har en gjeng med uopplyste mennesker som er mer interesserte i kjøre i de samme gamle sporene enn de er med å sette seg inn i alternative muligheter.” (”Geir”, 2013)

”Geir” etablerer ”politikerne” som en homogen gruppe som kollektivt har forkastet ideen om å ta i bruk ”alternative muligheter” - selv når de nåværende metodene ikke kan brukes lenger. ”De gamle sporene” representerer de nåværende metodene og etableres som utdaterte og lite virkningsfulle. ”Geir” knytter også positivitet til de alternative metodene. ”Alternative muligheter” føles nytt og spennende når det settes i kontrast til ”de samme gamle sporene”, og språkbruken gir dermed inntrykk av at det er de alternative metodene som er å foretrekke. ”Geir” gir dermed inntrykk av at politikerne nekter å bruke alternative metoder fordi de er uvitende, og nærmest på trass. Videoen som følger med innlegget er en del en av en dokumentar som heter ”Kampen om Hampen” og handler blant om hvordan bruken av hamp har blitt stigmatisert på politisk grunnlag. Den implisitte beskjeden som ”Geir” formidler ved å lenke til denne videoen er at han vil formidle tidligere politisk konspirasjon med økonomisk motivasjon, og dermed sannsynliggjøre sitt eget regjeringsfiendtlige standpunkt.

I en annen diskusjon som begynte med å latterliggjøre de mindre og mer obskure norske politiske partiene, men som går over i en diskusjon om hvilke partier som støtter ”seriøs komplementær medisin og personlig valgfrihet”, skriver ”Truls”:

”Folk må få velge akkurat den behandleren de vil, uavhengig av om behandlingsformen er dokumentert effektiv i vitenskapelige studier. Vi må innse at mange effektive metoder ikke blir sponset simpelthen fordi de virker for bra. Studier er dyre, og er avhengige av folk forblir halvsyke og avhengige så de kan tjene inn igjen utgiftene.” (”Truls”, 2013).

”Truls” forklarer her at noe alternativbehandling er virkningsfullt og at dette dysses ned fordi det ikke er økonomisk hensiktsmessig for myndighetene. Han etablerer alternativ behandling som en effektiv kur som vil slå ned på av de han mener tjener på at disse behandlingene unngår offentlig støtte, og at vitenskapelige studier ikke reflekterer realiteten på grunn av dette. Han knytter ord som ”dyre”, ”halvsyke” og ”avhengige” til medisinske vitenskapelige studier, og knytter ”effektive” og ”bra” til alternative behandlinger, og plasserer dermed alternativbehandling på toppen av diskursens hierarki. I kontekst med at det snakkes om det da kommende stortingsvalget er det klart at han mener partiene som ikke støtter alternativ behandling er fiender av folket, og har økonomisk drevne motiver kontra folkets beste. Det

gis inntrykk av at denne praksisen er korrumpert og at myndighetene som gir støtte til studiene er uinteresserte i folkehelsen og kun interesserte i det økonomiske aspektet.

”Geir” kommenterer det følgende på en lenke han publiserer i gruppen - en nettartikkel fra Aftenposten titulert ”*Åtte Syria-spørsmål som du bør vite svaret på*” (2013):

”Trodde Aftenposten var en objektiv avis jeg, men denne artikkelen som er et reint avskriv fra The Washington Post skrevet av Max Fisher beviser at slik er det dessverre ikke. Dette er rein propaganda for USA, Obama hadde ikke klart å formulere det bedre om han så ville. Er vel også en grunn til at det ikke går an å kommentere under artikkelen tenker jeg, for da ville jo subjektiviteten denne artikkelen oser av blitt utfordret big time. Ville vært interessant å fått greie på hvem det var som godkjente at denne artikkelen skulle gå i trykken.” (”Geir”, 2013)

”Geir” etablerer Aftenposten som et talerør for amerikanske politiske makter. Han knytter innholdet i artikkelen om Syria til ”propaganda”, som utvilsomt er et negativt ladet ord, og er en metode for å bryte ned Aftenpostens legitimitet. Han tar også opp temaet om sensur, og gir inntrykk av at han tar folkets ord i egen munn når han hevder at det ville forekommet mye kritikk av artikkelen om ikke kommentarfeltet hadde uteblitt. ”Geir” bygger dermed opp sin egen mening som folkets konsensus, og dermed som den rådende mening.

6.3.3 Nettavisers kommentarfelt

Det skrives utallige artikler om både global- og norsk politikk i norske nettaviser. Mennesker som har sterke meninger om hva som *egentlig* er årsakene til politiske hendelser forsøker å dele dette med omverdenen gjennom kommentarfeltene.

”Ove” skriver i kommentarfeltet til VGnetts artikkel ”*Krisene som må løses*” fra 2011:

”Problemet er at demokrati er et luftslott. Det er uansett ingen "accountability". Det har omtrent null å si for driften av landet og resultatene hva vi velger. Uansett blir det en gjeng eldre mennesker som kun bryr seg om makt og penger. Det er jo tydelig nok når lobbykrefter har begynt å få innpass i Norge. Demokrati er bare en fin måte for et nasjon å la folket tro de har noe som helst makt.

Etter en stund når det viser seg at de folkevalgte ikke gjør jobben sin så kommer det opptøyer (som mange plasser i europa(sic) i det siste). Dog tviler jeg det kommer til å skje i lille sosialiststaten Norge der lekeplasser skal pakkes inn i carebear fluff.” (”Ove”, 2011)

”Ove” etablerer det norske demokrati som en ikke-eksisterende utopi – et luftslott. Denne sammenligningen gjør det umiddelbart tydelig hva han mener om den norske stat og folkets påvirkning, hvilket bekreftes gjennom resten av kommentaren. Han omtaler norske politikere som ”eldre mennesker som kun bryr seg om makt og penger”, og indikerer med denne språkbruken at norsk politikk i praksis er likegyldige til folkets ønsker, og at deres motiver er utelukkende egoistiske. Dette skylder han delvis på såkalte ”lobbyister”. Samtidig beskriver han politikerne som ”eldre”, som i denne sammenheng må sies å betegne et negativt trekk, hvor politikerne og deres praksis er utdatert. Det er uklart hvem ”Ove” mener bedriver lobbyvirksomhet mot den norske stat, men ved å indikere lobbyvirksomhet gjør han det tydelig at han mener det foregår korrupsjon og konspirasjon innen norsk politikk, og at eksterne makter tjener på dette.

Med denne kommentaren bryter ”Ove” ned legitimiteten til norsk demokrati ved å hevde at den i praksis ikke finnes. Han unnlater å skrive hvem han mener står bak konspirasjonen han indikerer at finnes, og dette gir mye rom for tolkning. For eksempel kan dette indikere at han generelt frykter for at ”noe” skjer i regi av ”noen” og at han er skeptisk mot maktinstanser fordi han lider av en form for agency panic.

Kommentarfeltene til nettavisene kan ikke sies å være et forum hvor det spesifikt oppfordres til å komme med konspirasjonsteoretiske meninger. Mange velger dog å dele konspirasjonsteoriene, kanskje i håp om at flere skal ”våkne opp” og innse hvordan verden ”egentlig” er. Noen skriver omfattende og forklarende om teoriene, men som kontrast finner vi også kommentarer som sier lite eller ingenting om man ikke vet hva man leter etter. Et eksempel på dette finnes i VGs nettartikkelen *“Åtte norske spedbarn ble ”prøvekaniner” for svineinfluensa-vaksinen”* fra 2012, hvor flere kommentatorer bruker mange linjer på å sette spørsmål ved helsemyndighetene, vaksineindustrien og deres hensikter. En bruker, som får navnet ”Stig”, skriver dog ganske enkelt bare ”*N.W.O.*” (”Stig”, 2012).

Dette er tydeligvis alt ”Stig” er villig til å bidra med i diskursen, men han har potensielt plantet et frø som kan bety mye for mennesker som er kjente med teorien om New World Order. Hvorfor ”Stig” har valgt å forholde seg så kort i uttalelsen sin vites ikke, men den kan virke som en katalysator for å få andre gryende konspirasjonsteoretikere til å fortsette diskursen i tråd med NWO-teorien. Det er nemlig få av de konspirasjonsteoretiske

kommentarene i nettavisenes kommentarfelt som spesifikt nevner NWO som den hemmelige verdensregjeringen. De holder seg vanligvis til å indikere konspirasjon i myndighetsorganer eller i regjeringen, og indikerer også ofte at det finnes eksterne samarbeidspartnere som trekker i trådene. Kommentarfeltene i nettavisene nevner ofte systemkonspirasjoner, men kommer sjeldent inn på temaet om superkonspirasjoner til tross for at disse ofte antydes om uten av de forklares videre. Dette kan ha med sjangertilhørighet å gjøre ettersom publikumet er ”alle”, og ikke meningsfeller som er dypere i konspirasjonskulturen enn den gjengse nettavisleser. Det finnes dog unntak til denne regelen, eksemplifisert av ”Torunn”.

”Torunn” kommenterer på VGs nettartikkel ”*Velgerne vil ikke la Erna styre alene*” fra 2012, og begynner med å fortelle leseren om hvorfor norske politiske partier er irrelevante:

”Hva er lenger forskjellen på AP og Høyre? Bilderbergere er de alle sammen, som jobber mot felles mål; overdra norsk makt på fremmede hender. New World Order. De er allerede godt i gang med dette store landssviket, uten at det norske folk ser eller vet hva som skjer.

For å kunne endre maktstrukturen i Norge, føre den ut av landet så må det skapes uro og kaos i eksisterende samfunn. Regjeringen har svart dette med bevisst å kjøre på med innvandring fra kulturer som står langt fra vår egen. Det samme med religionsmessig stor avstand. Denne innvandringen er både planlagt og ønsket fra denne regjeringen, med de følger det har gitt samfunnet. Videre har de ført makten over ved å signere så og si alle direktiver til EU, bortsett fra tre stykker.” (”Torunn”, 2012)

Det er ingen tvil om hva ”Torunns” syn på verden er. Når hun skriver ”Hva er lenger forskjellen på AP og Høyre?” indikerer hun at hun ikke kun mener AP og Høyre, men også de øvrige politiske partiene i Norge som har en slags maktposisjon. Hun nevner både Bilderberger-gruppen og New World Order som pådrivere for å ”skape uro og kaos”, og mener disse allerede har sterkt fotfeste innenfor norsk politikk. ”Torunn” argumenterer for det norske folks uvitenhet når hun hevder at Norge er på vei mot en overtagelse. Dette er et effektivt og vanlig virkemiddel innen konspirasjonskulturen, ettersom argumentet bygger på at realiteten skjules og at konspirasjonen derfor finnes til tross for beviselige motargumenter.

”Torunn” refererer også til temaer som hun sannsynligvis vet er effektive blant det norske folk, som innvandring og religiøse forskjeller, og skylder også dette på bevisste og strategiske trekk av en korrumpert statsmakt. Hun inkluderer med dette en stor del av leserne som har sterke meninger om innvandring og/eller religion, og gir konspirasjonsteorien ytterligere potensiale til å rekke ut til flere mennesker.

Hun fortsetter tiraden med å forklare videre om hvordan NWO har planer om å overta makten

i Norge:

”De siste 3-4 år er over 30.000 gårdsbruk langt(sic) ned i Norge. Det har staten sørget for bevisst for at Norge ikke lenger skal være en selvberget nasjon, men bli avhengig av verdenssamfunnet der ute; New World Order. Norske forekomster for næring, energi og vann selges ut av landet. Vi kan komme i den situasjon at vi ikke lenger har tilgang på eget drikkevann her i Norge, som følge. Kraft og vannverk vil denne regjeringen la kjøpe opp av utenlandske interesser.

For at et maktoverdragelse skal kunne skje så må monarkiet bort. Det svarte Kristin Clemet fra tenketanken Civita med forrige fredag i VG, med at de nå mente at tiden var inne for å sette kongehuset ut på anbud. Hun og hennes meningsfeller i Civita mente at kronprins Haakon ikke automatisk skulle rykke opp som konge etter sin far. Kristin Clemet er Bilderberge(sic), som jobber for New World Order, sammen med bl.a(sic) flere i Stoltenbergfamilien iflg(sic) Per-Aslak Ertresvågs bok, Makten bak makten.” (”Torunn”, 2012)

”Torunn” bruker skremselspropaganda ved å hevde at utviklingen i Norge til slutt vil føre til katastrofale situasjoner, blant annet mangel på drikkevann, og at dette er bevisste taktikker som NWO har satt i gang gjennom makten de har over regjeringen. Hun forespeiler en fremtid hvor Norge har mistet all selvforsyning og hvor de kjente samfunnsrammene rives bort til fordel for NWOs planer mot overtagelse. Disse påstandene er skremmende om de er riktige, og dette kan i seg selv være et effektivt språklig virkemiddel – å skremme leseren så leseren tvinges til å vurdere om det er sant. Dette kan virke som en pådriver for agency panic i visse tilfeller. En slik effekt kan potensielt resultere i flere gryende konspirasjonsteoretikere som skaffer sin informasjon fra Internett og tvilsomme publikasjoner.

Her er det definitivt relevant å betrakte hva som *ikke* nevnes i teksten som er med på å skape hegemoni i diskursen. Det refereres til en bok som bekrefter hennes påstander, men det sies ingenting om hvilken type bok dette er utenom tittel og forfatter. Per-Aslak Ertresvåg er en kjent norsk konspirasjonsteoretiker, og ”Torunn” refererer dermed til pseudovitenskap og ikke faktisk vitenskapelig forskning. For lesere som ikke kjenner til Ertresvåg kan det dog virke som om ”Torunn” refererer til faktiske vitenskapelige funn, og dermed akseptere hennes argumentasjon om NWO som en realitet.

Kommentaren avsluttes med å fortelle om religion og sensur:

”Kristendommen må også bort, den vil stå i veien om den nye verdensorden skal få ta over makten av Norge. Med det har denne regjeringen svart å skille kirke fra stat.

Sensuren i de norske tabloidavisenesom er kjøpt og betalt av AP med pressestøtte har grepet om seg som ei kommunistisk klo, der samtlige tabloidpresser nå skriver ren AP-propaganda og stenger kommentarfelt konsekvent i de artikler som kan medføre solide kritiske meninger og opplysninger på løgn og bedrag av befolkningen.

Da Mette Marit stod på slottsballkongen(sic) i år, var det da et symbol, for å be det norske folk trekke nisselua opp fra øynene, og se hva som skjer med landet?” (”Torunn”, 2012)

”Torunn” tillegger også separasjonen av kirke av stat på NWOs planer. Hun baserer dermed sin argumentasjon for NWOs eksistens på håndfaste fakta, og mener denne hendelsen er en direkte konsekvens av at Norge er underlagt den hemmelige verdensregjeringen. Dette virkemiddelet kalles post ergo propter hoc, og tilsier at *siden* kirke og stat ble separert så *må* New World Order ha beordret det for å tilrettelegge overtagelse. Dette er for øvrig en svært hyppig brukt konspirasjonsteoretisk argumentasjonstaktikk.

Videre knytter ”Torunn” flere negative ord til den angivelig korrupte norske pressen: ”kjøpt og betalt”, ”AP-propaganda”, ”kommunistisk klo”, og ”løgn og bedrag” brukes alle som beskrivende for pressen og dens innhold og praksis. Hun etablerer norsk presse som ”kjøpt og betalt” av de korrupte politikerne som jobber for NWO, og plasserer dermed norske politiske partier nederst i det diskursive hegemoniet som sensurpåleggende og svake bakstrevere.

7: Avsluttende diskusjon

Målet med denne avhandlingen har vært å finne ut hvorvidt og hvordan norsk konspirasjonskultur tar hensyn til kontekst og miljø i sin aktivitet på Internett. Gjennom analyse av forskjellige typer nettsider hvor man kan finne konspirasjonsteoretisk innhold har jeg funnet noen tendenser som kan tilby et svar på denne problemstillingen.

Fra begynnelsen av denne avhandlingen har jeg sett på konspirasjonsteoretiske nettsider, og spesielt Nyhetsspeilet, som grunnlaget for å sammenligne konspirasjonskulturens endring av språk etter kontekst. Min antagelse var at Nyhetsspeilet ville representere et helt fritt forum hvor alle konspirasjonsteorier kunne utfolde og utvikle seg under meningsparaplyen som representeres av Nyhetsspeilets grunnsyn. Jeg har dog oppdaget at det ikke virker å finnes noen form for konspirasjonsteoretisk uttrykksmåte som *ikke* er kontekstuell eller uavhengig av miljø – Nyhetsspeilet har også tilpasset seg. Siden Nyhetsspeilet har vært mitt utgangspunkt har jeg ikke vurdert det faktum at skribentene selv befinner seg innenfor et miljø som fungerer under spesifikke regler – hovedsakelig sidens grunnsyn, men også de uskrevne reglene. Min fordom som tilsa at Nyhetsspeilet nærmest ville representere konspirasjonskultur i sin reneste form er derfor feilaktig.

Språket på Nyhetsspeilet har dog vist seg å være ganske annerledes enn hos de andre sidene jeg har brukt som materiale. De går dypere i de aktuelle teoriene enn de gjør i nettaviskommentarer eller på Siviliserte Åndsdannende Samtaler. Dette er nok grunnet deres publikum, og på grunn av sidens åpenbare vinkling mot konspirasjonsteori. De har lite behov for å indikere konspirasjon – de bruker aktive ord fordi artikkelforfatterne kan anta at leseren allerede er innforstått med grunnlaget som artikkelen bygger på. Derfor unnlater ofte artiklene også å utbrodere om noen av de viktigste prinsippene som Nyhetsspeilet baserer seg på, for eksempel troen på NWO. Det antas at dette prinsippet er selvsagt, og at det som skrives om i artikkelen er en utbrodering eller en problematisering av allerede etablerte sannheter. Nyhetsspeilet tilpasser seg dermed til en dypere form for konspirasjonskultur enn man finner hos de andre nettstedene jeg har analysert – som blant annet Siviliserte Åndsdannende Samtaler.

Min opprinnelige antagelse om hva jeg ville finne ut gjennom å analysere kommentarer i Siviliserte Åndsdannende Samtaler var at siden gruppen og miljøet var så eksplisitt åpent ville

konspirasjonsteoriene flyte fritt og uten sensur eller moderasjon, og dermed uten behov for å tilpasse seg noe som helst. Jeg har dog funnet ut at gruppens åpne praksis gjør at innholdet derimot har vanskelig for å tilpasse seg. Noen av de konspirasjonsteoretisk ladde innleggene forholder seg forholdsvis nøkterne og lite bastante, mens andre gjør ingen forsøk på å moderere sine meninger. Vi kan sammenligne Siviliserte Åndsdannende Samtaler som et prakt eksempell på Campbells kultiske miljø hvor ideene flyter fritt med samlende tendenser som baserer seg på ukonvensjonell kunnskap. Det virker dog som denne Facebookgruppen ikke har fotfeste i annet enn at de bekjenner seg til ukonvensjonelle meninger – uansett hva de er. Følgelig finnes det ikke særlig belegg for deltagerne i gruppen, konspirasjonsteoretikere eller ei, å vurdere hvordan de burde tilpasse innholdet til konteksten de befinner seg innenfor. Når gruppens eneste samlende tendens er dens avvising av konvensjonell kunnskap og oppfordring til å bryte konsensus så åpner den for alle slags typer stigmatisert kunnskap. Språket til deltagerne i Siviliserte Åndsdannende Samtaler varierer derfor veldig, sannsynligvis på grunn av den dårlig definerte sjangertilhørigheten i gruppen. Det øvrige materialet jeg har brukt har bedre definerte sjangere – spesielt gjelder dette Fotballfrues blogg.

Fotballfrues kommentarfelt har vist seg å være et felt hvor konspirasjonskulturen tilpasser seg svært godt etter miljø og kontekst. Bloggen er sentrert rundt hverdagsliv og familie, og antivaksinediskursen fant sted under et innlegg hvor Berg Eriksen uttrykte en personlig bekymring for datterens velvære i forbindelse med en kommende vaksinasjon. Hovedkommentator ”Camilla” tilpasset sin kommentar i tråd med innleggets følelsesmessige og hverdagslige kontekst og uttrykte seg samtidig svært krast mot vaksineindustrien. Dette er godt eksempel på at språklige virkemidler kan brukes for å trivialisere seriøse anklager og dyptgående konspirasjonsteorier. ”Camillas” første kommentar spiller mye på følelser, men går dypere ned i konspirasjonskulturen uten videre følelsesmessige beskrivelser etter hvert som hennes teorier om vaksineindustrien blir motsagt og problematisert av øvrige brukere og Berg Eriksens ektemann. Dette tydeliggjør hvordan ”Camilla” har tilpasset seg etter konteksten hun kommenterer innenfor.

Som kontrast har nettavisenes kommentarfelt mer generell og informativ kontekst, og disse har definitivt vært grunnlaget for det jeg synes har vært de mest interessante funnene i denne analysen. Det implisitte budskapet etableres her på tvers av det eksplisitte budskapet når kommentatoren knytter negative ord til det han eller hun mener er del av konspirasjonen. På samme måte har jeg observert at alternative nyheter, medisin, og lignende får knyttet til seg

positive ord, som etablerer de aktuelle konspirasjonsteoriene som det eneste logiske og rette. Andre språklige virkemidler i nettavisers kommentarfelt består av et generelt uttrykk for overdrivelse, ironisering og folkelighet som konspirasjonsteorien kan gjemme seg bak i møte med potensiell kritikk eller falsifisering. Mye av det som går igjen i kommentarfeltene kan også tolkes som spissformulering eller *vil* gjerne leses som uttrykk for sunn autoritets skepsis. De innordner seg likevel ofte som del av konspirasjonskulturen når de går gjennom diskursanalysen ettersom meningene ofte er klare til tross for at de kan skjules eller trivialiseres ved hjelp av språklige virkemidler.

Konspirasjonskulturens tilpasningsdyktighet i nettavisenes kommentarfelt kan sies å være god ettersom de ofte etterligner den normale tonen som forekommer i dette miljøet, og nevner som regel ikke konspirasjon eksplisitt. Siden jeg har undersøkt noen av kommentatorenes øvrige aktivitet på nett og funnet flere konspirasjonsteoretiske tendenser enn de har gitt uttrykk for i kommentarene sine er det rimelig å anta at kommentarene er moderert for å passe inn i formatet. Dette er dog kun en tendens og ikke en regel, ettersom jeg har funnet eksempler på spesifikk nevning av NWO i nettaviskommentarfelt.

Oppsummert kan det sies at norsk konspirasjonskultur på nett er svært tilpasningsdyktig, men kun når konteksten er klar og godt nok definert – demonstrert av dynamikken innad i Siviliserte Åndsdannende Samtaler. Som de fleste andre ønsker konspirasjonskulturen å bli tatt på alvor, og ser derfor nødvendigheten i å tilpasse språk og innhold etter situasjonen for å best mulig formidle sitt budskap. Da må man gjerne se an sitt publikum og analysere hvilke virkemidler som kan ha best effekt. I nettavisenes kommentarfelt velger den norske konspirasjonskulturen å indikere heller enn å påstå – sannsynligvis for å dempe sjokkverdien til teoriene de ønsker å fortelle om. Vaksinemotstandere i Fotballfrues kommentarfelt velger å spille på emosjonelle strenger ettersom publikummet antageligvis bedømmes som personer som dette kan ha stor effekt på. Publikummet er alfa og omega.

Når vi har sett at nettavisenes kommentarfelt ofte er fulle av implisitt konspirasjonsteori er det relevant å stille spørsmålet om vi ønsker å sensurere slike innspill i offentlig debatt eller om dette er kontraproduktivt ettersom sensur av konspirasjonskulturen meget sannsynlig vil virke som en bekreftende kraft for det mange mener allerede er en konspirasjon. Jeg vil her heller foreslå et informasjonsløft fremfor et sensurløft. Nettopp på grunn av konspirasjonskulturens evne og vilje til å innhulle flere mennesker inn i den stigmatiserte kunnskapens verden så må vi være oppmerksomme på hvordan dette spres via nett. Jeg håper mine funn kan være med

på å informere om hvordan en konspirasjonsteori kan gjemmes og trivialiseres gjennom språklige virkemidler og retorikk. Ettersom konspirasjonsteoretiske tanker ikke kan ”helbredes” med konvensjonell kunnskap på grunn av konspirasjonskulturens iboende avvisning av dette så er det viktig å gjøre ressurser som hjelper å unngå dette tilgjengelig. Vi må alle ”tenke sjæl”, men ett sted går grensen.

Bibliografi

Barkun, Michael

(2003) *A Culture of Conspiracy: Apocalyptic Visions in Contemporary America*.
Berkeley: University of California Press

Berlet, Chip & Lyons, Matthew Nemiroff.

(2000) *Right Wing Populism in America: Too Close for Comfort*. New York: Guilford
Press.

Byford, Jovan.

(2011) *Conspiracy Theory – A Critical Introduction*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Campbell, Colin

(1972) *The Cultic Millieu and Secularization*. Sociological Yearbook of Religion in
Britain 5. Sider 119-136.

Færseth, John

(2013) *KonspiraNorge*. Falun: Humanist Forlag.

Goodrick-Clarke, Nicholas.

(2002) *Black Sun – Aryan Cults, Esoteric Nazism and the Politics of Identity*. New
York: New York University Press.

Hofstadter, Richard

(1964/1996) *The Paranoid Style in American Politics*. Cambridge, Massachusetts:
Harvard University Press

Jones, Steve (Ed.)

(1999) *Doing Internet Research - Critical Issues and Methods for Examining the Net*.
London: Sage Publications Inc.

Jørgensen, Marianne W. & Louise Phillips

(1999) *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag

Melley, Timothy.

(2000) *Empire of Conspiracy – The Culture of Paranoia in Postwar America*. Ithaca:
Cornell University Press.

Olmsted, Kathryn S.

(2009) *Real Enemies – Conspiracy Theories and American Democracy, World War I
to 9/11*. New York: Oxford University Press, Inc.

Olsen, Torjer A. i Kraft, Siv Ellen og Natvig, Richard J. (Red.)

(2006) *Metode i Religionsvitenskap*. Valdres: Pax Forlag. Sider: 51-71.

Partridge, Christopher

(2004) *The Re-Enchantment of the West: Volume 1*. London: T&T Clark

Reid, Elizabeth i Smith, Marc A. & Kollock, Peter (Ed.)

(1999) *Communities in Cyberspace*. Oxon: Routledge. Sider 107-133.

Internettkilder:

Bilderbergergruppens nettsider

<http://www.bilderbergmeetings.org/index.php> (Sist åpnet 30. April 2014)

Siviliserte Åndsdannende Samtaler

<https://www.facebook.com/groups/dannelse/?fref=ts> (Sist åpnet 10. Mai 2014)

DLF Prinsippprogram

www.stemdlf.no/prinsippprogram (Sist åpnet 30. April 2014)

Fotballfrue: ”Tidlig på’n”

<http://fotballfrue.no/2014/02/06/tidlig-pan/comment-page-1/#comments> (Sist åpnet 7. Mai 2014)

Wikipediaartikkel, X-files

http://no.wikipedia.org/wiki/The_X-Files (Sist åpnet 18. April 2014)

Aftenposten.no: ”- Narkolepsi kom som en bombe på alle fagfolk”

<http://www.aftenposten.no/nyheter/--Narkolepsi-kom-som-en-bombe-pa-alle-fagfolk-7254351.html> (Sist åpnet 8. Mai 2014)

VG.no: ”Annie (7) måtte få cellegift etter svineinfluensa-vaksine”

<http://www.vg.no/forbruker/helse/sverige/annie-7-maatte-faa-cellegift-etter-svineinfluensa-vaksine/a/10117096/> (Sist åpnet 8. Mai 2014)

VG.no: ”Avgjorde vaksiner til alle i løpet av 19 timer”

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/svineinfluensa/avgjorde-vaksine-til-alle-paa-19-timer/a/10069749/> (Sist åpnet 7. Mai 2014)

VG.no: ”Åtte norske spedbarn ble ”prøvekaniner” for svineinfluensa-vaksinen”

<http://www.vg.no/forbruker/helse/helse-og-medisin/aatte-norske-spedbarn-ble-proevekaniner-for-svineinfluensa-vaksinen/a/10069617/> (Sist åpnet 2. Mai 2014)

VG.no: ”Krisene som må løses”

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/eu/krisene-som-maa-loeses/a/10015289/> (Sist åpnet 6. Mai 2014)

Dagbladet.no: ”Regjeringen vurderer å endre datalagringsdirektivet”

<http://www.dagbladet.no/2014/04/08/nyheter/samfunn/politikk/hoyre/frp/32722413/> (Sist åpnet 1. Mai 2014)

Dagbladet.no: ”- Jeg har dokumenter som viser at Norge ble overvåket av USA”

<http://www.dagbladet.no/2013/10/26/nyheter/nsa/utenriks/usa/29990971/> (Sist åpnet 6. Mai 2014)

Dagbladet.no: ”- Stoltenberg blir NATOs generalsekretær”

http://www.dagbladet.no/2014/03/23/nyheter/politikk/utenriks/nato/jens_stoltenberg/32455242/ (Sist åpnet 10. Mai 2014)

Dagbladet.no: ”93 vil ha erstatning etter svineinfluensa-vaksine”

<http://www.dagbladet.no/2012/02/17/nyheter/innenriks/helse/svineinfluensa/20280707/> (Sist åpnet 6. Mai 2014)

Nyhetsspeilet: ”Massevaksinering bør ut av skolene”

<http://www.nyhetsspeilet.no/2013/03/massevaksinering-bor-ut-av-skolene/> (Sist åpnet 2. Mai 2014)

Nyhetsspeilet: ”Litt grunnleggende info om vaksiner”

<http://www.nyhetsspeilet.no/2014/03/litt-grunnleggende-info-om-vaksiner> (Sist åpnet 10. Mai 2014)

Nyhetsspeilet: ”Nytt nasjonalt vaksinerregister – vaksinepresset øker”

<http://www.nyhetsspeilet.no/2012/01/nytt-nasjonalt-vaksinerregister-vaksinepresset-oket/>

Nyhetsspeilet: Vårt Grunnsyn

<http://www.nyhetsspeilet.no/paradigmer/> (Sist åpnet 26. April 2014)

Nyhetsspeilet: ”Utenriksministeren som Bilderberg-novise blant krigsforbrytere”

<http://www.nyhetsspeilet.no/2013/06/utenriksministeren-som-bilderberg-novise-blant-krigsforbrytere/> (Sist åpnet 4. Mai 2014)

Nyhetsspeilet: ”Beretningen om en planlagt pandemi”

<http://www.nyhetsspeilet.no/2009/11/beretningen-om-en-planlagt-pandemi/> (Sist åpnet 4. Mai 2014)

Facebook: Fri Presse

<https://www.facebook.com/pages/Fri-Press/675834949098560> (Sist åpnet 1. Mai 2014)

Fri Presse

www.fripresse.com (Sist åpnet 2. Mai 2014)

Fri Presse: Kategori Media

www.fripresse.com/category/media (Sist åpnet 2. Mai 2014)

Fri Presse: "Vaksiner verre enn antatt"

<http://fripresse.com/2013/06/30/vaksiner-verre-enn-antatt> (Sist åpnet 3. Mai 2014)